

SE
LA
M

BİRİNCİ CİLDİ TAMAMLARKEN...

Allahın inayeti, okuyucularımızın desteği ile kadromuzun gayreti ile mecmuamızın birinci cildini tamamlamaya muvaffak olduk. Bize böyle bir muvaffakiyeti bahşeden Allahımıza hamedederken, her vesile ile maddî-manevî desteğini esirgemiyen okuyucularımıza da şükranlarımızı arz etmeyi bir vazife telâkki ederiz. Allahımızın lütfu daim, okuyucularımızın desteği devamlı ve kadromuzun azmi sabit olduğu müddetçe, inşallah mecmuamız daha nice ciltlere balığ olacaktır.

Bir yıl önce bugün mecmuamızı çıkarırken, dâvâımızda yalnız da kalsak sonuna kadar mücadele etmeye azimli olduğumuzu idrak ederek bu yola ilk adımımızı atmıştık. Sağolsunlar, dostlarımız bizi yalnız bırakmadılar. Onların samimî destekleri bizi daha çok çalışmaya icbar etti ve mücadele azmimizi her gün biraz daha artırdı. Bugün artık, bir yıl öncesinden daha çok azimli ve daha çok güçlüyüz. Çünkü yalnız değil; dâvâımıza gönül verenler, bize de kalplerinde yer ayırdılar, bizi de bağışlarına bastılar. İnşallah bu hüsnü kabîle her zaman lâyük olmaya çalışacağız.

Bugün artık mutluyuz. Çünkü Türkiye'de meselelerine ilmi açıdan bakan, ağırbaşlı bir neşir organı doğmuş ve bir yaşına gelmiştir. Bunun daha çok memnuniyet veren di-

ger tarafı da, böyle bir neşir organının genç bir kadro elinde kurulması ve geliştirilmesidir. Türkiye'de bundan önce bir çok mecmua çıkarıldı. Fakat eski Sebilürreşat ile bazı mecmualar hariç bunların hiç biri rayına oturamadı ve birer mektep olamayıp battılar. İşte İSLÂM MEDENİYETİ, bu mektebi kurabilme azminin bir ifadesidir. O'nun dâvası, tarihe gömülme istenilen bir büyük medeniyeti, bütün haşmetiyle yeniden inşa edebilmektir. Bu dâva, önce som bir iman halinde başlayacak, ilim ve kültür mayasında yoğrulacak, seçkin kadrosunu kuracak ve büyük bir aksiyon halinde ayağa kalkacaktır. Bu, bir oluşturma ve her gün bu oluş, hareket halindedir. Hiç bir kuvvet bunun karşısında duramayacaktır. Bu oluşta bir kaşık tuzu bulunana ne mutlu...

Bugün sadece bir mecmuamın doğum yılını tes'it etmiyoruz. Neşriyatı dâvasına hizmetin bir vasıtası telâkki eden bir teşekkülün (Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu) kuruluşunun ikinci yılını da ikrak etmenin sevinci içinde bulunuyoruz. Kuruluşundan bu yana meselelerine hassasiyetle eğilen ve her hareketinde ağırbaşlılığı elinden bırakmayan bu teşekkül, yarınki dünya için büyük mâanalar ifade etmektedir. Günümüzün bunalan insanlığına ışık tutacak kafa-ların, bu çatı etrafında halelendiklerini söylersek mübalâğa etmiş olmayız. Zira, bugün, bütün İslâm âlemi de dahil dünyanın hiç bir yerinde İSLÂM MEDENİYETİ'ni yeniden ihyaya azmetmiş, şuurlu ve azimli bir kadroyu yetiştiren ilim müesseseleri mevcut değildir. Ezher Üniversitesi artık fonksiyonunu kaybetmiş ve deforme edilmiş, Bağdat, Suudiye ve diğer İslâm üniversiteleri ise ilmi dökümantasyon ve aksiyon kabiliyetinden mahrumdurlar. Bunun içindir ki bugün, bütün İslâm dünyasının gözü Yüksek İslâm Enstitülerine yönelmiştir. Öyle görülüyor ki, dün olduğu gibi, yarın da İslâm'ın liderliği yine Türklerin olacaktır. Fakat bu, kolay bir iş değildir; feragat ister, fedakârlık ister, ceht ve azim ister. Bu dâvanın sahipleri, yaşamayı değil, yaşatmayı düşünmeye; kendi huzur ve saadetlerini başkalarının saadet ve selâmetlerine feda etmeye mecburdurlar. Aksi halde kendilerinden bekleneni veremeyecekleri gibi, kendi düştükleri girdaba başkalarını da sürükleyecek ve böylece yok olacaklardır. Bunun içindir ki, bu müesseselerin ifade ettikleri mâna derin ve bu sebepten dolaydır ki, bunların etrafında halenelen neslin omuzlarındaki yük ağırdır.

Allahtan bu mesuliyetin şuuruna eren ve bu ağır yükü sırtında taşıyanlara muvaffakiyetler dilerken, bu dâvaya gönül veren ve karınca kaderince O'na destek olan mü'minlere selâm ederiz.

İlahiyat

Doç. Dr. İsmail
CERRAHOĞLU

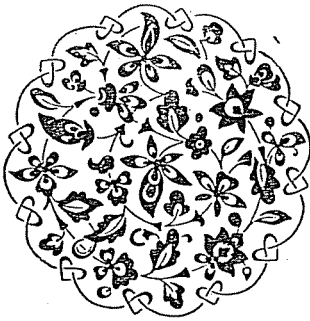
BÂTİNİLERİN TEFSİRDEKİ YERİ... (2)

BÂTİNİLERİN davetlerinin esasının İslâmiyeti ve diğer şariatleri yıkmak olduğunu söylemiştik. Bu emellerini gerçekleştirmek için, bütün ilâhi şariatlere harp ilân etmişler ve bilhassa İslâmın rükünlerinden biri olan Kur'anı Kerim'i, Allah'ın murad etmediği şekillerde te'vil etme yoluna gitmişler ve onun kıymetini hiçe indirmeye çalışmışlardır. Kâdî Abdulcebbar, Bâtıniler hakkında: "Onlar, Peygamberlere kötü sözler söylediler, şariatleri tatil, Hacıları katli, Mushaf, Tevrat ve İncillerle istinca ettiler" (1) demek suretiyle, ilâhi şariat'ere karşı ne şekilde düğmanca hareket ettiklerini göstermektedir. Keza, Ubeydullah ibnu'l-Hasen el-Kayravânî'nin, Süleymân b. el-Hasen b. Sa'id el-Cennabi'ye yazdığı mektuptaki tavsiyeleri, onların bu husustaki tutumlarını gayet açık olarak belirtmektedir. "... Ben sana, insanları, Kur'an'da, Tevrat'ta, Zebûr'da ve İncil'de şüpheye düşürmeni, şariatleri iptale davet etmeyi, Meadı, ba'sı, melâkeyi, cinleri inkâr ettirmeyi tavsiye ederim. Ve yine sana, âlemin kudemi hususunda sana yardım edecek olan Âdemden evvel yeryüzünde pek çok beşerin bulunduğu inancımı yerleştirmeni tavsiye ederim" (2) der. Her şeyin bir zâhiri, bir de bâtını vardır. Kur'anın da zâhir ve bâtını vardır. Ondandır maksat lûgat yardımıyla zâhir olan mana değil, bâtındır. Bâtının zâhîre nisbeti, özün kabuğa nisbeti gibidir. Zâhir insanları meşakkatlere, bâtın ise o meşakkatlerden kurtarmağa sevkeder. İşte onlar Kur'anı Kerim'i kendi isteklerine göre manalandırabilmek için bu şekilde kaideler va'zetmişlerdir. Mezheplerinin davet usullerine göre bunları bir tertibe koymuşlardır.

(1) Kitâbu Tesbiti Delâil (Yazma), 49 .

(2) el-Farku Beyne'l-Firak, s. 178; et-Tebzir fi'dDin,

DÂİ-İ Me'zun (ruhsathı davetçi) un yardımcıları o'an, nâibler ve mükellebler, cahil halk tabakaları arasında, kendi ağlarına düşecek insanları ararlar, bâtin mana kastederek hak olan kelimeleri sarfederler ve insanın zihnini bulandırırılar. Akli başında olanlardan çekinirler ve yanlarına sokulmazlar. Onları sureta ibadetlere teşvik ederler. Onu, bu hal üzerine bir müddet bırakıp sabrını ve temayülünü kontrol ederler. Hazreti Peygamberden değiştirilmiş rivayetler ve yaldızlı sözlerle onu aldatmaya çalışırlar. Ona bazı Kur'an ayetlerini kasten yanlış okurlar ve bazı kelimelerin lâfız ve manalarını tahrif ederler. Eğer namazette kendilerine itaat etme belirtisini görürlerse, halk tabakalarının kanaat ettiği dış manalarla yetinme, sırları keşfetmeye bak, Kur'an'ın remizlerini düşün, namaz, oruç, taharet gibi şeylerin zâhirini değil, Peygamberden rumuz ve işaretlerle rivayet olunan manaları be'le, çünkü bütün insanların din adına yaptıkları işler perde altında olan bir takım manalar için birer darbu meseldir. Sen, iç manaları öğrenmeye bak, zira bilgisiz yapılan iş sahibine fayda vermez derler (3). Allah,

Kur'an'da, « اقيموا الصلوة وآتوا الزكوة » namazı doğru eda ediniz, zekâtı veriniz buyurmuştur. Zekât yılda bir kere farzdır. Namazın da böyle olması icabeder. Kim ki, onu yılda bir kere kılrırsa emrolunamı eda etmiş o'ur. Bir de bunların bâtinini manaları var ki, onları pek az kimseler bilir. Buna da « وما آمن معه »

« الا قليل (Cenabı Hak'kın, ona [Nuh'a] inanıp pek az kimseden başka onunla beraber (geniye) binen olmadı) (Hûd suresi, 40). « وقليل ما هم » (İman edip amel işleyenler çok azdır) (Sâd suresi, 24). « وقليل »

« من عبادى الشكور (Kulârimden teşekkür edenler pek azdır) (Sebe suresi, 13) ayetlerini delil olarak getirirler (4). Ayetler siyak ve sibaklarına bakılmadan, yarım yarım alınarak, zoraki olarak kendilerini teyid ettirmek istenmektedir. Halbuki bu ayetlerin onların görüşleriyle hiç bir ilgisi olmadığı açıkça görülmektedir. Yukarıda namazı, zekâtla mukayese ederlerken, namaz hakkında Nisa suresinin 103'üncü ayetinde (namaz vakıtlere bağlanmış, müminlere şüphesiz bir farzdır) denildiği ve bu husuta Hazreti Peygamberden vârid olan sözleri ve fiilleri unutmuş gibi görünüyor'ar.

BÂTİNİLER « الصلوة » ve « الزكوة » keli-

meleri yedişer harfdir, « عاي » ve « محمد » lâfızlarının da toplamı yedidir. O halde namaz ve zekâtın gayesi, Muhammed ve Ali'ye muhabbet beslemektir ve her ikisine taraftar bulunmaktır. Artık kim onları candan severse, namazı ve zekâtı eda etmiş olur derler (5). Harici bir tesadüften başka bir şey olmayan bu uygunluğa, böyle bir mana verilmesi akül ve mantık yönünden uygun olamayacağı gibi, lûgat yönünden de bir münasebet tesis edilemez. Onlara, kendilerinin metodu ile, namaz ve zekât kelimelerinin toplamı 14

eder, halbuki « ابو بكر », « عمر », ve « عثمان » kelimelerinin toplamı da 14'tür. Bu emirden murad bun-

ları sevmek, onlara dil uzatmamak olmasını, diyebiliriz.

Bu gibi sözler, şeriatin gerektirdiği Allah'a itaat kaydından, cahilleri kurtarır. Haram kılınan şeyleri kendilerine câiz gösterir. Zaten bunlar cahilin nefsinin arayıp da bulamadığı şeyler. Bu gibi hilelere kananlar fırka içinde gûya derecelerini yükseltmek için, muayyen bir meblâğ ödeyip Dâi-i Ekber veya Bâb tarafından, üzerindeki namaz farızası kaldırılır ve delil ol-

mak üzere Arâf suresinin 157'nci ayetini « ... ويضع »

« عنهم اصروهم والاغلال التي كانت عليهم » (Onların sırtlarındaki ağır yükü kaldırır, onların zincirlerini kırar) okur ve aldanmışa iltifatlarda bulunur. Onu kutularlar, sonra da İnşirah suresinin 2, 3'üncü ayetleri olan « ووضعنا عنك وزرك. الذي أقتض ظهرك » okuyarak, senin beline ağırlık veren yükünü, indiren A'lah'a hamdolsun derler (6).

A'raf suresindeki ayet, Hazreti Peygamberin, kendinden evvel gelen şeriatlardaki ağır teklifleri, yeni şeriatla kaldırılacağına dair iken, dâilerin sanki kendileri hakkında imiş gibi okumaları ve İnşirah suresindeki ayetlerin okunuşu da, melûnane habasetlerine delâlet eder. Biliyoruz ki, İslâmiyette hiç kimsenin, teklifleri kaldırmak ve günahları bağışlamak gibi bir salâhiyeti yoktur. Bu salâhiyet ancak Allah'a mahsustur. Burada dâi Allah, aldanan da Peygamber yerine kaim oluyor. Nasıl Allah Taâlâ, Hazreti Peygamberden; sırtına ağırlık veren yükü kaldırdı ise, Dâi de, aldanana ağırlık veren namaz yükünü kaldırmış oluyor. Sapıldığı bu kadarına da pes doğrusu.

Aldanana daha fazla şaşırtmak ve dinden uzaklaştırmak için Arâf suresinin 32'nci ayetiyle « قل من »

« حرم زينة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق »

(De ki: Allah'ın kullarına yarattığı ziyneti, rızık temizini ve iyisini kim haram etmiştir?), Mâide suresinin 93'üncü ayeti

ليس على الذين آمنوا وعمالوا الصالحات جناح فيما طعموا ...

(İman edip iyi işler işleyenler... [haram olunmadan evvel] yediklerinden dolayı [onlara] vebal yoktur) ni okurlar. Yaş ve kuru üzümünden, hurma, buğday ve diğer maddelerden yapılan şarabın haram olmadığını söylerler. Çünkü onlar yerin bitirdiği şeylerden yapılmıştır, derler. O halde Allah'ın nehyettiği içki ve kumarın manası, yukarıda zikredilen zâhiri manalar değildir. Bunların bâtinini manası Ebu Bekir ve Ömer'dir, gasıb olduklarından onlardan kaçınması emrolunmuştur (7).

CANSIZ madde ve mana adlarında, herhangi bir insan adı ve şahsı anlaşılabilir. Her dilde içki, içkidir, kumar da kumardır, hiç bir zaman bunlardan şahıs manası kastolunmaz. İsimler birer şahıs göstermek veya mana bildirmek için konulmuşlardır. Bâti-

(3) Keşfu Esrar'ül-Bâtiniyye, s. 11-12.

(4) Aynı eser, s. 12; Beyanu Mezhebi'l-Bâtiniyye, s. 8.

(5) Aynı eser, s. 12.

(6) Keşfu Esrar'ül-Bâtiniyye, s. 13; Telbisu İblis, s. 108

(7) Aynı eser, s. 13; Beyanu Mezhebi'l-Bâtiniyye, s. 12.

nilerin dediği gibi, içki ve kumardan başka bir müsemma anlaşılmasına imkân yoktur. Bu umuma teşmil edilemez, belki iki kişi arasında gizli bir anlaşma ile bir şey olabilir. Allah'la Peygamber arasında böyle bir anlaşma farzolunsa bile, bu faraz yeye göre, Hazreti Peygamber'in Ebû Bekir ve Ömer'e yüz verip konuşmaması ve onları methetmemesi icap ederdi. Halbuki, vaziyet bunun aksini isbat etmektedir. Sonra, müteaddit ayetlerde ve sahih hadisler içkinin haram ve necis olduğunu söylerken, içkiyi temiz rızık içine sokmak imkânı var mıdır? Mâide suresindeki ayet ise, içki haram olmadan evvel içip de ölenlerin halinin ne olacağına üzülen bazı sahabenin sualleri üzerine nâzil olduğunda bütün müfessirler ittifak halindedirler.

Namazı terk, içki ve kumarın mubah olduğunu ve bunların manasını öğrenen şaşkına, Ramazan orucunu bıraktırmaya tevessül edilir. Meryem suresinin

26'ncı ayeti, *... انى نذرت للرحمن صوماً فلن اكلم*

Ben Rahmana oruç adadım da artık bugün hiç bir insanla konuşmayacağım) şahit getirilerek, (her kim Ramazan ayında hazır bulunursa, onu

oruçlu geçirsin) «فن شهد منكم الشهر فليصمه»

(Bakara, 185) ayetindeki orucun manası sır saklamaktır, denilir. İmamların, zalimlerden korkarak gizlendikleri vakitte, saklandıkları yerleri söylememektir, diye tefsir ederler. Eğer oruç lâfzından yemek yememek kastedilseydi, Meryem'in söylemesi emrolunduğu sözde (ben bugün hiç kimse ile konuşmayacağım) yerine (Ben bugün hiç bir şey yemiyeceğim) demesi lâzım gelirdi. Böyle dememesi, orucun susmak manasına olduğuna delâlet eder, derler (8). Şaşkın, bu manayı da öğrendikten sonra, muayyen bir fidye (9) karşılığında, oruç farızası da üzerinden kaldırılmış olur.

ARAB dilinde "savm" kelimesi, yemekten içmekten kendini tutmak manalarına geldiği gibi, konuşmamak manasına da gelir. Bu kelime iki lâfız arasında müşterek olduğundan, ayet içindeki yerine göre mana alacaktır. Hazreti Meryem'in, oğlu Hazreti İsa'yı doğurduktan sonra, rastlayacağı her hangi bir iftiraya karşı (ben bugün bir şey yemiyeceğim) demesinde hiç bir mana yoktur ki, böyle bir söz söylemekle emrolunsun. Kucağında çocuğu ile kendisini gören kimseye karşı susması, Hazreti İsa'nın dile gelecek Allah'ın emirlerini bildirmesinde ve nimetlerini zikredip dua etmesinde, zimnen anasını müdafaa etmesi düşünülebilir. Lügavî ve akli mana bunu âmidridir. Halbuki, Bakara suresindeki ayet, kendisinden evvel ve sonra gelen ayetlerle bir küll olarak incelenirse, orucun eski milletlere farz oluşu, orucun Ramazan ayına tahsis edilmesi, hasta ve misafirlere özürleri müddetince farz olmaması, yedikleri günler sayısınca, kaza ile mükellef bulunmaları gibi hususlar, akli ve mantiki yönden düşünülecek olursa, bu kelimenin susmak yerine kullanılmış olmasının manasızlığı ortaya çıkar.

Tahâretin ve cünüblüğün manası hakkında da sualler açıp, muhatabın merakını tahrik ederler. Tahâretin manası kalp temizliğidir. Mümin bizatihi temizdir. Kâfir ise pistir. Onu ne su ve ne de başka bir şey temizleyemez. Cünüblük ise, Ehli Beyte ve kendi'lerine muhalif olanları sevmektir. Allah'ın Peygamberleri ve velileri yarattığı meni nasıl pis olur, derler.

İnsanın yaratılışının temeli olan bu şey necis olmamalıdır. Eğer meni dolayısıyla gusletmek dinin emirlerinden o'saydı, ondan daha necis olan büyük ve küçük abdestlerden sonra da gusletmek lâzım gelirdi. Çünkü onlar da pis ve necistirler. Bu gibi işgalatı yaptıktan sonra, Târik suresinin 5-6'ncı ayetleri olan (İnsan neden yaratıldığına bir bakın, şiddetle

atılıp dökülen bir sudan yaratıldı) «فلينظر الانسان»

«م خلق من ماء دافق» Allah burada meniyeye su demektir. Bu da onun temiz olduğuna delâlet eder. O halde Mâide suresinin 6'ncı ayeti olan (eğer cünüb olursanız, iyice temizlenin) «وان كنتم جنياً»

فاطهروا ayetinin manasından maksat, zahiri mana değildir. Bu ayetin hakiki manası, bedenlere hayat veren ilmi de öğreniniz, demektir. Nitekim Allah Taâlâ (her dirî şeyi sudan yaptık) «وجعلنا من الماء كل شىء»

(Enbiya suresi, 30) buyuruyor diyerek, fikirlerini savunurlar (24). Şaşkın, belirli bir fidyeyi ödemek suretiyle, kendisinden bu zahmetler de kaldırılmış olur.

Tahârete kalp temizliği manası verilmesi, dinde aranan bir husus o'makla beraber, ona vesile olan maddî temizlikte aranan bir şeydir. Abdestin tarifi yapıldıktan sonra, cünüblükten iyice temizlenme emrinin verilmesi, hastalık dolayısıyla veya su bulunmadığı hallerde teyemmümle emrolunulması, tahâretin maddî olduğuna delâlet eden hususlardır. Yoksa cünüblükten temizlenme, onların ifade ettikleri gibi, meninin necisliğinden dolayı değildir. O, şehvâni duygu içinde bedenin, Hak taâlâyı bir an unutmuş olması gafletinden uyararak, ve ona zindelik vermek içindir.

Mâide suresindeki ayette, cünüba, batin ilmine karşı cahil, Tatahhar kelimesine de, öğrenmek, bellemek manalarının verilmesine ne akıl ve ne de lisan ilmi müsaade eder.

TAMAMEN aldatılmış olan mürid, bir müddet o vaziyette bırakıldıktan sonra, Dâi ona işin sonuna geldiklerini, asıl gaye olan saadete ulaşılması için, Secde suresinin 17'nci ayeti olan (Hiç bir nefis, ken-

(8) Keşfu Esrari'l-Bâtıniyye, s. 13; Beyânu Mezhebi'l-Bâtıniyye, s. 12.

(9) Necva, denilen bu fidye, Allaha yaklaşmak için vesile olmaktadır. Bunun miktarı bazı kaynaklarda 12 dinar (bkz. Keşfu Esrari'l-Bâtıniyye, s. 13, Beyânu Mezhebi'l-Bâtıniyye, s. 14, İslâm Ansiklopedisi, II. 341), bazılarında ise 119 halis gümüş parçasıdır (bkz. at-Tabsir fi'd-Din, s. 87).

(Müzzemil süresinin 20 ci ayeti olan «واقرضوا الله قرضاً حسناً» deki «حسناً» lafzı ebced hesabıyla 119 etmektedir.)

(10) Keşfu Esrari'l-Bâtıniyye, s. 13-14; Beyânu Mezhebi'l-Bâtıniyye, s. 13.

« فلا تعلم نفس ما أخفى » dileri için, nimetleri bilemez) «
 « لهم من قرة أعين جزاء بما كانوا يعملون »
 ona (Sen bu hususta büyük gaflet içinde idin. Gözün-
 den perdeyi kaldırdık. Artık bugün gözün keskinidir,
 her hakikati açık görürsün) « لقد كنت في غفلة من
 « هذا فكشفنا عنك غطائك فبصرك اليوم حديد » (Kâf
 suresi, 22) ayetini de okuyarak, dünyada iken cennete
 girmek ister misin? diye sorar. Tamamen sapıtılmış
 olan mürid yarı şaşkınlıkla, bunun yolunu sormakta
 vakit kaybetmez. Bunun üzerine ona (Ahiret ve dün-
 ya bizimidir) « وان لنا للاخرة والاولى » (Leyl su-
 resi 13) ile (sedef içinde saklı inci gibi iri gözli huriler
 de çevrelerinde dolaşırlar) « وحوور عين. كأمثال »

« اللؤلؤ المكنون » (Vâkıa suresi 22-23) ayetlerini de
 okuyarak, dünyada iken cennete girmeyenin, ahirette
 de giremeyeceği, cennetin cahillere değil, akıllılara
 mahsus olduğunu söyler. Cennet kelimesinin etimolojik
 bakımdan gizlilik ifade ettiği, beğenilen eşyanın
 gizlenenler olduğunu da belirttikten sonra, dünyada
 cennet akıl ve ilimden yoksun olan kimselerden gizle-
 nen bir şeydir, denir.

Artık bu cazip ve şaşırtıcı sözler karşısında mü-
 rid, bir an evvel dünyada cennete girip hurilerle ya-
 samak ister. Belirli fidyeyi ödedikten sonra, artık
 aynı fırkaya mensup olan kimselerin aileleriyle ser-
 bestçe düşüp kalkmaya başlar. Gece içtimaî kurulum,
 içkiler içilir, başlar kızar, her kapıdan erkeklerin ya-
 nına kadınlar gelir, çırallar, mumlar söndürülür. Ne-
 ticode Mevla'ya teşekkürle gelen müride, cahillerinizin
 (şeriat ehli kastedilir) haram saydıkları bazı şeyleri,
 sana helâî kılmama karşı sakın nankörlük etmeyiniz,
 diye tenbihte bulunur ve (Buna sabredenlerden başkası
 kavuşturulamaz, buna büyük bir hazza malik olandan

gayrisi eriştiler) « وما يلقاها الا الذين صبروا وما
 « يلقاها الا ذو حظ عظيم » (Fussilet suresi 35) ayetini
 teşvik için okur (11).

YUKARIDA zikrettikleri, Secde suresindeki ayette,
 cennet nimetleri tarif olunmaktadır. Bu nimetler
 maddî gözden saklıdır. Bu nimetleri, dünya hayatının
 nimetleri gibi vafeden söz'ler, mecâzidir. Bunu ve Kâf
 suresindeki ayeti de sanki dünyada imiş gibi ifade et-
 mektedirler. Zaten ayetlerin devamları bunların âhi-
 rete taallük ettiklerini açıkça göstermektedir. Leyl
 suresindeki ayetle de, kendini Allah yerine koyduğunun
 bir delilini teşkil eder. Vâkıa suresindeki ayeti
 okumakla, şaşkın, mel'ânet toplantılarını iyi karşıla-
 ması temin edilmiş olur. Fussilet suresindeki ayet ise,
 siyak ve sibakından açıkça anlaşılacağına göre, iyi
 hasletlere sevk edilmek istenen insan, bu habisler ta-
 rafından, sanki kendilerinin fikrini teyid ediyormuşça-
 sına, aldatılır.

Muhammed « محمد » kelimesinin « م » i baş, « ح »
 sı eller ve kollar, « د » i göbek, « ن » ise ayaklar me-
 sabesinde diyerek, bu lâfzı insana benzettirler. Seni

Muhammed'in sûretinde yarattı, sen de onun gibisin,
 derler. « علی » lâfzının da « ع » göz, « ل » burun, « ی »
 de ağızdır derler. Ve Allah insanları Muhammed ve
 Ali sûretinde yarattı, demek suretiyle, şaşkına, sen
 Muhammed'sin, derler ve bunu kabul ettirirler (12).

Onlar, Allah'ın sıfatlarını, şahıslara ruçu ettirir-
 ler. (Artık onlar bu Rabbin beytine ibadet etsinler)

« فليعبدوا رب هذا البيت » (Kureyş suresi 3) ayetin-
 deki « رب » ruhtur, beyt ise bedendir, derler (13).
 Bu durumda artık Allah inkâr edilmekte, bedenden
 başka Allah olmadığı ileri sürülmektedir.

Ali ve ehli beytine muhabbet ve sevgi ile başla-
 yanlar. Artık onlar için Kur'anı Kerim âyetlerinin
 manalarını izah edip açıklamak gayet kolaydır. Onla-
 ra göre Kur'andaki istihlâhların ve isimlerin manala-
 rını şöylece sıralayabiliriz:

Namazın manası	:	İmama dua etmek,
Zekatın manası	:	Müstaid olanları ilme teşvik etmek,
Orucun manası	:	Zâhir ehlinden ilmi saklamak,
Guslün	»	Ahdi yenilemek
Cima'nın	»	Bâtına ahdi olmayanla mü- kâleme,
Zinanın	»	Ahdi olmayan kimseye ilmi ilkâ etmek,
Teyemmün	»	İzin verilen kimseden ilim almak,
Haccın	»	İmi talep etmek,
Kabe	»	Peygamber,
Bâb	»	Ali,
Safa	»	Peygamber,
Merve	»	Ali,
Mikât	»	İmam
Telbiye	»	Dâiye icabet,
Nâr	»	Zâhir ilmi, Tekliflerden be- denlerin meşakkat çekmesi,
Cennet	»	Bâtın ilmi, Dünya zevkleri ve bedenlerin rahat etmesi,
Tufân	»	Zâhir ve şüphe ehlini boğan ilim,
Sefine	»	Dâvete icâbet edenleri koru- yan muhafaza,
Nârı İbrahim	:	Nemrudun gazabı,
İshakın kurban edilmesi:	:	Ahd almak,
Denizin yarılması	:	Musanın ilminin bölümlere ayrılması,
Musanın Asası	:	Münazara esnasında, Musa- nın gâlip gelmesinin delili.
Deniz	:	Âlem
Menn ve Selva	:	Gökten inen ilim,
Şeytanlar	:	Zâhir ehli,
Sütten ırmaklar	:	Bâtın ilminin madenleri, lâ- tif ruhun gıdası
Şaraptan ırmak	:	Zâhir ilmi,

(11) Keşfu Esrârî'l-Bâtiniyye, s. 15-16; Beyânu Mez-
hebi'l-Bâtiniyye, s. 14-15.

(12) et-Tebzir fi'd-Din, s. 87-88; Beyânu Mezhebi'l-Bâ-
tiniyye, s. 22.

(13) Aynı eser, s. 88.

Baldan İrmaklar	: İmamların hüccetlerinden alınmış bâtın ilmi,
Cennet kapıları	: Bâtını ilmin dereceleri,
Ölüleri diriltmek	: Cahillerle bâtını öğretmek,
Baras	: Küfür,
İblis ve Adem	: Ebû Bekr ve Ali,
Ye'cüc ve Me'cüc	: Zâhir ehli,
Cibril	: el-Aklu'l-Fa'âl,
Kıblenin manası	: İmam
İstinca	: İmam
Mazmaza	: Huccetten hakiki ilmi almak,
İstînsak	: İmamdan hakiki ilmi almak,
Meyte	: Ruhsuz bir cesede benzeyen zâhir,
Dem	: Sana haram olan şüphedir,
Domuz eti	: Münafık,
Münhanika	: Ahdi bozmak,
Mevkûze	: Dâiye vurulan değnek,
Mütereddiye	: Yüksek dereceye ulaşan kim. senin, şüphe neticesinde, aşığıya düşmesi,
Cibt, Tağût, İblis, Hârût ve Mârût, Yağus, Ya'uk, Nesr-ve Vüdd ve Suvağ	: Bunların hepsi, hak ehline cevreden, ulamâ ve zâhir ehlidir.
Habis Kelime	: Züriyetinden imam gelmeyecek olan iblis,
Eş-Şeceretü'l-Mel'une fi'l-Kur'an	: Benû Ümeyye,
Fahşa	: Ebû Bekr,
Münker	: Ömer,
Bağy	: Osman
Hamr ve Meysir	: Ebû Bekr ve Ömer,
İhtilam	: Ehil olmayan bir kimseye, sırrı ifşa etmek,

Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür, (14) bu kadarı onların te'villeri hakkında bir bilgi vereceğinden, istilah ve isimler hakkındaki görüşlerini burada kesmeyi uygun gördük.

Elif	: Nâtık,
Be	: Vasi
Te	: İmam,
Se	: Hüccet,
Cim	: Zu Massa
Ha	: Bâb,
Hi	: Dâi

Bundan sonra gelen 12 harf, 12 hüccete, daha sonrakı 7 harfde 7 nâtika veya 7 imama işaretidir. Aynı tabirlere çeşidli anlamlar verdikleri gibi, aynı harflerin de çeşidli manalara delalet ettiğini söylerler. (15)

Meselâ Nun (ن): Adem Vav (و): Nûh Kâf (ك): Mûsa Mim (م): İbrahim Lâm (ل): İsa

Bâtıniler hakkında bilgi veren eserlerde, bazı âyetlerin müstakil olarak te'villerinin yapıldığını gör-

mekteyiz Meselâ, Tekvir suresinin 19. cu âyeti olan (bu söz, emin bir elçinin sözüdür) «انلقول رسول كرم» dayanarak, Kur'anı Kerimi Peygamberin kelâmı olduğunu söylerler. (16) Bakara Süresinin 257. ci âyetini (kâfirlerin yardımcıları Tağuttur)

« .. والذين كفروا أولياؤهم الطاغوت »

şöyle tefsiri ederler: Onlar imamların nimetlerine küfrettiler ve Tağutların dostu oldular, yani Tağutların sanemleri oldular. Tağuti sanemlerin evveli Ebû Bekr, Ömer ve Osmandır veya bunlar gibi olanlardır. Kur'anında geçen Tağût ve Sanemler bu şekilde Te'vil edilmişlerdir (17) Bazan da, âyetleri tahrif ederek okumuşlardır. Meselâ: (Kıyamet süresinin 17-18 inci âyetini « ان علينا جمعه وقرآنه فاذا قرآنه فاتح قرآنه »

« ان علينا جمعه وقرآنه فاذا قرآنه فاتح قرآنه » sekiine sokmuşlardır. (18) Onlar hadisleri de aynı şekilde te'vil etmişlerdir. (19)

« لانكاح الابولى وشاهدى عدل »

"Cima ancak Zekerle olur veliy odur, iki husyede şahidlerdir, (20) demişler, "

« الصلاة والصوم واجب على كل غنى وفقير »

"İtaat etmek dini sınırları gizlemektir, İmamı gizlemek vacibdir, her dâiye farzdır (21) şeklinde te'vil etmişlerdir.

İşte, onların itikada, fiile ve kavle taalluk eden küfürlerinin delillerini yirmi vecihde incelemektedir. (22).

Bâtın ilmini de iki kısımda incelemek icab eder. Bâ-rincisi, ilmi zâhire muhalif olan bâtın, ikincisi de ilmi zâhire muhalif olmayan bâtın ilmidir. Bunlardan bîrincisi bâtıldır. Buna bâtınıyenin iddiaları örnek gösterilebilir. Diğerine de Mutasavvıfların yolu örnek gösterilebilir. Onlar, bâtıniler gibi zâhiri manayı tamamıyla terk etmiyor, ve onu şeriât için lüzumlu görüyorlar.

Netice olarak, aslı islâmi olmayan fırkalar bile, bekalarını sağlayabilmek için, Kur'ana istinat etmek mecburiyetinde kalmışlar, Kur'anı Kerimi, fırkalarının dar be fesad görüşü içine sığdırmaya çalışmışlardır. Bu durumda Peter Werenfels'in İncil hakkında söylediği sözleri hatırlamadan geçmiyeceğiz "Herkes akidesini şu mukaddes Kitabdan talep ediyor ve yine herkes istediğini onda buluyor". (23)

(14) Bu örnekler için bkz. Telbisü' İblis, s. 114; Beyânu Mezhebi'l-Bâtiniyye, S. 8, 9, 44, 48, 49, 52; el-Hitât, IV. 175; el-Mavakif, s. 628; el-Farku Beyne'l-Fırak, s. 178; İbn Teymiyye, Risale fi İlimi'l-Bâtın ve'z-Zâhir (Mecmuatu'r-Resâli'l-Münise) s. 232-233.

(15) Bkz. Beyânu Mezhebi'l-Bâtiniyye, s. 57.

(16) Beyânu Mezhebi'l-Bâtiniyye, s. 36.

(17) Aynı eser, s. 52.

(18) Kitabu't-Tenbih ve'r-Redd alâ ehli'l-Ehvâ, s. 14.

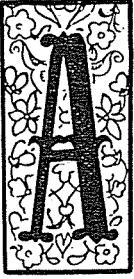
(19) Sahihu'l-Buhâri, III. 223; Sünenu Ebi Davud, I. 481; Kesfu'l-Hafa, II. 369.

(20) Beyânu Mezhebi'l-Bâtiniyye, s. 53.

(21) Beyânu Mezhebi'l-Bâtiniyye, s. 53-54.

(22) Bkz. Aynı eser, s. 71-90.

(23) Mezâhibu't-Tefsiri'l-İslâmi, s. 3.

shabı suffa, mes-cidi Nebevide, Hz. Peygamberi dinledikleri gibi; geceleri de başka bir yere gidip ders görürlerdi.

Enes b. Malik'e izâfe edilen ve imam Ahmed b.

Hambel'in Müsnedinde yer alan: "Eshab-ı Suffa'dan yetmiş kişi Medine'de geceleri bir muallimin yanına giderler ve sabaha kadar ders okurlardı" rivayeti bunu açıkça göstermektedir.

Medine'de islâmî bilgileri öğrenenleri iki grupta toplamak mümkündür: 1 - Muvakkat olarak kabilelerinden, islâmîyeti öğrenmek için gelenler... Bunlar, 10 ilâ 60 gün kadar Medine'de kalır, islâmî bilgileri öğrenirlerdi. Islâmî yaşayışı yerinde gören ve tatbik eden bu yabancıların bir çoğu heyetler ve guruplar halinde idi. "Malik b. Hüveyris de kabilesinden bir heyetle birlikte gelecek, yirmi gün kalmış ve tekrar kalibesine dönmüştü (1).

2 — Medine'de dâimî kalanlar... "Bunlar, Islâmîyetin ahlâk esaslarını ve akâidini öğrenenlerdi. Mescid-i Nebevî sefası, bunların adeta medresesi idi. Buraya devam edenler, hayatlarını islâmî tebliğ ve negretmeye vakfetmiş, ilme hizmetten başka bir emeli olmayan insanlardı." (2).

Müslümanlar, hicretten önce Mekke'de iken, namaz kılmak, islâmî talim etmek için, bir mescid inşa etmemişlerdi. Topluca namaz kılmak ve tebliğ vazifesi ekseriya g'zli yapılırdı. Hz. Ömer'in müslüman olmasından sonradır ki korkusuzca yapıldı. Bu açıktan davet ve topluca ibadet işi, bazen Harem-i Şerifte ve Kâbenin yanında da yapılırdı (3). Gerçi, Hz. Ebu Bekir'in Haremde bir hücresi vardı; fakat burası topluca namaz kılmak için yapılmamıştı. Ancak hususî bir mescid sayılabılırdı.

Daha sonra'arı zengin olan müslümanlar kendi evlerinde veya evlerine bitişik olarak böyle hususî mescidler yapmışlardı.

Mescit, ismi Arabçadır. (S C D) kökünden gelmektedir. Dik

İslâm'da Din Eğitimi ve Öğretimi (2)

● M. Zeki CANAN

İst. Yük. İslâm
Enstitüsü Öğretim Üyesi

durmak, eğilmek, alını yere koymak mânâlarına gelir. Cem'i "Mesâcid" dir. İstilahtaki mânâsı ise; "Namaz kılınan, ibadet edilen yer" demektir. Kur'an-ı Kerim'in bakara 144, cin: 18, tevbe: 18 (v.s) âyetlerinde geçer. Buharide, salat.babın'da, Müslim'de ise mesâcid babında bu kelimeye rastlanır.

İslâm âleminde, ilk devirlerden beri mescid yapmaya ve onları onarmaya çok önem verilmiştir. Bunun sebebini de bir hadisi kudsiden öğrenmekteyiz. "Allahü taâlâ buyurdu ki, arzda benim evlerim mescidlerdir. Benim ziyaretçilerim de onları mamur edenlerdir. Şimdi ne mutlu o kula ki evinde temizlendi, sonra beni evimde ziyaret etti. Çünkü ziyareteyi ikrâm etmek, ziyâyet olunan üzerine bir hakır" (4) denilmektedir.

Bundan dolayı, Hz. Peygamber Yesrib'e göçettiği zaman orada, gerek hususî ve gerekse kabile mescidleri yapılmıştı. "Bunlardan biri Ebu Umame Es'ad'ın mescidi idi". "Biribirinden ayrı yaşayan kabilelerde umûmî ibâdet-haneler olduğu gibi, hususî mescidler de bulunmakta idi (5).

Mescidlerin, İslâm cemaati üzerinde büyük rolleri olmuştur. Çünkü burada da topluca ibâdetler, talim ve irşad işi yapıldığı gibi bir takım sosyal meseleler de yine burada hallediliyordu. Hz. Peygamber, Medine ve civarındaki mescid'eri gezer, namaz kılar ve irşad'ta bulunurdu. Ekseriya Mescid-i Nebeviye giderdi. "Mescid'i Nebevi'de iki halka bulunurdu. Bunlardan birisi ders halkası, diğer ise zikir halkası idi. Hz. Peygamber daima ders halkasına iştirak ederdi. Bu ilim halkasına

iştirak edip yetişenlere kurra denirdi." (6). "Hz. Peygamber, camide oturur ve etrafında halka teşkil eden cemaatı aydınlatırdı. Hz. Peygamberi dinleyenler, Hadisleri üç defa tekrar ederek ezberlerlerdi (7)."

"İslâmîyetin doğurduğu yeni ilim, bünyesi itibariyle câmiye bağlı idi. Kur'ani ezberlemek ve anlamak başta gelmekte, buna "Hadis" ler de eklenmekte idi.

Hz. Peygambere sualler sorularak cevaplar alınırdı. Bu iş camii içinde ve dışında olabiliirdi (8)."

Hz. Peygamber, ilme verdiği değer itibariyle, ilim tahsil edenlere, her cihetten yardım ederdi. Ashabi suffa'nın iâşesini ashaba temin ettirir veya kendisine gelen hediyeleri onlara dağıtırdı. İlim yapanların muharebeye gitmele-

- (1) M. Şibli - Asrı Saadet ter. c. 7, sf. 456
- (2) M. Şibli - Asrı Saadet ter. c. 2, sf. 664
- (3) M. Esat ef. Tarih-i Dini İslâm, c. 3, sf. 177
- (4) Elmalî Hamdi yazır - Tefsir, c. 3, sf. 2480
- (5) İslâm Ansiklopedisi, Mescid Mad. Sf. 2. 5
- (6) M. Şibli - Asrı Saadet, c. 2, sf. 664
- (7) Buhârî - Kitâb'ül-ilm
- (8) İslâm Ansiklopedisi, Mescid mad. sf. 47

rine taraftar değildi. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de aynı fikri görmekteyiz (9).

İslâmda tedrisat, ilk olarak Mekke'de başlamış olmasına rağmen İslâmî ilimlerin menşei teşkil eden ilk dersler, Medine'de verilmişti. "İlk ders yeri Medine'deki Mescid-i Nebevî'dir denilebilir. Kibârüs-Sahabe" ve "tabiin" burada Hadisleri dinlemek suretiyle ilk dersleri gördüler. Bunlardan, Maliki Usul-i Fıkh'ı doğdu. Gazalî, Fatihat-ül Ulûm'da bu ilk cami derslerinden bahsediyor (10)."

Hız Peygamber ders halkaları teşkil edip ders verdiği gibi yazı öğrenmeyi, ilmi, yalnız dinleyip ezberlemek suretiyle değil; kaydetmek suretiyle de muhafaza etmeyi daima tavsiye etmiştir.

Meselâ: Abdullah b. Amr' bir gün sormuş: "Ya Rasûlullah ilmi kayd edeyim mi?" O da evet demiş. İlmın kaydı nedir? diye sorduğunda: Onu yazmaktır demiş (11).

Ayrıca, Hammâm b. Münebbih' diyor ki: "Ebu Hureyre'den işittim. O, Abdullah b. Amr hariç, sahabe'den hiçbir kimse benim kadar Hadis bilmiyordu. Çünkü, Abdullah yazardı, ben ise yazamazdım" demiştir (12).

Hız Peygamber devrinde, öğretim ve eğitim, yalnız cami içerisinde kalmamış, evlerde ve açılan mekteplerde de bu işe devam edilmişti.

Bedir muharebesinden sonra müslümanlar tarafından esir alınan zenginlerden, 4000 dirhem fide alınarak memleketlerine iade edildiler. Fakir esirleri ise, Medine'li 10 çocuğa okuma yazma öğretilmeleri karşılığında serbest bırakıldılar (13).

Bu öğretim işi mescidde olmadığına göre bir mektepte olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Ebu Âmir-i Süleym'in şu rivâyeti de yine bir mekteb'in olduğuna iyi bir delil sayılabilir.

"Medineye esir olarak götürüldüğüm zaman, Medine mektebine kabul olunmuştum, Muallim benden bir M: (Mim) yazmamı istedi. Ben de yazmadım. O, (mim'in gözünü öküz'ün gözü gibi yuvarlak yap) dedi (14)."

Vakidiye göre; Abdullah b. Ümî Mektum, Medine'de "Dar el-Kur'ra" da oturuyordu (15).

Abdullah b. Mes'ud da her hafta Perşembe günleri islâmî bilgiler hakkında ders veriyordu (16).

Hız Peygamber devrinde, onun eshabından, Kur'an-ı Kerimi yazarlar vardı. Birçok anlaşmalar, hükümdarlara ve valilere gönderilen mektuplar, sahifeler halinde yazılmıştı.

Hudeybiye anlaşması (17), Ne-caşi, Mukavkıs, Heraklius, Kırsâ ve Münzir'e gönderilen mektuplar (18) bun'ardandı.

Hız Ebubekirin; "Farızatü's-Sadaka" sı, Hz. Ali'nin "Sahifesi" İbni Abbas'ın "Elvâh" ı, Enes b. Malik'in "Mecâll" veya "Kütüb" ü hep ilk zamanlarda yazılmış eserlerdir (19).

Kur'an-ı Kerimi toplayıp yazarlar da: Ali b. Ebi tâlib Sa'd ibni Ubeyde b. Numan, Ebu Derdâ, Muaz İbni Cebel, Ebu Zeyd Sabit b. Zeyd, Übey b. Ka'b, Ubeyd b. Muaviye b. Zeyd (20) idiler.

Hız Peygamber'in kâtipliğini yapanlar Mekke'de Abdullah b. Sa'd, Ebisarh, Osman b. Affan, Şurahbil b. Hasene, Cüheyh b. Ebisalt, Halit, b. Said, Eban b. Said, El-Alâ b. el-Hadramî, Medine'de ise: Ubey b. Ka'b, Zeyd b. Sabit (21) Hanzala b. Ribah, Muaviye b. Ebu Sufyan idiler (22).

Ayrıca yazı bilen kadın ve erkekler de vardı. Kadınlardan; Beni Adiy'den Abdullah'ın kızı "Şefa" yazı biliyordu. Hız Peygamberin zevcesi Hz. Hafsaya da öğretilmişti. Ukbe'nin kızı "Ümmü Gülsüm" Mikdad'ın kızı "Kerime", Hz. Aişe (yalnız okumasını) biliyorlardı.

Erkeklerden, vahy kâtipleri hariç yazı bilenler; Said b. Ubade, Munzir b. Amr, Rafi b. Malik, Useyd b. Hudeyr, Maan b. Adiy, Bısr b. Sa'd b. Rebi, Evs b. Havli ve Abdullah b. El-Munâfık idiler (23).

O halde, Medine devrinde ve Hız Peygamberin vefatına kadar olan zaman içerisinde, Dinî Eğitim ve Öğretim sıklaşmış, yoğunlaşmış ve yayılmıştır. Esat b. Zürrâre'nin evi, Kuba Mescidi, Halid b. Zeyd'in evi Mescidi Nebevî, Hususî ve Kabile mescitleri, bazı evler ile, yazı, Kur'an-ı Kerim ve islâmî bil-

gileri öğrenmek için açılmış mektepler, bu ilmi faaliyetin merkezleri sayılabilir.

- (9) Tевbe: 122
- (10) Prof. H. Ziya Ülken - Eğitim Hareketleri dergisi, Haziran - 1961
- (11) el-Bağdâdi - Takyid-ül ilm, s., 98
- (12) Buhâri - Kitâb-ül-ilm.
- (13) Gazvetü Bedr'l-Kubra - Muhammed Ahmed - Beyrut 1966, sf. 236
- (14) M. Şibli - Asrı Saadet ter. c. 7, sf. 356
- (15) Hüsn el-Muhadara
- (16) Buhâri-Kitâb-ül-ilm, Bab. 12
- (17) Prof. M. Hamidullah - İslâm Peygamberi, sf. 163
- (18) Prof. M. Hamidullah - İslâm Peygamberi sf. 201, 205, 226, 237, 256
- (19) El-Bağdâdi - Takyid-ül-ilm
- (20) İni Nedim - Fihrist sf. 47
- (21) Hız Peygamberin emri ile İbrani dilini ve yazısında öğrenmiştir.
- (22) Belazuri - Futuh'ül-Büldan, c. 2., sf. 387
- (23) Belazuri - Futuh'ül-Büldan c. 2., sf. 385-387.

— D U Â —

Meşakkatler, mezelletler,
Bütün, hâb-ü hayâl olsun!
Münâfıklar ve zâlimler,
Ya kahr olsun, ya lâl olsun!

Yeter gör Yâ Hüda hecri;
Karanlıklar boğar fecri..
Unuttuk biz nedir hedri;
İnayet kıl, hilâl olsun!

Vatan bizden cihâd ister;
İlâhî bir murâd ister;
Hayâsızlar fesâd ister;

Muvaffak bir cidâl olsun!
Benim kârım ne Leylâ'dır;
Ne zümrüddür, ne dünyâdır;
Bu can her dem muheyyâdır!..
Ko evlâd-ü ayâl olsun!

(Kolay, pek hoş!) gelir bâtil;
Bilir, ukbâ nedir âkîl..
Ne işlersin behey gaafil?
Musibetler misâl olsun!

Günâhım çok, sevâbım yok!..
Suâlin çok, cevâbım yok!..
Derim hâlâ —hicâbım yok— :
(Hüdâ, lütfun, visâl olsun!)

Gözüm yoktur bu dünyâda!..
O dem, Cahit gelir yâda,
Deyin seng-i musallâda :
(Benim hakkım helâl olsun!)

CAHİT ÖNEY

Zamanımızın Cihadı

uran-ı Kerimde okuruz ki:

“Eğer inanırsan üstün olacaksın...”

İşte bu üstünlük Hz. Muhammed (S.A.) ve onun ümmetine vadedilmişti. Halbuki bugün gördüğümüz durum bunun aksidir. 650 milyon müslüman Hz. Muhammedin ümmeti olduğunu tekrarlamaktadır. Fakat bu vadedilmiş üstünlüğün zamanımızda varlığı düşünülemez bile. Muhakkak ki Allahın vaadi her zaman yerine gelmiştir. O halde bizim imanımızda eksiklik vardır.

Kendimizi Müslüman olarak tanıtmakta ne maddî kazanç, ne de dünyevî cazibe yoktur, fakat şerefle ve iftiharla Müslüman olduğumuzu söyleriz ve bunda ısrar ederiz. Sebepsiz yere Müslümanlar Allahın yolunda değildirlir. İslâm dininin doktrinlerini tatbik etmekte asıl mes'uliyet Müslümanların çoğunluk olduğu ülkelerde yaşayanlara düşer. Müslüman olmayan ülkelerde yaşayan müslümanlara gelince, onlar sadece içten ve çok değerli bir gayret ile (tabii ki tatbik imkâmı dahilinde) içinde buldukları cemiyeti kendi dinlerine saygı duyulmasına ve İslâmın şeriatinden biraz olsun ihâm almalarına tesir edebilirler. Müslüman ülkelerdeki islâmî şeriatî yeniden uyandırmak için ilk basamak, o ülkelerdeki müslümanların hayatlarına islâmî bir yön vermektir. Bununla şunu kastediyoruz ki, Allahın sevgisini kazanabilmek ve âhiretle yakınlık kurabilmek için dünyevî zevklerden nisbeten vazgeçebilmelidir. Tarihte bu hakikati dâima görürüz. Aynı zamanda İslâmın yaratılış ruhu da bunu ister. Yeni bir dinî uyanış olmadıktan sonra Müslüman ülkelerin hakikî Müslüman siyasî cemiyetler haline gelmesi, bugünkü zamanda, bir rüya olacaktır. Bu, zor ve itina isteyen bir gelişme olacaktır. Bu hedefe varmak için, söylediğimiz yoldan başka veya kısa bir yol yoktur. İslâm sistemi bir şans olarak başka bir ülkede olmuş olsa bile, bu sistemin iyi işleyebilmesi için oradaki müslümanların düşünüş, hisleri ve günlük davranışları dindarlık ve mânevî istikamet ile yürütülmesi lazımdır.

Öyleyse Allahın kullarının bu kutsî yolda kendilerini, kabiliyetlerine göre, Peygamberimizin vaz'ettiği hayat tarzını genelleştirmeleri lazımdır. Bu yolda çabalamak ve zamanımızın büyük cihâd için kendini fedâ etmek Peygamberimize ve vekillerine hakikî ve samimî şekilde bağlılığı gösterir. Bu yola girenler Allah tarafından başka kolaylık yollarının açıldığını görecektir. Bu güven ve sevinç verici sözler şimdiki durumdan daha farklı olmayan bir zamanda Mekkeli müslümanlara söylenmişti. (Ankebut sûresi).

“Bizim için çalışanlar, biz onları yolumuza yönelteceğiz, çünkü Allah doğru yapanın yanındadır.”

İnsanlık daima güvenilecek bir sığınak aramıştır. İslâm tek ve kuvvetli ke-silmeyen sığınaktır. Bunu doğrulamak müslümanların vazifesidir. Fakat parlak bir örnek olarak bugün maalesef islâmîyetin tam tatbik edildiği bir memleket gösterilemez. Müslüman memleketleri birbirinden ümitsizce kopmuş ve batı ülkelerinden iktisadî bakımdan geri kalmıştır. Batılılar (tabii ki) bu kadar geri ve başarısız kişileri yöneten kuralların kendilerinkinden daha geri olduklarını düşünürler. Ve gördükleri şeyler karşısında hakları yok da değildir. Eğer batı, is-

Yazan:

Merhum
Münir HÜSEYİN

Tercüme

Fatma ALTUNIÇ

lâmi hakiki rengi içinde Müslüman dünyasının pratik realitesinde bulunuyorsa kabahat bizimdir, onların değil.

Eğer İslâm modern dünyaya hakiki değeri ile tanıtılacaksa; Müslümanlar cihadın ruhunu hayatın her safhasında göstermeli, daima doğru olduğuna inandıkları şeyleri yanlış olarak bildikleri şeylere karşı korumalı ve böylelikle dedelerimizin temin ettikleri saygıyı kazanmalıdırlar. Onların davranışları ve hayattaki hareketleri İslâmî ve onun harika prensiplerini Müslüman olmayanlara beğendirebilirler. Biz başka milletlerin kültürünü alırken bizim kültürümüzün boğulmamasına imkân yoktur. Müslümanlar müslümanlık yolunda organize edilmezlerse kendi saf ve mükemmel şeriatlarını kaybederler ki Müslüman olmayan dünyaya en büyük hediyesi olmuştur. Hür Müslüman ülkelerini kendilerini İslâmî prensiplerle organize etmelerine ve tesirli hâle getirmelerine hiç bir şey engel olamaz.

Bu ilerleme sırasında İslâm mücahitleri her yerde, kayıtsızlıktan düşmanlığa varan çeşitli güçlüklerle uğrayabilirler. Fakat Allâh izin verirse zamanla bu vaziyet iyileşecektir. (Şimdi iyileşmeye yüz tuttuğu gibi).

Şu açıktır ki, eğer Allaha bağlı ve kendini adanmış bir Müslüman gurubu İslâmî pratik, sosyal ve politik bir canlı kuvvet halinde hayatımızın her safhasına yön veren bir şey yapmak için samimi ve ittifakla tertip edilmiş çaba harcarsa onlar Allah için söz verdikleri yolda, O'na bağlı kulları etrafında bulacaklardır. Nerden geldiği bilinmeyen vaziyetler doğacak ve sebepler çıkacak, bunlar gödişati değiştirecek ve yollarındaki zorlukları kaldıracaklardır.

Kur'an der ki:

"Kim Allahtan korkarsa (Allah) ona bir (kurtuluş) çıkış yeri ihsan eder. Onu hatırla hayâline gelmeyecek bir cihetten de rızıklandırır. Kim Allaha güvenip dayanırsa o, kendisine yetişir, şüphesiz ki Allah emrini yerine getirendir. (65: 2 - 3).

Allahın inayeti ile, müslüman'ar kendilerini hayatın zorluklarına karşı yol gösterecek Kur'anları ve Peygamberimizin sünnetleri vardır. Yürekten iman ile buna sıkı sarılmaları lâzımdır. Çektikleri çileler imanlarının zayıflamasından ileri gelmiştir. Böylece müşriklerin kendi üzerlerine hâkimiyetlerine sebep olmuşlardır. Onlardan çabuk kurtulabilmek için sivil bir mücadele lâzım olabilir. Böyle vak'alarda sabırla işe kalkışmak inananların imanını kuvvetlendirmek için lâzımdır.

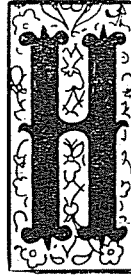
Müslümanlar kaybolan topraklarını kazandılar ve tekrar kazanıyorlar. Fakat İslâm henüz kendi emniyetini, ekonomik politikasını, eski ihtişamını ve tarihî atılganlığını kazanması lâzımdır. Hepimiz bu gayeye erişebilmek için büyük gayret sarfetmeliyiz, yoksa kayboluruz.

"(Ey müminler) yoksa siz, sizden evvel geçenlerin hâli tarzına gelmeden cennete giriverceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk (lar) ve sıkıntı (lar) gelip geçti ve (çeşitli belâlarla) sarsıldılar ki, hattâ peygamber (leri) maiyyetindeki müminlerle birlikte "Allahın yardımı ne zaman?" diyordu. Allahın yardımı yakındır muhakkak." (2: 214).

Tasavvuf

Dr. Ahmed Subhi
FURAT

Hâtim'ul Esam (V. 237/851)

akimâne sözleri dolayısıyla "Bu ümmetin Lukman'ı" diye tanınan (1) Ebû Abdirrahmân Hâtim b. Unvân b. Yûsuf el-Esam Belh şehrinde doğdu. El-Mü-sennâ b. Yahyâ el-Muhâribî'nin (v. 223/837) mevlâsı idi (2). Önceleri Şeddâd b. Hâkim'in sohbetlerinde bulunmuştu (3). Fakat onun tasavvuf sahasında ki asıl üstâdı, birçok fikirlerinin tesiri altında kaldığı görülen meşhûr sûfi Ebû Ali Şakik b. İbrâhîm el-Belhî idi (4).

Her ne kadar "El-Esam" (az işitir) diye anılmış ise de bunun aslı yoktu ve bu şekilde zikredilmesinin sebebi şuydu: Bir gün hanımın biri kendisine gelmiş, bir mesele soruyordu. İşte bu sırada nasılsa bir ses işitilmişti; hanım pek mahcubtu. Ama Hâtim unutulamayacak nezâketini göstermekte gecikmemiş ve hemen "Sesini yükselt!" demişti. Böylelikle kulağının ağır işitir olduğunu göstermek istemişti. Buna pek sevnen kadın, onun sesi işitmediğine inanmıştı. İşte bugünden sonra herkes kendisiyle yüksek sesle konuşuyordu (5).

Hâtim'ul-Esam hadis te rivâyet etmişti. İbn'ul-Cevzî (v. 597/1200) her ne kadar onun, Saîd b. Abdillâh el-Mâhiyânî, İbrâhîm b. Tahmân, Mâlik, ez-Zuhrî, Enes şeklinde uzanan isnâd zinciriyle naklettiği "Kuşluk namazım kıl; zira bu Ebrâr'ın namazıdır; evine girdiğin zaman selâm ver ki evinin

(1) Târihu Bağdâd, VIII, 245; Şezerât, II, 87.

(2) Tabakât'us-Sulemî, 91; 61; Sıfat'us-safva, IV, 134.

(3) El-Muhtâr, 102/b.

(4) Tabakât'us-Sulemî, 91; Risâlet'ul-Kuşeyriye, 17; Sıfat'us-safva, IV, 134.

(5) Risâlet'ul-Kuşeyriye, 17; Târihu Bağdâd, VIII, 244; Tezkiret'ul-evliyâ, I, 221-222.

hayrı artsın" hadisinden başkasını bilmediğini söylüyorsa da (6), el-Hatim el-Bağdâdî (v. 436/1044) Hâtîm'in, Şakîk b. İbrâhîm, Şeddâd b. Hakîm, Abdullâh b. el-Mikdâm ve Recâ b. Muhammed es-Sağânî'den hadis naklettiğini zikreder (7).

30 yıla yakın bir zaman hocası Şakîk'ul-Belhî'nin sohbetlerine devam ettiğini bizzat zikreden Hâtîm'ul-Esam, onun bir gün "Benden ne öğrendin?" şeklindeki sorusuna şu cevabı vermişti: "Rızkımin Rabbin katından geldiğini gördüm, sadece Rabbinle meşgul oldum. Bütün konuşmalarımı yazmak için Allah'ın bana iki meleği vazifelendirdiğini gördüm, sadece hakkı söyledim. Halkın benim dış görünüşüme bakdıklarını gördüm, oysa Allah benim içime ehemmiyet verir. Onun murâkibesini daha değerli ve lüzumlu gördüm, halkın bana ehemmiyet atfetme'lerini umursamadım. Allah'ın insanları kendisine doğru teşvik ettiğini gördüm ve hazırlandım. O bana ne zaman gelirse beni öldürmesine ihtiyacım yok - Ölüm meleğini kasdediyor - ". Onun bu sözleri hocasının hoşuna gitmiş olacak ki, ona: "Gayretin hoşuna gitmemiş" demişti: (8). İbn'ul-Cevzi'nin naklettiği bu rivâyete, biraz daha değişik bir şekilde diğer eserlerde de rastlanmaktadır (9). Hatta Fâtîh Kütüphanesinde 4493 numarada kayıtlı bir mecmua içinde, bu sözlerin, bazı ilâvelerle genişletilerek küçük bir risâle içinde işlendiği de görülmektedir. Bunun bilâhare bizzat Hâtîm'ul-Esam tarafından genişletilerek meydana getirildiği de düşünülebilir. Bu küçük risâlede "Üstâdımdan - Şakîk'ul-Belhî'yi kasdediyor - 8 şey öğrendim. Kendilerini öğrenen ve hükümlerine göre hareket eden kimse için bunlar kâfidir" diyen Hâtîm'ul-Esam sonra sırasıyla bu 8 hususu açıklamaya koyulur:

İlk husus, insanların ayrı ayrı sevgililer edinmiş olmalarıdır. Halbuki bu sevgililer onları mezar kadar götürüp, orada kendilerinden ayrılmaktadırlar. İnsanoglu hareketlerinin hesabını sevgili olarak edinirse, bu kusur bertaraf edilebilecektir.

İkinci husus olarak şahsî gayretini ifade eden Hâtîm "Amma kim Rabbinin makamından korktu, nefsinin hevâ (ve hevesinden) alkoydu ise, işte muhakkak ki cennet onun varacağı yerin ta kendisidir" (Kur'an-ı Kerim: 79, 40 - 1) âyetlerini hayat prensibi edindiğini ve nefsinin Allah'a itâate muvaffak kıldığını söyler.

Üçüncü husus, insanların sahip oldukları şeylere aşırı değer atfetmeleridir. Oysa Allah teâlâ: "Sizin nezdinizdeki tükenir, Allah'ın indindeki ise bâkidir" (Kur'an-ı Kerim: 16, 96) buyurmuştur. İşte bu sebeple ele geçirdiğim her şeyi bâki olması için Allah'a havale etmişimdir.

Dördüncü husus, insanlar mal, zâti değer, şeref ve nesebe dayanarak öğünüyorlar. Oysa Allah teâlâ "Şüphesiz ki sizin Allah nezdinde en şerefli-niz, takvâca en ileride olmanızdır" (Kur'an-ı Kerim: 49, 13) buyurmuştur. Dolayısıyla ben de, Allah katında en kerim olmak için takvâ içinde hareket ettim.

Beşinci husus, insanlar birbirlerine söğmektedirler; bu nevi hareketlerin sebebi hased'dir. "Dünya hayatında onların mâişetlerini bile aralarında

(onlar değil) biz taksim ettik" (Kur'an-ı Kerim: 43, 32) âyeti üzerinde uzun uzun düşündüm. Hasedi bıraktım, insanlardan sakındım ve rızıkları taksim edişin Allah teâlâ tarafından olduğunu bildim. Böylece insanların bana düşmanlıklarından uzaklaştım.

Altıncı husus, insanlar birbirlerine zulüm etmekte, aralarında savaşmaktadırlar. Bu hadiseler karşısında "Şeytân sizin bir düşmanınızdır; onun için siz de onu bir düşman tutun" (Kur'an-ı Kerim: 35, 6) âyeti hükmüne, şeytanı bir düşman bilerek, ondan sakınmak yollarını aradım.

Yedinci husus, insanların rızık uğrunda bütün gayretlerini sarfettiklerini, bu uğurda helâl olmayan yollara dahi tevessül ettiklerini gördüm. Bu hal muvâcehesinde "Yerde yürüyen hiçbir canlı hâric olmamak üzere rızıkları Allah'ın üstünedir" (Kur'an-ı Kerim: 11, 6) âyetinin delâletiyle, bütün mah-lûkâtın kazançlarını Allah'ın deruhte ettiğine kana-at getirdim de sadece Allah'la meşgul oldum.

Sekizinci husus, insanların kendi yaptıklarına, bedenlerin sîhâatine tevekkül ettiklerini gördüm. Ben ise Kur'an-ı Kerim'deki "Kim Allah'a güvenip dayanırsa, o kendisine yetişir." (65, 3) âyetini göz-önüne alarak sadece O'na dayandım da güçlük ve meşakkatlerden uzaklaştım (10).

Bilhassa rızık ve tevekkül hakkındaki son iki görüş, onun, hocası Şakîk'in fikirlerinin ne derece tesiri altında göstermeğe kâfidir. Esasen Şakîk'in rızık ve tevekkül hususundaki fikirleri, talebesi Hâtîm'ul-Esam ile bunun talebesi Ebû Turâb en-Nahşebî'nin en bâriz hususiyetlerini teşkil eder. Nitekim bir gün kendisine: "Senin çölleri azığın olmadan katettiğini işittim" diyen birine, Hâtîm: "Hayır onları azıkla katediyorum. Ancak benim azığım 4 şeydir: Ben dünyayı tamamen Allah'ın mülkü olarak; insanların hepsini O'nun kulları olarak; sebep ve rızıkların hepsini Allah'ın elinde ve Allah'ın hükmünün de her yerde câri olduğunu görüyorum" demişti. Bu sözler karşısında hayrete düşen adam: "Bunlar ne güzel azık! sen bunlarla âhîret çölleri katedersin, nerde kaldı ki dünya çölleri katetmiyesin" diyebilmişti (11).

Kaynaklar Hâtîm'ul-Esam'ın oldukça uzun ve hareketli bir hac seferinden bahsederler. Değerli müridlerinden biri olan Ebû Abdillâh el-Havvâs'a dayanan rivâyete göre, yanında sûf giymiş 320 müridi ile birlikte hareket eden Hâtîm, önce Rey'e gitmiş, orada şehrin kadısı Muhammed b. Mukâtil'i ziyâret etmiş, sonra da Kazvîn'e uğrayarak Muhammed b. Abid et-Tanâfisi ile görüşmüştü (12). Hâtîm'ul-Esam'ın Bağdâd'a gelişi, büyük bir ihtimalle bu hac seferi sırasında olmalıdır. Bağdâd'ta onu büyük bir halk topluluğu karşılamıştı. İbn'ul-Hamîs'in bir kaydına göre, Rey şehri halkı, Hâtîm'ul-Esam ile Muhammed b. Mukâtil ve sonra da

(6) Sifat'us-safva, IV, 137.

(7) Târihu Bağdad, VIII, 242.

(8) Sifat'us-safva, IV, 135; ayrıca bk. el-Muhtâr, 105/a.

(9) Menâkib'ul-eberrâr, 103/a-b.

(10) Fâtîh Kütüphanesi, No. 4493, Semâni Mesâil, (var. 53/z - 54/b).

(11) Târihu Bağdâd, VIII, 243; el-Muhtâr, 102/a.

Muhammed b. Abit et-Tanâfisi arasında geçen mü-nâzarayı daha önceden haber vermişlerdi. Olanlardan haberdâr Bağdâdîlar, Hâtim'e: "Sen acemi birisinin ve fakat seninle konuşan herkesi mağlûp ediyorsun, nasıl oluyor?" diyorlardı. Hâtim onlara, **Ahmet b. Hanbel'in** de işittiği zaman "Ne kadar akıllı adam" demesini sağlayan şu sözü söylemişti: "Hasmım doğruyu söylerse sevinir; hata ederse üzülürüm. Ve nefsimi ona karşı bigâne kalmaktan korurum" (13).

Seven kimse samimiyetini davranışları ile gösterecektir; aksi halde yalancı olmaktan kurtulamıyacaktır: "Şu üç şeyi, yanında diğer üç şey olmadan iddia eden yalancıdır: Haram kıldığı şeylerden sakınma olmadan Allah sevgisini iddia eden; malını bu uğurda harcamadan cennet sevgisini iddia eden ve fakr'a karşı sevgi beslemeden Hz. Peygamber'i sevdiğini iddia eden yalancıdır.." (16). Zâten Allah'a karşı itaatkâr oluşun esasları da: "O'ndan korkmada (:havf); O'na ümit beslemede (:recâ) ve O'nu sevmeye (:hubb) dir.." (17). "Her şeyin bir süsü vardır; ibâdet'in süsü de korkudur.." (18). Şeyhlerden biri (19) bir gün Hâtim'e "Nasıl namaz kıılıyorsun?" demiş, o da anlatmıştı: Vakıt gelince zâh'ri ve bâtinî abdest alırım; zâhir olanı temiz su, bâtin olanı da tevbe iledir. Sonra mescide giderim, mescid-i harâmı müşâhede ederim. İbrâhim'in makamını önüme koyarım. Sağ tarafımda cennet, sol tarafımda cehennem vardır. Ölüm meleğini arkama atar, gönlümü Allah'a teslim ederim. Tâzîmle tekbir getirir, hürmetle kıyamda kalırım. Kur'anı tertîl ve tefekkür ile okur, huşu ile rûkûa varır, tevâzu ile secde eder, sünnete göre selâm veririm. Ve böylece Allah azze ve celle'ye ihlâsla teslim ediyorum. Fakat kabul etmemesinden de korkuyorum" (20). Onun samimiyet ve ihlâs'a atfettiği bu ehemmiyet el-Cuneyd'in gözünden de kaçmamıştı. Nitekim el-Cuneyd, onun için: "Zamanının Siddiki Hâtim'ul-Esam'dır" diyecektir (21).

Allah'a âsi oluşun sebeplerini "**K**ibir, hırs ve hased'te" (22) gören Hâtim, insanın kendi nefsinde şu üç seni istemesini arzular: riyâsız emel-i sâlih; tamâsız alış; minnet altında bırakmadan veriş ve cimrilik etmeden elde tutma" (22). Munâfık ile müminin hareketlerindeki ihtilâf da bunu gösterir: Münâfık hırsla alır; şüphe ile korur ve riyâ ile harcar; oysa mümin korkuyla alır; sünnete göre hareketle elinde tutar ve Allah için hâlis bir niyetle harcar" (23).

Hâtim'ul-Esamın kaynaklarda rastlanılan hatırlatılmağa değer sözleri arasında şunlar da vardır:

— Eğer Allah'ına karşı gelmek istiyorsan, seni görmeyeceği bir yerde âsi ol (24).

— Rabbinin hizmetine sarıl ki dünya hakır, cennet te âşık bir halde ayağına gelsin (25).

— Zühd'ün başı Allah teâlâ'ya güven, ortası sabır; sonu da ihlâsdır (26).

— Dünyadan kaybettiğin ve dolayısıyla üzüldüğün her şey senin aleyhinde; âhiretten kaybettiğin ve üzüldüğün her şey de senin lehinedir (27).

Hâtim'ul-Esam, Said b. Muhammed er-Râzi ve emsâli gibi (28) birçok sûfiler yetiştirmiştir ki bunların en meşhurları **Ahmed b. Hadra-veyh** (v. 240/854) ile (29) **Ebû Abdillâh el-Hayvâs** (30) idiler. Horasan mektebine mensup meşhur diğer bir sûfi olan **Ebû Turâb en-Nahşebi** (31) (v. 254/859) de onun sohbetlerine iştirak etmiş değerli bir talebesi idi (31). Hâtim'ul-Esamın, bu talebelerine söylediği bir sözden 4 hanımla evlendiği ve 9 çocuğunun olduğu anlaşılıyor ki (32) çocuklarından birinin isminin Haşnâm olduğu Tabakât'us-Sulemi'de kayıtlıdır (33). Hâtim yukarıda mezkûr talebeleri dışında, kendisinden rivâyet edenler arasında Nişâburlu büyük kâri **Hâmid b. Muhammed el-Leffâf** (v. 266/897), **Hamdân b. Zî'n-nûn**, **Muhammed b. Fâris el-Belhiyân**, **Muhammed b. Mukrim es-Saffâr el-Bagdâdî** (34) de vardır. Onun zâhidâne ve hikmetli sözlerinin bir araya getirildiği (35) ve müteber tasnifatı olduğu zikrediliyorsa da bugün için muhtelif takabât kitaplarında görülen sözleri ile mezkûr **Semâni Mesâil**'den başkası bize kadar gelmemiştir.

Hâtim'ul-Esamın 237 h. (85 İm.) de Tirmiz şehri yakınlarında **Vâşecerd** köyünün ilerisinde bir dağ üstünde kurulmuş "**Re's Seruvend**" adında bir tekke'de ruhunu teslim etmişti (36).

(12) **İbn'ul-Cevzi**, Hâtim'ul-Esamın bu ziyaretlerinde gerek Muhammed b. Mukâtil ve gerekse Muhammed b. Abid et-Tanâfisi ile bâzi meselelerde münakaşalar ettiğini zikreder (bk. **Telbisü İblis**, 153-154).

(13) **Târihu Bağdâd**, VIII, 242: Hâtim'in tarihi kaydedilmeyen bu ziyareti esnasında, **Ahmed b. Hanbel** ile hayli münaseetlerde bulunduğu görülüyor (VIII, 242). Onun yine bu sefer sırasında Halife ile de temasları olduğuna dair kayıtlar varsa da, durumu sarahatle vaz'a kifâyet etmemektedirler. (Bk. **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 227. Ayrıca bk. **Malife er-Reşid** ile münaseetleri, **El-Muhtâr**, 103/a).

(14) **Tabakât'us-Sulemi**, 97; **Levâkih**, I, 80; **Menâkib**, 102/b.

(15) **Tabakât'us-Sulemi**, 95.

(16) **Risâlet'ul-Kuşeyriye**, 66; **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 226.

(17) **Bunun Asım b. Yûsuf** olması mümkündür (Bk. **Sıfat'us-safva**, IV, 136).

(18) **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 225; **Sıfat'us-safva**, IV, 135; **Sezerât**, II, 88.

(19) **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 221.

(20) **Tabakât'us-Sulemi**, 95; ayrıca bk. **Not: 10**.

(21) **Tabakât'us-Sulemi**, 95.

(22) **Tabakât'us-Sulemi**, 97; **Nefehât**, 64.

(23) **Tabakât'us-Sulemi**, 97; **Menâkib'ul-erâr**, 102/b.

(24) **Târihu Bağdâd**, VIII, 245; **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 226; **Menâkib**, 104/b.

(25) **El-Muhtâr**, 104/b; Hâtim'ul-Esam, hüzn hakkındaki bu görüşüne, hocası **Şakik'ul-Belhi'nin** kuvvetli tesiri altında kalmış görülüyor (Bk. **Levâkih**, I, 61).

(26) **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 222.

(27) **Tabakât'us-Sulemi**, 91; **Kşef'ul-mahcûb**, 142; **Tezkiret'ul-evliyâ**, I, 257.

(28) **Târihu Bağdâd**, VIII, 242; **el-Muhtâr**, 102/b.

(29) **Tabakât'us-Sulemi**, 146.

(30) **Târihu Bağdâd**, VIII, 244; **Sıfat'us-safva**, IV, 136.

(31) **Bk. s. 91**.

(32) **Târihu Bağdâd**, VIII, 242.

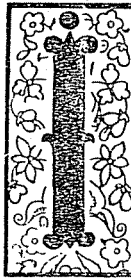
(33) **Târihu Bağdâd**, VIII, 241.

(34) **Tabakât'us-Sulemi**, 91.

Hukuk

Dr. Yusuf Ziya
KAVAKÇI

İSLÂM HUKUKUNUN TEKEVVÜNÜ

İslâm Hukuku (el-Fıkhu), çeşitli şekillerde tarif edilmişti. Lügat mânâsı "iyi anlamak" olan fıkıh (fıkh), "ferdin kendi lehine ve aleyhine her şeyi bilmesi" (Ebû Hanife) veya "tafsilî delilleriyle birlikte ser'i hükümleri bilmek" tir. Avrupalılar bu branşa "İslâmic Lâw", "Muhammadan Law", "Muslim Law", "Droit Musluman", "Loi Islamique", "Islamische Recht", "Islamische Gesetz", "Dritto Musulmano" gibi adlar verirler ve bu ad altında eser neşrederler. Buralarda geçen law, loi, droit, dritto ve Recht kelimeleri hak, hukuk ve kanun mânâlarına gelir ve bu mânâlar için müsterek kelimelerdir.

Hz. Peygamber devrinde İslâm Hukuku dünyevî cephesiyle sade idi. Gerek Kur'an-ı Kerim ve gerekse Kur'an dışındaki kaynaklar bu devirde cereyan etmiş pek az dâva mevzuu ihtilâfları zikreder. Filhakika Kur'an-ı Kerim, gayr-ı müslimlerin de dahil bulunduğu birkaç ihtilâf mevzuunu kaydeder ve hâkim olarak Hz. Peygamberin bu hususta neler yapması ve hangi muhakeme usulünü takibetmesi gerektiğini beyaneder (2).

İç içe girmiş birer devir olan sahabe ve tabi'in devirleri de sade geçmiş gözükmekle beraber dâva mevzuu ihtilâflar gittikçe kesafet halini almış, bilhassa tabi'in ve onu takibeden devir içinde, diğer ilimlerde olduğu gibi, henüz istiklâl kazanmayan İslâm Hukuku tedrisatı birinci derecede önem kazanmıştır ki bu tedrisat işlemi İslâm Hukukunun kuruluşunda nisbet itibariyle tatbikattan daha büyük değerde hizmet görmüş gözükmektedir. Maamafih hakkı teslim etmek lâzım ki İslâm Hukukunun teessüsü safhasında, münferit bazı vak'aları dikka-

(1) 3 Şubat 1968, saat 20.00'de Ankara İmam-Hatip Okulu Mezunları Cemiyetinin Knoferans salonunda gerçekleştirilmiş bir konferanstır.

(2) Meselâ NİSÂ' suresi ayet 60-61, 65; MÂİDE suresi ayet 42-43. Tabii ki daha başka hukukî ayetler de vardır.

ta alarak hüküm verme hali hariç, nazariyatın mı tatbikatı, yoksa tatbikatın mı nazariyatı takibettiği meraklı bir tetkik mevzuudur. İslâm Hukuku nazariyyasının tatbikatından ayrıldığı hususları - bazı müellifler bu idd'adadır (3) - tesbit için böyle bir çalışmaya ihtiyaç olduğu gibi bu ayrılığın en eski tatbikatını ve sebeplerini tesbit için de buna lüzum vardır. Mekke, Medine, Küfe ve Şam ilk devir ilmi faaliyet merkezleri olmuştur (4). Ferâiz ilmine hizmeti olan Zeyd b. Sâbit b. ed-Dehhâk el-Ensârî (öl. 45/666) (5), aslen Yemenli olup Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında sırasıyla Küfe ve Basra'da kadılık yapmış bulunan ureyh b. el-Hâris b. Kays el-Kindî (öl. 78/697 yıllarına doğru) (6), Ebû Hanife'nin hocası ve Abdullah b. Mes'ud'un talebesi Ebû İmrân İbrâhim b. Yezid b. Kays en-Naha'i (50 - 60/670 - 715) (7), Ebû Hanife'nin bir diğer hocası Hammâd b. ebî Süleymân el-Ensârî (öl. 120q/738 sıraları) (8), Rabi'a b. ebî Abdirrahmân Ferruh et-Teymî (öl. 136/753) (9) gibi zevatın adları bu devir içinde hurmetle yad edilmektedir.

Bu hummalı ilim faaliyeti içinde yetişmiş bulunan büyük fukahaya raslıyoruz. İmam-ı Azam Ebû Hanife (80 - 150/899 - 767), İmam-ı Şafi'i (150 - 204/767 - 820), İmam-ı Mâlik (93 - 179/711 - 793), İmam-ı Ahmed (164 - 241/780 - 855), İmam-ı Muhammed (132 - 189/739 - 805) ve İmam-ı ebî Yusuf (113 - 182/731 - 798) gibi müctehid fakihlerin yetiştiğini ve İslâm Hukukunu her şeyi ile tesis ettiklerini görüyoruz (10). Bu mectehid fakihler tarihte eşine az raslanan bir himmetle İslâm Hukukunu inşa için büyük hizmet gösterdiler. İmam-ı Azam eser vermekten çok ilmi faaliyetle, Şafi'i k. el-Umm ve er-Risâle gibi usul-i fıkha dair eserlerle, İmam-ı Mâlik el-Muvatta' kitabıyla, İmam-ı Ahmed el-Müsned'iyle, İmam-ı ebî Yusuf k. el-Harâc, ihtilâf'u Ebi Hanifete ve İbn-i ebî Leylâ, er-Redd'u alâ sıyer'il-Evzâ'i eserleriyle ve İmam-ı Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî de el-Mebsût, es-Siyer'ul-Ke-

bir, es-Siyer'us-Sağir, el Câmî'ul-Kebir, elCami'us-Sağir gibi furu'u fıkha dair eserleriyle bu hizmetlerini abideleştirdiler.*

Taakibatla gelişmeye başlayan nazari İslâm Hukuku, bir iki asır sonra dev bir hale gelecek ve kendilerini ilme vakfetmiş bir kütle ile karşılaşacaktır. Filhakika çok geçmeden hâlâ kendilerini hurmetle yad ettiğimiz fukaha yetişmiş ve bize ölmez eserler bırakmıştır. ed-Debûsî Ebû Zeyd (öl. 430/1038) (11), Ebû Behr Muhammed b. es-Serahsî (400 - 483/1000/1090), el-Bezdevî Ebu'l-Yusr Alî öl. 482/1089), Tuhfet'ul-Fukahâ adlı eser sahibi Alâ'ul-Din es-Semerkindî (öl. 539/1144), meşhur Bedâ'us-Senâ'i fi Tertib'ış-Şerâ'i adlı eserin müellifi el-Kâsânî Mes'ud (öl. 583/1187), kendi adına izafe edilen Fetâvâ sahibi Kâdihân (öl. 592/1195) ve başka eserleri yanında pek meşhur bir fıkıh elkitabı olan el-Hidâye'nin müellifi el-Merğînânî'Alî (öl. 593/1196) bu işleme devri fakihleri arasında zikredilmiş birer misaldirler ki her birerleri hayatı, faaliyeti ve eserlerindeki görgüleri bakımından ayrı ve mustakil ilmi

tetkike tabi tutulmaları çok faydalı olacaktır (12).

Bu fakihlerin çalışmaları Selçuk ve Osmanlı devrindeki gerek nazari ve fıkıh eserlerine ve gerekse fetvalar, Şer'iyye Sicilleri gibi tatbiki fıkıh faaliyetine esas ve kaynak teşkil etmektedir.

(3) Ömer Lütfi Barkan bu görüşü savunur ve yegâne değildir.

(4) Fazla malûmat için bakınız: Ebû Zehre, TARİH'UL-MEZAHİB'IL-ISLAMİYYE, (Kahire 1964), c. II.

(5) Fazla malumat için bakınız: Sezgin, Fuat, GESCHICHTE DES ARABISCHEN SCHRIFTUMS (Leiden 1967) c. I, s. 401-402.

(6) Aynı eser, s. 402-403.

(7) Aynı eser, s. 403-404.

(8) Aynı eser, s. 404-405.

(9) Aynı eser, s. 406-407.

(10) Aynı eser, bezkur zevatın hal tercemelerine bakınız.

(11) Bu zat HİLÂFİYAT ILMİNİN kurucusu olup müstakil tetkike şayanıdır.

(12) Adı geçen ve burada zikredilmeyen fakihlerin hayatları ve eserleri hakkında fazla malumat için bakınız: Kavakçı, Y. Z., XI. VE XII. ASIRLARDA KARAHANLILAR DEVRİNDE MAVARA' AL-NAHR'DE İSLÂM HUKUKU ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR, (Basılmamış Doktora tezi), İst. Ü. Edebiyat Fakültesi, 1967.

KARANLIĞIN SESİ

Bütün ışıkları kestim bu gece,
Karanlık bana ses verdi derinden:
«Ağaran gün bir ümit verir gence,
Yaşlıyı vurur onulmaz yerinden.»

Bu sesle sarsıldı bütün benliğim;
Genç miyim, yaşlı mı kestiremedim.
Bozuldu baharda hayat şenliğim,
Rüzgârı arkamdan estiremedim...

Gölge fırladı da hayal caddeye,
Güvdeme boşlukta yol açamadım.
Korkum dayandı da en son raddeye,
Yorgandan dışarı bir kaçamadım.
Karanlık dost gibi koynuma girdi.
Görünmez, bilinmez derdini açtı.
Varlığı içimi kemiren sırdı...
Korkuysa bir dev ki; bin yıllık açtı.

Bedenime hasret gibi kuyular...
Baskına uğrayan ada mıyım ben?
Bırakın yakamı kötü rüyalar,
Dağ gibi işlerin adamıyım ben!

MUSTAFA MİYASOĞLU

Edebiyat

Dr. Neclâ PEKOLCAY
(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
İslâmî - Türk Edebiyatı
Öğretmeni)

Bir Tenkid münâsebetiyle

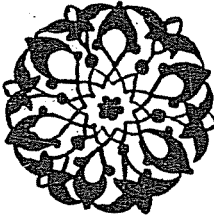

KİYMETLİ Prof. Hamîdullah Bey'in, **İslâm Medeniyeti** mecmuasının 15 Haziran 1968 tarihli II. sayısında neşredilmiş olan makalesini memnuniyetle okudum, kendilerine teşekkür ederim. Evvelâ bu makale bana bir neşir hatâsını düzeltmek imkânını verdi; çünkü aynı mecmuanın 15 Ekim 1967 tarihli 2. sayısına konulmak üzere verdiğim yazının başlığı **Karahanlılar** devrinde **İslâmî Türk edebiyatı mahsulleri** iken, yanlışlıkla, **Karahanlılar devrinde İslâmî eserler** şeklini almış, bu hatayı düzeltmek de mümkün olamamıştı. Prof. M. Hamîdullah Bey'in de işaret buyurdıkları gibi, bu başlık çok umumî bir nâna taşımakta, hattâ İslâmî Arap edebiyatı mahsulleri dışında birçok ilmi eserden de bahsetmeyi zarurî kılmaktadır.

YUSUF Ziya Kavakçı Bey'in doktora tezi bu devir ilmi mahsulleri için dikkate şayan bir araştırma mahsulüdür; fakat tezin mevzuu benim ele aldığım mevzuun dışında bulunuyordu.

Şüphesiz ki, Karahanlılar devrinde arapça bir ilim diliydi. Bu dil ile yazılmış birçok İslâmî, arapça eser de mevcuttu. Fakat ben bu dil ile yazılmış İslâmî eserler hakkında bilgi vermek istemedim ve bunu mütehassıslarına bıraktım; zira bu sahada salâhiyetim mahduttur. Sahib-i salâhiyet olmadığım mevzularda fikir dermeyanından kaçınırım; gerekirse bu bilgiyi —mezkûr makalemde olduğu gibi— naklen veririm.

PROF. M. Hamîdullah Bey, tenkitlerinde, sahanın dışında kalan bilgiyi tamamlamış oldukları için, kendilerine bu hususta da teşekkürü bir vazife bilirim.

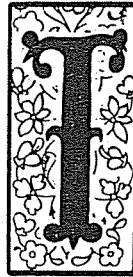

Sosyoloji

SABRİ
AKDENİZ

**TÜRK TOPLUMUNDAKİ
BÖLÜNME SEBEPLERİ:**

Eğitim ve Laiklik

Türkiyede din işlerini ayrıca yürütecek, kendi özel ya-
sa ve gelenekleriyle kurulup yerleşmiş bir kurum
bulunmadığından, devlet "Ben lâikim, din işlerine
karışmam." deyince, din sahipsiz, orta yerde kal-
mıştır. Doğrusu Cumhuriyet Hükümetleri "Ben din
işlerine karışmam." demekle kalmadı, din işiyle il-
gilenilmesini, bu işi gereğince yürütecek kurumlar
meydana getirilmesini de yasakladı. Bu yüzden Tür-
kiyede bugün, okur yazar olmayanlar bir yana, ken-
dine müslüman dediği halde Kur'anı Kerimin adı-
nı herhangi tanınmış bir kitap gibi kulaktan duymuş, bir takı-
mının da ona karşı yöneltilecek menfi, dininin en ufak bir veci-
besini dahi yerine getirmemiş, getirmeği aklından geçirmiyen,
çünkü öğretilmemiş, alıştırılmamış, din bilgisinin yoksun yüz-
binlerce, belki milyonlarca okur yazar vardır. Müslümanlık üs-
tüne bilgi edinmiş olanların da bu bilgileri gelişigüzel, yeter-
sizdir. Pek çokları bu durumlarından acı duyagelmışlerdir. Ge-
gende bir arkadaşına yarı şaka somuşlar: "Sen müslüman mıydın?
Bilmiyorduk." O da dudaklarında ezik bir gülümseyişle:
"Evet," demiş "Cumhuriyet müslümanıyım!"

Lâikiz demekel işin içinden sıyrılamayız. Bu sadece bir
iman eksikliği değil, bir kültür boşluğudur da. Din de,
bütün öteki bilgiler gibi, öğretilmek, uygulamalarına alıştırıl-
mak, hem de iyi bilenlerce, bu konuya emek vermiş, kafa yor-
muş, gönül bağlamış kişilerce öğretilip alıştırılmak ister. Bu
bakımından lâiklik kavramını yeniden ele almamız, titizlikle üs-
tünde durmamız, sınırlarını belirtmemiz, uygulama alanını gös-
termemiz gerekir. Bizim anladığımız lâiklik, dine sahip olmak
istiyenlerin, onların da bulunması, bunların birtakım kurum-
lar kurması, Türk ulusunu ilerlemesine yücelmesine, yeni ku-

şakların karakterlerine katacakları iman gücü, sağlamlık, Türk - müslümanlığa yaraşır ciddiyet, incelik, dedelerimizin ruhlarındaki büyüklük, efendilik, bencillikten uzaklık, kendini milletine adamak sevinci ve sevgisi, doğruluk, ruh arıklığı, bütün bunları içine alan iman ve aydın, nurlu dinlilikle yardım etmeleridir. Bunlar da ancak düzenli, sürekli, anlayışlı, gayeleri belirli bir eğitimle olur (1). Bu düşünce doğrudan doğruya dine karşı olanların işine gelmiyor. Ama biz de onların bu düşmanlıklarını anhyamıyoruz. Neden dine karşıydılar acaba?.. Meselâ; din yurdumuzdan yoksulluğun atılmasına mı engeldir? Birbirimize düşman olmamızı mı teşvik etmekte, ya da öngörmektedir?.. Herkesin iş gücü sahibi olup emeğinin karşılığını almasına mı karşıdır? Yoksa bir takım insanların sömürülmesini mi destekler?... Böyle düşünüyorlarsa İslâmîyetin dayandığı temelleri ve bu dindeki dinamizmi anlamıyorlar demektir. Gene kendilerine Atatürkçü diyenler, dinli kişi milliyetçi olamaz, kendini milletine, memleketine adayamaz mı sanıyorlar? Dinlilik engel mi bunlara? Kısacası din vecibelerinin kişiye ve topluma yararlı bir biçimde yerine getirilmesini neye karşı buluyorlar?..

Din, lâiklik üstüne tartışmaların kısırlık, verimsizlikten kurtulmaması, dönüp dolaşıp bir çıkmaza saplanması hâlâ bu konunun bir ileriliklik - gericilik kavgası olarak alınmasındandır. Oysa bugün hepimize düşen kavgayı, birbirimize dışlarımızı göstermeği bırakıp yeni neslin yetişmesinde, daha iyi gelişmesinde bunların yerini aramaktır. Din konusu üstünde durulurken çocuklarımızın, gençlerimizin yetişmelerinde dine en uygun, en verimli ve yüceltici bir biçimde nasıl yer verilebileceğini arayıp bulmak olmalıdır.

Hristiyan batı ülkelerinde, bu arada lâikliğin beşiği Fransa ve İngilterede lâiklik anlayış ve uygulaması bambaşkadır. Fransada öğrencilerin kiliseye gidebilmeleri için, perşembe günleri okullar tatildir. Bizde dindar biri çıkıp da cuma günü, dileyen öğrencilerin cuma namazına gidebilmeleri için, öğle teneffüsü saatinin biraz uzatılması teklifini ortaya atsa neler olmaz ki?..

Bizdeki lâiklik anlayışı ve uygulamasıyla İngilteredekinin farkını belirtir düşüncesiyle, 1944 İngiliz Eğitim Yasasının dinle ilgili maddelerini çeviriyor ve karşılaştırma ile yorumunu okurlarına bırakıyorum.

1 — Bütün okullarda, ister resmî devlet okulu, isterse kilise özel okulu olsun, derse hep birlikte (kollektif) dua ile başlanır.

2 — Gene, bütün resmî okullarda ve kilise özel okullarında muntazam din öğretimi yapılmalıdır.

3 — Din hürriyeti bütün İngiliz halkının elinden alınmaz, bir hakkı olduğu ilkesine dayanarak, ana - babalar çocuklarının din dersine girmemesini ve her günkü din toplantıya katılmamalarını (bundan muaf tutulmalarını) isteyebilirler.

4 — Bir veli, geçer bir dini sebeble, çocuğunu evinin bölgesinde olmayan bir okula yollamak isterse, ilgili eğitim müdürlüğü bunun gereğini yapabilir; yeter ki devlet parasını fuzuli harcamaktan ka-

çınılsın. Ancak eğitim müdürlüğü seçilen okuldaki öğretimin o çocuğa uygun olduğuna inanmalıdır.

5 — Hiçbir kilise özel okulu herhangi bir pazar okuluna ya da kiliseye gitmiyor diye bir çocuyu okula almazlık edemez.

6 — Bina, bina bakımı ya da Eğitim Bakanlığınca istenen müfredat programını uygulamakta güçlük çeken kilise özel okulları "denetlemeli okullar" arasına alınmağı isteyebilirler. O taktirde mahalli eğitim müdürlüğü bakım, yeni bina bakımı, ve onarım sorumlunu yüklenir, ancak bu okuldan özel mezheple ilgili din öğretimini haftada iki güne indirmesi istenir: geri kalan üç gün de din öğretimi bütün resmî okullardaki "tasdikli program" uyarınca yapılmalıdır.

7 — Öte yandan kilise özel okulları "yardım gören okullar" arasına alınmağı isteyebilir. Bu taktirde mahalli eğitim müdürlüğü sadece bakımdan sorumlu olur; bütün tadilat, genişletme, onarım işlerini okul yöneticeleri üzerlerine alırlar. Bu durumlarda okullar istedikleri çeşit din öğretimini yapabilirler.

8 — Masrafları devlet bütçesinden karşılanan bütün okullarda din öğretimi, bütün mezheplerden ayrı, "tasdikli program" a göre yapılır.

(1) İslâm dininin öğretim ve eğitimi alanındaki boşluğu doldurmak amacıyla açılan İmam Hatip okulları ve Yüksek İslâm Enstitüleri, ne yazık ki, kendilerini aydın kişi bilen pek çoklarının henüz kabul edilip benimsenmemişlerdir. Bu iki müessesenin düşmanymış gibi davranmaktadırlar. Kanaatimce bir çoğunun düşmanca duyguları bilgisizlikten, bu öğrenim yuvalarını, oralarda okuyan çocuklarımızı tanımak zahmetine girmediklerinden, bir takımın da onları tanıyınca yanlışlıklarını görmek korkusundan gelmektedir. Tabii ki bu düşmanlar içinde kötü niyetli olanlar, dinlilik işlerine gelmeyenler de vardır.

Yazarlar arasında, İmam Hatip Okulları ve Yüksek İslâm Enstitülerine baş düşman kesilen Sayın F. R. Atay'ın sözünü etmeden geçemeyeceğim. Kendimi ne denli zorlasam zorlayayım Sayın Atay'ın kötü niyetli olduğuna inanmak elmden gelmiyor. Öte yandan eskidüğünü, eskilerde kaldığını, geri kafalı olduğunu da düşünmekten kendimi alamıyorum. Bedence de yaşlanmış; kolay kolay şuraya buraya gidip göremiyor; yeni şeyler de öğrenemiyor. Bu yüzden dedikoduları, kulaktan duyduğu gelişigüzel şeyleri, bundan kırk yıl önceki görüş ve izlenimleriyle yoğurarak yazıyor. Bu arada kendine söylenen yalanları da doğru, gerçekmiş gibi, bilmeden, yazıp yayınıyor. Geçenlerde bir Pazar Konuşması'nda İmam Hatip okullarında fizik, kimya okutulmadığını yazıyordu. Ona göre İmam H. okulları Yüksek İslâm Enstitüleri birer hortlanış medrese, yurt sathına karanlık, yobazlık yayan kurumlardır. Şimdi, bir bu okulları bitirenlerden beklediğimiz görevi, bir de bu çeşit suçlama, çamur atma, hakaret anlamı taşıyan söz ve davranışların onların üstündeki etkilerini, bu çocukların yüreklerine akıtılan rededilmişlik duygusunun ağusunu düşününüz. Gönül ister ki yazarlarımız bu okullar hakkında bir şey yazmak için kalemi ellerine almadan önce bir iki İmam H. Okuluna, Yüksek İslâm Enstitüsüne uğrayıp oralardaki öğretim ve eğitimi görsünler, öğrencilerle tanışsınlar, onlarla konuşsunlar, programlarını incelesinler de ondan sonra yazsınlar.

Rahmetli H. Şehsuvaroğlu bir yazısında (CUMHURİYET, 29 Nisan 1963) vakıflarca din okulları açılmasını ileri sürüyordu. Sahiplerince hemen hemen yüzde yüzü okumağa, eğitime hizmet maksadiyle verilen vakıflardan bugüne değin bu gayeye bir kuruş bile harcanmamış olması garip, acı tecellidir. Sayın Şehsuvaroğlu din öğretimi ve eğitiminin ele alınması gerektiğini söylemekle çok önemli bir noktaya parmak basmıştır, ancak sorunun çözümlen-

mesini yanlış yönde aramıştır. Din adamı ve din dersi öğretmeni yetiştirmek için okul açılır ama dinlilik, avukatlık, doktorluk gibi bir meslek değildir. Bütün çocuklarımızın dinlerini bilmeleri ve içinde buldukları şartların elverdiği ölçüde onua gereklerini yerine getirmeleri istenir. Bu da din okulları açmakla olamaz. Bundan başka bugün müsbet ilimleri anaçizgileriyle olsun okumamış, bilmeyen kişiler de düşünülemez. Din eğitimi müsbet ilimler yanında vermekten başka çıkar yolumuz yoktur. En doğrusu vakıflarca ilk, orta ve yüksek öğretim yapan okulların açılması ve bu okullarda öğrencilerin din eğitimi, davranış ve davranışlarla ilgili değer yargılarında, yaşayış biçiminde dini ve milli gelenek örneklerine uygun bir ortam içinde yetiştirilmelerine gidilmesidir. Böylece

toplumumuza en uygun örnek okullar ortaya çıkabileceğine, öteki okulların da bunları örnek almak isteyeceğine inanıyoruz. Ayrıca, bu yola gidilmekle Vakıflar İdaresi de salt bir ticaret müessesesi olmaktan, gelirini, mülk ve paralarını vakfedenlerin istek ve gayelerine hiç uymayan yollarda kullanarak onların ruhlarına azap vermektan kurtulup vakfın maksat ve ruhuna daha uygun bir yolda kullanmak imkânını bulacaklardır. Vakıflar İdaresi bu hayırlı işe girmekle Milli Eğitimimize eşsiz bir katkıda bulunacağı gibi üstelik maksadına uygun daha başka işlerde kullanmak için gelir de sağlayacak, yurdumuzda özel eğitimin daha ciddi, daha düzenli olmasına yardım edecek, Milli Eğitim Bakanlığının yükünü de azçok hafifletecektir.

Yüksek

İslâm

Enstitüsü

Doldum yine gönümde bu ismin tutuşurken.
Bülbüllerinin her biri coşkun ötüşürken.

Senden doğacaktır bütün insanlığa nûrlar,
İmanlı nesiller, nice neş'eyle sürûrlar...

Me'zûn ediyorsun bize binlerce mücâhit.
İman doludur kalpleri, âlem buna şâhit.

İslâm'da cihat zevkini senden alacaklar.
İman ile dünyalara hâkim olacaklar.

İhya ederek kalpleri bilgiyle temelden,
Kurtarmak için insanı her köhne emelden,

Gafilleri sağlam tutacaklar yakasından.
Batûları bir bir sökecekler kafasından.

Meclisleri, irfân ile tüllendirecekler.
Âsâyişi, ahlâk ile güllendirecekler.

Mihrâkımlı, âlemde nizam, tam bulacaktır.
Mânâ ile ruhları, yeniden kurtulacaktır.

Vicdanlara yıllarca çöreklenmiş olanlar,
Batûlara "Haktır" diye hayrette kânanlar.

Kökten yıkılıp sînemde yer yer kederinden.
Gelmekte boğuk sesler oldukça derinden.

Yandıkça bu ulvî emel'in şûlesi her ân,
İlham ile nurlandıracaktır O'nu Kur'an.

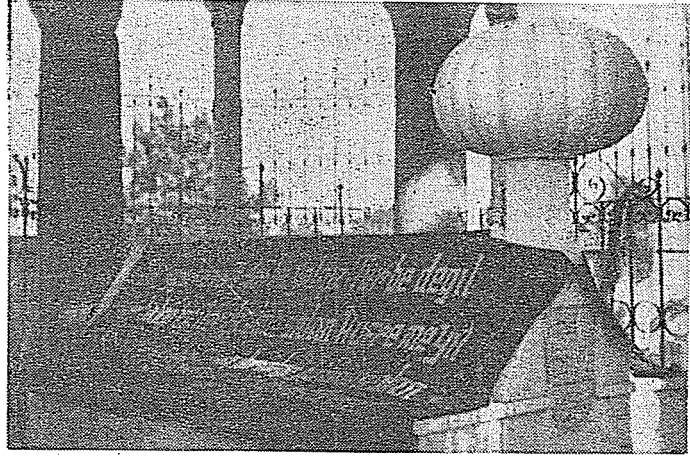
Ey enstitü, eksilmeye senden bu mürüvvet!
Senden gelecektir aşklara, imanlara kuvvet.

HAKK'ın yüce fatihleri senden çıkacaktır.
Azmiyle bülün bâlîli ergeç yıkacaktır!..

NURİ BAŞ

Biyografi

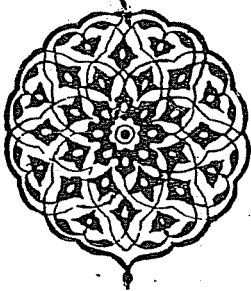
HASAN ÖZÖNDER
(Konya İmam - Hatip
Okulu Meslek Dersleri
Öğretmeni)

Nasreddin Hoca'nın türbesinin içi

NASREDDİN HOCA

(Hâce - Nâsiruddin)

Bir takım şahsi menfaatler için yapılan harp-ler, darplar, ihtilâller, inkılaplar, bojkotlar, anar-şiler, işga'ler, yirminci asrın son aylarını yaşı-yan ihtiyar dünyamızın insanlarını, ruhen iz'ac et-mektedir.

Sadece maddeye uzanan yollar, sûrete açılan kollar, yalnız maddeye çıkan merdivenler, tek he-def olarak maddî refahı gözliyen fikirler, gaye ola-rak sadece ve sadece maddî menfaati izliyen gö-rüşler, bütün bunlar, insan oğlunu günümüzde, her devirden daha az yapıcı, her zamankinden daha az enerjik, her asırdan daha az faal bir ruh hâli yaşamaya mecbur et-mektedir.

Zavalhı insan oğlu; mutluluk için çareyi yine maddede ara-makta, ısrırapları için teselliye yine maddenin, sahte çizgilerle meydana gelen, yapmacık tebessümlerle süslenmiş soğuk çeh-resinde bulmaya çalışmaktadır. Bu haliyle, devayı maddede aradıkça da, devasızlığa tapulanmaktadır.

Şu birkaç satırla özetlemeye çalıştığımız insanlığın ruh-âlemini, dertlerden sıkıntılardan, yıkıntılardan kurtaracak

ve koruyacak olan ilim ve irfan sahibi mânâ erleri, tarihî usulleri yanında, asrımızın icaplarını da göz önünde bulundurarak, bulacakları yeni usullerle, yeneden bir ruh mimarlığına başlamakla mükelleftirler; hem de gün geçirmeden...

Taviz vermeden ve fakat, kolaylaştırarak, müjdeliyerek; zararlı ve rûha aykırı bit'at ve hurafeden arınmış bir usulle, zavallı, dertli, başıboş, bi-ilâç insanlığa, islâm'ın âb-ı hayat olan ruhunu anlatmak, tanıtmak, aşlamak. İşte, aranan, beklenen metod budur.

İnsafsız maddenin ezici dişlileri arasında her gün biraz daha ezilen, çığnayan dertli ruhlara devâ olacak yolu; dümeni kırılmış, rotası kaybolmuş bir yelkenli gibi, madde deryasının insafsız dalgaları arasında çalkalanıp duran insan ruhuna, selâmet sahilini gösterecek deniz fenerleri neredesiniz?

* * *

Dertli gönüllere devâ, hasta sadırlara şifâ olup, gülmeyi, neş'eyi, huzuru unutan çehrelere tebessüm aşılaman, gerçek metod sahibi, mizamıyla insana hayat görüşünü sunmuş ve hâlâ da sunmakta olan ruhiyatçılarımızdan birisi de, Nasreddin Hoca'dır.

Nasreddin Hoca'nın fıkralarını, sonradan sokulmuş, uydurma olanlarından temizleyerek gözden geçiriniz, hepsinde ilmi, edebî, ahlâkî bir ders, bir hikmet, bütün açıklığı ve berraklığıyla önümüze seriliverecektir.

O yaralı gönüllere gerçek şifayı, kurtuluş yolunu, hayat mücadelesini, iman aşkı, samimiyeti, çalışkanlığı, tevekkülü ve daha birçok başarı unsurlarını, mizah tülleri ardında penbeleştirerek anlatmış, öğretmiş ve eğitmiş gerçek bir muallimdir.

Nasreddin Hoca, görüş düşünüş ve inanışını, mizah usûbuyla, insanlara aşılıyan gerçek bir dâvâ adamıdır.

Nasredin Hoca'ya, hiçbir yakınlığı olmadığı halde, isnad edilen bazı fıkralar vardır. Onun gerçek fıkralarıyla, basit şaka dairesinin dar hududunu geçemiyen bu uydurmaları yanyana getirecek olursanız, bütün tatsızlıkları, bütün yavanlıkları ortaya çıkarır.

Hocamızın, bütün bu uydurmalarından uzak ve bütün bunların üstünde kalan, fikir, ruh ve mânâ dolu fıkralarından fıskıran hayat derslerinden sadece biz değil, bütün dünya feyz almaktadır.

Meselâ, 1954 yılında Akşehir'de yapılan «Nasreddin Hoca Şenlikleri» müjâsebetiyle Akşehir'e kadar gelerek, şenlik dolayısıyla tertiplenen konferanslardan birinde (8 - Temmuz günü), Yugoslavya Üniversitesi Doçentlerinden Zulifka Raykoviç isimli bir bayan da, «Nasreddin Hoca» konulu bir konuşma yapmıştır.

Doçent, oldukça güzel Türkçesiyle yaptığı bu konuşmasına:

«Sayın bayanlar, baylar,

Size, Yugoslavya'dan derlediğim, Hocamıza ait hikâyelerden birkaçını nakdedeceğim.

Evet Hocamız diyorum: çünkü o, sadece sizin değil, bizim de, hattâ bütün cihanın Hocası'dır» diyerek, başlamıştı. Makedonya'dan derlediği, Nasreddin Hoca'ya ait beş tane fıkrayı anlatmak ve bizim huzurumuzda ona, (Hocamız) demek için ta Belgrad'dan kalkıp gelen Doçent, Hocamıza olan hayranlığını anlata anlata bitirememiş ve nihayet, Akşehir'e de işaretle:

«Bir ak şehirden, bir Akşehir'e geldim; zira, (Belgrad) da, kelime olarak, (ak şehir) mânâsına gelir» diyerek sözlerine son vermişti.

Bizim, mazisi 650 yıla dayanan bir (Karagöz - Hacivat)'ımız var. Yunanlılar buna da sahip çıkarak, kendilerine malettiler; Karagöz ve Hacivat'ın kendilerine has bir oyun tarzı olduğunu, bütün dünyaya yaymaya çalışmaktadırlar. Tabii bunda, Yunanlılara değil, kendi ilgisizliğimize, kendi nemelâzumcılığımıza kızmalıyız. Biz bıraktıkça, başkaları alacak; biz saptıkça, başkaları tophıyacak; biz değer verip sahip çıkmadıkça, başkaları değer verip sahip çıkacaktır...

Ashında, (Karagöz - Hacivat), fikir tarihimizde, baş başına bir ekoldür. Yönetmeliği, sınıfı, öğretmeni, öğrencisi, laboratuvarı, eğitim ve öğretim sahası eserleri, olan, mükemmel, başarılı, hizmet etmiş, bir ekoldür. Ne var ki, ihmal etmişiz, terketmişiz, dirsek çevirmişiz. Neticede, boş kalan sahasını, benliğimizle, örf ve âdetlerimizle kaynaştırıp, yoğuramadığımız şeyler işgal etmiş. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de, yıllardan beri bunlara göz ve

gönül veren evlâtlarımızın örf ve âdetlerimize neden uymayıp, karşı geldikleri hususunda, kafa kafaya verip oturumlar tertiplemiş, dert yanmışız ve hâlâ da yanmaktayız.

Nasreddin Hocamız da öyle.. Onu da, aynı nısyân, aynı ilgisizlik, aynı nemelâzımcılıkla ihmâl etmişiz. Şükürler olsun ki, Akşehir'in sadık, vefakâr evlâtları Hocamıza sahip çıktılar da, umûmi efkârı uyandırabildiler. Tabii ki, tam değil, tabii ki, kusursuz değil; ne varki, bu bir adımdır. Bu ilk adımdır. Zamanla tamamlanacak, zamanla aziz hocamızın ruhuna lâyık bir hâl olacak.

Edebiyat ve Mizah Tarihimizde, bizim bir; «Nasreddin Hoca Ekolümüz» de vardır. Hikâyeleriyle fikir harcımıza, kültür hamurumuza ilâve ve etkilerde bulunmuştur. Nasreddin Hoca, şahlanan Türk zevkinin müşahhas temsilcisi, nükte ikliminin tek hükümdarıdır. Çünkü mizah, ilgili zekâ oyunu ile karışık edebî bir beyandır. Ma'rifeti, felsefesi, cevheri, özü, ibreti, hikmeti olmayan bir mizah, âmiyane bir alay hududunu aşamaz.

Bütün bu özelliklerle mücehhez Nasreddin Hocamız, kahır, keder ve gam yükleriyle beli bükülmüş, omuzları çökmüş, karabahtı yüzünden saçları ağarmışlara neşe, sevinç ve huzûr bahşeden bir hayat kaynağı olmuştur. Bundan dolayıdır ki, o, unutulmamıştır; bundan dolayıdır ki, o büyüktür; bundan dolayıdır ki o, bu gün de aramızdadır.

Fikir alanındaki yeri ve değeri her gün biraz daha anlaşılın Nasreddin Hocamız, 605 yılında (1208 - 1209), Sivrihisar'a bağlı Hortu köyünde doğmuştur. Babası, o köyün imamı olan Abdullah efendidir. Babasının vefatından sonra imamlık vazifesi kendisine kalan Hocamız, 635 yılında, vazifesini, Mehmed efendi isimli birisine bırakarak, Seyyid Mahmud-ı Hayrânî'e intisab etmek üzere Akşehir'e göçmüş, burada yerleşmiş ve burada vefat etmiştir. Mezar taşında 386 tarihi bulunmaktadır; mahallî rivayetlere göre bunu, tersine yani 683 olarak okumak gerekirmiş.

Türbesi 1908'de tamir edilirken, yerden, bu tarihi muhtevî eski bir taş da çıkmıştır. Bu tarih, Hocanın vefat tarihi olarak kabul edilmektedir (1).

İstanbul mezarlıklarında medfun torunları vardır. İlk İstanbul kadısı olan «Celâl-zâde Hızır Bey Çelebi», Osmanlı Tarihinin en meşhur ve en mümtaz âlimlerindedir. Sivri-hisarlı olup, Hocamızın sülâlesindedir (2).

Hocamızın ünü, hudutlarımızı aşarak, Avrupa'ya kadar yayılmıştır. Bundan dolayı, onun şahsiyetine, görüş ve düşüncülerine eğilen, üslûbuna hayran olan birçok ilim adamı vardır.

Yeri gelmişken, buraya, kısa bir Nasreddin Hoca Eibliyografyası'nı da koyuverelim:

Eski Harfli Kitaplar:

- 1 — Letâif-i Nasreddin Hoca. (1253/1836-1293/1876-1303/1886-1325/1910-1329/1914-1342/1926).
- 2 — Letâif-i Hoca Nasreddin Efendi. (Kahire 1256/1839).
- 3 — Letâif-i Hoca Nasreddin. (Kahire 1257/1840).
- 4 — Nasreddin Hoca Manzumeleri. (M. Fuat Köprülü, 1918).

Yeni Harfli Kitaplar:

- 5 — Letâif-i Nasreddin Hoca. (Veled Çelebi İzbudak, 1929).
- 6 — Nasreddin Hoca, Çocukluk ve Mektep Hayatı, (K. Ş. Orbay, 1930).
- 7 — Nasreddin Hoca, Gençlik ve Medrese Hayatı, (K. Ş. Orbay, 1930).
- 8 — Nasreddin Hoca, İhtiyarlık ve Kadılık Hayatı, (K. Ş. Orbay, 1931).
- 9 — Vie de Nasreddin Hodja, (K. Ş. Orbay).
- 10 — N. Khodjas Schwanke und Streiche. (Nuri Ali, 1932).
- 11 — Nasreddin Hoca ve Fıkraları, (M. Z. Korgunal, 1933, 1941).
- 12 — Nasreddin Hocanın Güzel, Küçük Fıkraları, (1937).
- 13 — Nasreddin Hoca'nın Hayatı ve Hikâyeleri, (Ziya Şakir Soko, 1939).
- 14 — Nasreddin Hoca, (M. Asaf, 1940).
- 15 — Nasreddin Hoca, Letâifesi Külliyyâtı, (Zaparta, 1943).

(1) — Nasreddin Hoca — Abdülbâki Gölpınarlı. Nasreddin Hoca Derneği Yayınları: 2. sf. 9.

(2) — İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi — İ. Hâmi Danışmend, C. I, Sf. 268.

- 16 — Nasreddin Hoca Fıkraları, (Çıkaran A. Cemal Erksan, 1947, 2. cilt).
 17 — Nasreddin Hoca Hikâyeleri 70 Manzum Hikâye, (Orhan Veli Kanık, 1949, 1953, 1954, 1957).
 18 — Manzum Nasreddin Fıkra ve Hikâyeleri, (Sami Ergun, 1950).
 19 — Nasreddin Hoca (Top: Ahmed Halit Yaşaroğlu, 1950).
 20 — Nasreddin Hoca, (Adnan Çakmakcıoğlu, 1951).
 21 — Nasreddin Hoca'nın nükte menşurundan ışıklar, (Kissadan hisse), hayatı, fıkraları üzerine fikri, felsefi bir inceleme, (A. Refik Gür, 1959).
 22 — Nasreddin Hoca Merhumun 220 fıkrası, (A. H. Yaşaroğlu, 1953).
 23 — Nasreddin Hoca, (Z. Ş. Soko, 1953).
 24 — Nasreddin Hoca, (Vasfi Mahir Kocatürk, 1954).
 25 — Dünyayı Güldüren Adam: Nasreddin Hoca - Bütün Fıkraları ile Hayatının Romanı (Top: Ragıp Şevki Yeşim, altı cilt).
 26 — Resimlerle Büyük Nasreddin Hoca, Tam Metinli Bütün Fıkraları, (Der: İhsan Manavoğlu, 1957)
 27 — Nasreddin Hoca Fıkraları, (Eflâatun Cem Güney, 1957, 1962).
 28 — Nasreddin Hoca, (Selected and ranslated by Mübin Manyasığ, 1957).
 2 — Nasreddin Hoca Merhumun 220 fıkrası, (A. H. Yaşaroğlu, 1953). Saim Onan, 1957).
 30 — Contes de H. Hodja, (Recontés par Rasim Gemici, 1958).
 31 — Nasreddin Hoca ve Hikâyeleri, (Der: Mehmet Ali Aksoy, 1958).
 32 — Nasreddin Hoca'dan Seçme Fıkralar, (Mahmut Yurter, 1958).
 33 — Nasreddin Hoca, (Abdülbaki Gölpınarlı, 1951) (3)

1892 yılında Paris'te M. Rene Basset tarafından hazırlanan (Les Fourberies de Si Djeh'a et Nasreddin Hodja) adlı 190 sahifelik eserle, M. Albert Wesslski'nin 1911 yılında Weimar'da yayınladığı (Der Hodscha Nasreddin) adlı iki büyük ciltlik eseri ve Amerikalı Alice Geer Kelsey'in (Once The Hodja, New-York-Totonto, 1952. S: XIII - 177) isimli meşhur eserini de, bu listeye ilâve etmeliyiz.

Hocamızın ünü, garpten başka ve daha fazlasıyla şarkta da yayılmıştır. Meselâ İran'da; İran'ın Fars eyâletinde yaşayan Kaşgayların arasında bile.

Yukarıda eserinin isminden bahsettiğimiz Alice Geer Kelsey, kocasının İrândaki Amerikan diplomatlığı sırasında, 1952 yılı yaz aylarında, Kaşgayların oturdukları memleketi ziyâret ederek, onlar hakkında geniş bilgi toplamıştır.

Şimdi, geliniz, Alice Geer Kelsey'in kaleminden Kaşgayların yaşayışlarına bir göz gezdirelim:

«Konar - göçer bir topluluk olan Kaşgaylar, tabiat ve hayvanlarla meşgulliyetle geçen yorucu günlerin akşamlarında, her aile, çadırları önünde toplanır, günlük ağır çalışmalarının yorgunluğunu, çadırları önünde yaktıkları bir ateş etrafında eğlenerek, geleneksel oyunlarını oynuyork, kendilerinin göç hikâyesini dinliyerek, giderirlerdi. Bu toplantılar çoğu zaman, Kaşgaylar'a ait hikâye ve âşiretin şifahî tarihini en iyi bilen çadırı önünde olurdu. Sık sık anlatılan şeylerden biri de, Nasreddin Hoca hikâyeleri idi» (4).

Türkoloji Me'zunlarından Kıbrıslı Ekrem Ural Aratan'ın, Doğu Türkistan Türkçesi üzerinde bir tezi vardır: (Kaşgar Ağzından Derlemeler) adını taşıyan bu eserin metin bölümü, (S. 1 44), derlenen Doğu Türkistan hikâyelerini, ata sözlerini ve manzum parçaları içine almaktadır. 12 başlık altında 44 sahife tutan bu metinler arasında büyüklü, küçüklü on hikâye vardır. Bunların dördü Nesridin Ependi, yani Nasreddin Hoca hikâyesidir. Türk Kültürünün birliği ve bütünlüğü, siyasî ve coğrafi hudut tanımadığı, Türk Kültür kıymetlerinin dağ, dere, tepe, ülke aşarak bütün Türk âlemine müşterek bir miras olarak nasıl yayıldığı burada bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Anadolu'nun Nasreddin Hocası, Azerbaycan'ın Molla Nesreddin'i, Doğu Türkistan'ın Nesridin Ependisi'dir. (5)

(3) — AKŞEHİR (Turizm rehberi) — Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı Yayını.

(4) — Türk Kültürü Mecmuası — Sayı: 59, Sf. 867.

(5) — Türk Kültürü Mecmuası — Sayı: 15, Sf. 50-51. (Doğu Türkistan Türkçesi Üzerine Bir Mezuniyet Tezi: M. Ergin.

Hocamız hakkında yurdumuzda da, bilhassa son zamanlarda yeni incelemelerle eserler meydana getirilmektedir. Hocamıza dair bu yeni eserlerin meydana gelişinde, her yıl 5 - 10 Temmuz günlerinde Akşehir'de yapılan (Nasreddin Hoca Şenikleri)'nin te'siri büyüktür. Bu münasebetle Akşehir'e davet edilen ilim adamları, şâirler, edipler, gazeteciler, turistler vasıtasıyla Nasreddin Hoca, her yıl yeniden ele alınmaktadır. Tertiplenen konferanslar, açık oturumlar, sergiler, ziyaretlerle, Nasreddin Hoca'nın görüş, düşünüş ve ifadesinin ışığı altında, cemiyetimizin türlü yönleri ve yaşayışı gözden geçirilmektedir.

Bu anma günleri münasebetiyle Hocamızın Türbesi'ni ziyaret edenlerin adeti daha da artmaktadır. Meselâ geçen yıl, onbir ay içerisinde Türbeyi, 22.089 kişi, 50'şer kuruş ödiyerek gezmiştir (6).

Hocamızın Türbesi, kendi adını taşıyan mezarlığın ortasındadır. Türbe'nin ilk şekli hakkında belirli bir bilgi yoksa da, bugün içte kalan 6 sütunun tuttuğu küçük bir kubbenin altındaki türbenin, Nasreddin Hoca'nın ölümü ile yaşıt olduğu muhakkaktır.

Rivayete göre altı sütunun aralarının boş olduğu, yalnız iki tanesinin arasında ibr kapı olduğu ve kapının da üzerinde kocaman bir kilit olduğu zannedilmektedir. Bunun da Hoca'nın mizacına uygun düştüğü için yapıldığına inanılmaktadır. Bu gün kapıdan bir eser kalmamakla beraber hâlen mevcut olan kilidin o devirden kaldığı tahmin edilmektedir.

Türbe bugünkü halini (H. 1323 - M. 1905) de Konya Valisi Faik Bey ve Akşehir Kaymakamı Şükrü Bey zamanında almıştır. Sandukanın baş tarafında bulunan ve 386 tarihini taşıyan kitabe sonradan konmuştur. Hakiki kitabesi maa-lesef kayıptır. Türbenin, birisi güneyinde, değeri güney-doğusunda bulunan 2 mezar taşı, sonraki tamirde saçak ve revak altına alınmış olup, Hoca ile bir ilgisi yoktur (7).

"Nasreddin Hoca'nın Türbesinin şekliindeki mana:

Yüksek bir ilim adamı olan NASREDDİN Hoca'nın türbesinin şekli de Besmelenin anahtar olması mânâsını açıklamakta ve düşüncemizi te'yit etmektedir. Nasreddin Hoca'nın Türbesinin etrafı, ufuklara kadar açık olduğu halde, bir kapısı, bir de kapısının üzerinde kocaman bir anahtar vardır. Kanaatımızca Hocanın ufuklara işaret eden türbesi, Allah'ın (Rahman) sıfatının eseri olan, kâinatın kesin kanunlarını temsil etmekte; kapısı, bu kâinat hazinesinin gizli sırlarını ifade etmektedir. Kapının üzerinde takılı olan o büyük anahtar da, Allah'ın (Rahim) sıfatının eseri olan ruhi olayları, yani akıl ve suuru ve akla doğru yolu gösteren Kur'an'ı temsil etmektedir.

Hocanın Türbesinin kapısı olmasına ve kapı üzerinde de kocaman bir anahtar asılı bulunmasına rağmen, etrafının açık ve duvarsız olmasının mânâsı, kâinatın duvarı demek olan ufuklara insanlığın dikkatini çekmektir. Hoca merhum etrafında duvarı bulunmayan türbeye, bir kapı yaptırmak ve bu kapıya büyük bir anahtar astırmakla, ziyaretçilere şu büyük hakikatı anlatmak istiyor: (Ey insanlar, şunu iyi biliniz ki, hakikat hazinesinin anahtarı, akla yol gösteren Besmele; kilidi Fatiha; kapısı Kur'an; duvarları ufuklar; bu hazinenin içindeki servet de, İlahî ve tabii kanunlardır.)

Gerçekten Kur'an, aklın kâinata uygulanma yollarını, yani Sırat-ı Müstakimi gösterir. Sırat-ı Mustakim bize, Tanrının bitmez tükenmez nimetleriyle dolup taşan hazinesinin kapısını açacak olan bu tılsımlı anahtarı nasıl kullanacağımızı açıklar. Bu büyük hazinede saklı olan maddî ve mânevî nimetler, bize her iki dünyanın saadetini ve huzurunu sağlar. İslâm Dini, asla tek cepheli bir din değildir. Eğer Kur'an'ın (itikada ve ibâdete) ait hükümleri iyice anlaşılır ve bu yolda yürümek imkânı sağlanırsa, saadetin sırrı çözülmüş olur (8).

Kendisinden: "Kahkaha dan bir deha ki, asırları güldürdü ve edebiyatı güldürecek." diye bahsedilen Hocamıza'a, bütün Akşehir halkı, büyük bir sevgi, muhabbet ve samimiyetle bağlıdır.

Biz de bu yazımızla, aziz ruhuna fatihalar sunar; ölümsüz ruhuyla, kırışık ahımlara, çatılmış kaşlara, asılmış çehrelere, karamsar kalplere neş'e ve huzûr serpmesini dileriz. Allah'ın İltîf u keremi, üzerine olsun.

(6) — Yeni Konya Gazetesi, (5-X-1967).

(7) — AKŞEHİR — Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Turistik Rehberi.

(8) — Müsbet İlim Metoduyla Kur'an'ın Açıklanması — M. Nafiz Akınoğlu, 1965 - Ankara, C. I, Sf. 118.

Sorunuz Söylüelim

GAZİ MERT

SUALLERE CEVAPLAR

● KADINLARIN AÇIK GEZMESİ:

Amasya, Taşova kazasından sayın Ahmet AYDÖNER: «İslâm Dinine göre kadınların kol - bacak açarak fors yapmaları (açık gezmeleri) günah değil mi? Dinimiz buna ne diyor? Bu hususta bilgi vermenizi saygılarımla arz ederim.»

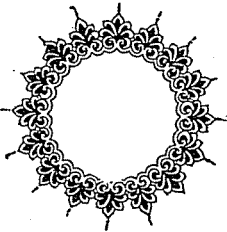
İslâmda kadının örtünmesi münakaşaya meydan verilmeyecek şekilde açık ve sarıhtır. Ama nedense günümüzde istikrar bulmayan, daimi münakaşa ve çatışma mevzûlarından biri de kadının örtünmesidir.

İslâm anlayışına göre kadın kötülük için yaratılmış "şeytânî" bir varlık değildir. Bilâkis kadın; İslâma ilk inanan, İslâm uğrunda şehit olan muhterem insandır. Peygamberimiz: "Cennet annelerin ayakları altındadır" buyurmakla yüce dinimiz İslâmiyyetin kadına verdiği değeri belirtmiştir. Ancak: Kadın; vücudunun güzelliği, hislerinin nezâketi, gönlünün sâfiyet ve samimiyyeti yüzünden istismâr edilmeye, aldatılmaya ve böylece kıymet ve asâletini kaybetmeğe müsâittir.

Her zaman ve mekânda istismar kırbacını ellerine alan insanlık ve İslâmlık düşmanı madrabazlar bu alanda da boş durmamışlar, kadının namus, iffet ve şerefine ağır bir darbe indirmişler, "Kadın hakları, hürriyet, moda" terâneleri altında onu yaratılışına zıt bir hayat tarzına sürüklemişler, aile müessesesini zayıflatmışlar, Müs'üman - Türk genç kız ve kadınlarının İslâm'ın potasında eridikten sonra meydana getirdikleri millî kıyafetlerine de dil uzatıp onları kendi öz yurtlarında en acıklı gurbete düşürmüşlerdir.

Şurası acı bir gerçektir ki; bugün için kadına - asrımızın menfi ve menfur telâkkilerinden olarak - bir rek'âm vâsıtası nazariyle bakılmaktadır. Kadınlı alâkası olmayan yiyecek, içecek, makina, san'at ve ticâretle ilgili eşya ve müesseses ilânlarında; afişler'inde çirliçiplak kadın resim'eri teşhir edilmektedir. Bu hal; iffetli kadın ve kızlara, annelere, zevcelere ve bütün insanlığın haysiyetine dokunacak, dokunması lâzım gelen çok acı bir durumdur. Bu durumun tek sebebi de bizce, kadının cemiyet içindeki yüksek mevkiini bilmemesinden, basit bir hürriyyeti kullanabilme serbestisi altında açılıp - saçılmasındadır.

Halbuki açıklığın hürriyet olarak tavsifi doğru olmasa gerçektir. Çünkü kadın, bu konuda tam bir hürriyete sâhip olan erkektekî çok daha ileri gitmiş, onun açmaya lüzum görmediği yerleri açmıştır. Demek ki burada; nefsin, şehvetin, modanın, yabancı erkeklere hakimiyeti bahis konusudur. Kadın vücudunun dişiliğini gösteren özelliklerin karşı cins büyük ölçüde tesir icra ettiği inkâr edilemez bir gerçektir. O halde öbür taraftan da erkekler mahkûm... Hürriyet adı altında hürriyetsizlik, esâret...

Kur'an-ı Kerimde mahrem olmayan erkek ve kadınların birbirlerine bakmamaları ve örtülmesi gereken yerleri birbirinden sakındırmalarına dair olan âyet'lerde ifadeler çok nazik ve hürmetkârdır. Hiçbir zaman insan korkunç bir varlık, ırz ve namus düşmanı olarak görülmemiş ve ahlâksızlık kaynağı kabul edilmemiştir. Örtünmeye dair emir ve yasaklardan öyle anlaşılıyor ki, bu hususta daima ihtiyatlı olarak hareket edilmiş ve kalbinde "fuhuş hastalığı" muhtemel olan kimselerin hırsını kesmek prensibi göz önünde bulundurulmuştur. Mü'minlerin gözlerini mahreme kapamalarını emreden âyette "Bu kendileri için daha temiz ve nezih bir harekettir." buyrulur. Yine bu konuda mü'minlere verilen bir talimatta; "Bu hem sizin kalpleriniz, hem onların kalpleri için daha nezih bir harekettir" denilmektedir. Mü'min kadınların sokağa çıkarken baş örtülerini üzerlerine almalarını emreden âyette ise: "Bu, onların tanınıp eziyet edilmemelerine (kendilerine sarkıntılık yapılmamasına) daha uygundur" denir.

O halde, "Müslümanlık örtünmeyi emretmekle kadını değersiz bir varlık kabul etmiş, onun hak ve hürriyetlerini elinden almıştır" sözü doğru olamaz. Aksine İslâm dini, örtünmeyi emretmekle: kadını muhafaza etmek, onun kıymetini artırmak ve hürmete lâyık bir insan olduğunu isbat etmek istemiştir.

"Kadın heyecanlarıyla yaşar. Kalpleri deşikendir. Aynı noktada durmaz. Kadının ruhu bend-siz bir nehirdir. O nehre malik olabilmek için onu bendlemek lâzımdır. İşte örtü budur." (İslâm'da Kadın. Bekir Topaloğlu).

İslâm'da kadının örtünmesi denilince; nedense hemen akla peçe ve çarşaf gelmektedir. Halbuki İslâm'da farz olan peçe ve çarşaf değil; kadının bütün vücudunu, vücut hatlarını belirtmeyecek şekilde örtmesi; göğüs, kol, bacak açmadan, dışarıda erkeklerin hissiyatını tahrik etmeyecek şekilde giymesi; ince, dar, mahrem erkeklerin dikkatini celbedecek şekilde süslü, renkli şeyler giymemesi, elbise ve saç biçiminde erkeklere benzemeye çalışmaması, kadınlık cazibesini belirten her şeyden sakınacak şekilde giyinmesi lâzımdır. Farz olan budur. Ve birçok İslâm memleketlerinin üniversitelerinde okuyan genç kız'ar bunu pekâlâ en güzel şekilde tatbik etmektedirler. Peygamber Efendimiz kadınlara (entarilerinin altına kadınlara mahsus) pantolon giymelerini tavsiye ederdi... Roblarsa hiç olmazsa bacakların ortalarına kadar imnelidir.

İslâm Dinine göre kadınların kol bacak açarak fors yapmalarının İslâmlık ve insanlık ölçüleriyle bağdaşamayacağı hususunun açıklanması bundan ibaret değildir. Bu hususta söylenecek daha pek çok söz vardır. Lâkin sayfalarımızın kıfayetsizliği sebebiyle daha fazla izahat vermekten mahrumuz. Son söz Allah ve Resûlünün;

Allah buyuruyor: "Ey Rasûlüm!... Mü'min kadınlara da söyle!... Gözlerini haramdan sakınsın'ar. Ve ırzlarını korusunlar. Zinetlerini (süs eşyalarının takıldığı boğaz, baş, gerdan, kol... gibi yerlerini açıp) mahrem olmayan (yani dinen nikâhlanması caiz

olan yabancı) erkeklere göstermesinler. Ya'nız yüz ve elleri bu hükmünden müstesnâdır. Baş örtülerini yakalarının üstlerini kapayacak şekilde örtsünler. Yürürken de gizleyecekleri zinetleri bilinsin diye kırtarak yürümesinler."

Allahın Rasûlü buyuruyor: "Allah bûlûğa ermiş kadının namazını başörtüsüz kabul etmez?"

Allahın Rasûlü buyuruyor: "Kadınların örtünmesi gereklidir. Sokağa çıkınca şeytan onu daha cazip gösterir."

Allahın Rasûlü buyuruyor: "Cehennemliklerden 2 zümre vardır ki, bunları (dünyada henüz) görmedim. Bunlardan birisi sığır kuyruk'arı gibi kurbaçlar tutarak onlarla insanları döver. (ta'zir ve ta'zib) ederler.

Diğer bir kısmı; kadınlardır ki; gerçi giyinmişlerdir, fakat çıplak görünürler. (Vücut hatlarını gösterecek şekilde giyinirler) başka kadınları da kendileri gibi yapmağa teşvik ederler. Bunların başları; içine doldurdıkları bezler ve saçlarla deve hır-güçlerine benzer. İşte bunlar ne cennete girerler. Ve ne de pek uzak mesâfeden intişar eden râyihâsını kokularlar (koklayamazlar.) (Müslim. R.Z.S. c. 3. No: 1664).

Allahın Rasûlü buyuruyor: "Kadın bûlûğa erdikten sonra, yüzünden ve ellerinden başka yerinin yabancıya görünmesi câiz değildir."

Allah buyuruyor: "Ey Peygamber!... Zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle: (Dışarı çıktıkları zaman) üstlerine, kendilerini örten dış elbiselerinden giysinler. Bu onların tanınıp (namuslu, hür kadınlar olduğu bilinip) ezâ edilmemelerine daha uygundur. Allah çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir."

Sorunuzun cevabını yukarıdaki izahatımızın ışığı altında değerlendirmenizi temennî ederiz.

Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerin havası içinde hoşça kalınız.

● DIŞ DOLGUSU:

İstanbuldan sayın N. TURINAY : "Saadet-i Ebediyye adlı kitapta mezhebimizce dış doldurmanın yasak olduğu dolayısıyla gusul abdestinin kabul olmayacağı 102 - 113. sahifelerinde beyan ediliyor. Gerçek bu mudur? Yoksa nedir? Şu anda dış-lerim dolgulu ise gusulsüz mü geziyorum? Kıldığım namazlar, yaptığım ibâdetler boşa mı gidiyor? İmam-ı Âzam ebû Hanifenin veya başka hanefi bû-yüklerinin bu hususta fikri nedir?"

Diş dolgusu mevzuunu enine - boyuna incelemiş ve bu hususta geniş mâlûmatı daha önceki sayımızda bildirmiştik.

Sorunuzun cevabını orada bulacağınızı ümit eder, Yıl 1, Sayı 11, Haziran 1968 İslâm Medeniyeti Mecmuasının 36'nci sahifesine bakmanızı temennî ederiz.

● TEK BAŞINA BAYRAM NAMAZI

KILINABİLİR Mİ ?

Adana'dan sayın İbrâhim AKMAN : "Bayram namazının dokuz tekbir iki rik'at olduğunu ve bunun cemaatla kılınacağını biliyoruz. Bazı kimseler,

bunun tek başına kılınabileceğini söylüyorlar. Mezhep imamları niçin bu hususu ele almamışlardır? Çok meşrû bir sebepten dolayı bayrama yetişemeyen ve ilâ kılmak isteyen kimse ne yapmalıdır? Mezhepler ne diyor bu hususta? İzahl ederseniz minnettar kalırız.”

İbni Abbas (R.A.) dan rivâyet edilen: “Peygamber (S.A.V) bayram günü iki rek'at namaz kılmış, onlardan evvel ve sonra namaz kılmamıştır.” Hadis-i Şerifi bayram namazının 2 rek'at olduğuna delildir ve bu, bayramı imamla beraber câmide kılmalara şâmilidir.

Bayram namazına yetişemeyenler için ise, mes'ele ihtilâflıdır. Birçok âlimler; “Bayrama yetişemeyen kimse, bayram namazını 2 rek'at olarak kazâ eder” diyorlar.

İmam-ı Ahmed Hanbel ile Sevrî'ye ve diğer bazı ülemâya göre, bayram namazına yetişemeyen bir kimse, bayram namazını dört rek'at olarak kaza eder. Ve delilleri; Peygamber Efendimizin İbni Mes'uttan rivâyet edilen şu Hadis-i Şerifidir; “Kim bayram namazını imamla kılmaya yetişemezse onu dört rik'at olarak kulsın..”

Bazılarına göre; ovada kılsa iki rek'at, evinde kılsa dört rek'at kılacaktır.

Hanefi mezhebinin müessisi Ebû Hanife (80 - 150) ye göre; yalnız başına bayramı kazâ etmek vâcip değildir. Mamâfi isteyen kaza edebilir ve zâit tekbirleri almaksızın 4 rek'at kılar.

Şafilere göre; Bayram namazı kazaya kaldığı şekilde yâni; iki rek'at olarak ve ne zaman olsa kılınır. Yalnız zevâlden önce kılırsa edâ, sonra kılırsa kazâ olur.

Hambelilere göre; İmamla bayram namazı kılamayan kimse istediği vakitte, kazâyâ kaldığı şekilde kılar.

Malikilere göre; Bayram namazını imamla kılamayan artık onu kaza edemez ise de, onu sonradan kazâ olarak değil de, mendup olarak kılar.

● GEBELİK MÜDDETİ:

Ankara'dan sayın Süleyman ÖZSOY : “Hanefi Mezhebine göre, herhangi bir kadının gebelik müddeti ne kadardır? Bunun bir ölçüsü var mıdır? 9 ayı geçtikten sonra bir çocuk dünyaya gelirse bunun izahı nasıldır?”

İslâm Hukûkunda Hanefi Mezhebine göre azamî gebelik müddeti iki sene, asgarî 6 aydır.

● ÇOCUĞUN BABASI KİM?

Eskişehir'den sayın Osman SAYARSOY : “Bir hastaya 1 veya 2 kilo kan veriliyor. Kan alınan şahıs sarhoş olsa, hasta da helâl ve haramı arayan bir kimse olsa, bu iki kilo kandan meydana gelen kuvvetle Allah çocuk ihsân etse, çocuğun babası acaba hangisidir?”

Çocuğun babası, kan alınan şahıs değil, kan verilen hastadır. Zira bir çocuğun doğumu için ancak ve yalnız kan kâfi değildir.

● DIŞ KAPLATMAK:

Ortaköy'den sayın Erdem TUĞRAL: “Halkın çok sevdiği ihtiyar bir hoca dış takdirmannın kat'iyen dinde yeri olmadığını, dış doldurtan, kaplatan

veya takdirmannın bunları mutlaka sökmelerinin icap ettiğini söyleyip halka dişlerini söktürüyor. Sizden ricamız; şimdiye kadar bu mevzûda verilen fetvalar ve bu mevzu' ile ilgili Hadis, İcmâ-ı Ümmet, Kıyas-ı fukaha'yı sütunlarınızda yazmanızdır.”

Bu mevzu ile ilgili geniş malûmat; İslâm Medeniyeti Mecmuasının Yıl: 1, Sayı: 11, Haziran 1968 Sorunuz Söylüelim sahifesinde İsviçre'den bir okuyucumuza verdiğimiz cevapta mufassal şekilde anlatılmıştır. Oraya bakmanız tavsiyemizdir.

● ANA KARNINDAKİ HAYVANIN SATILIP

SATILMAMASI:

Ankara'dan sayın Necati TUFAN : “Ana karnındaki bir hayvan yavrusunun satılıp satılmayacağı hususunun açıklanmasını, bu hususta mezheplerin görüşlerinin bildirilmesini saygıyla rica ederiz.”

Hayvanların karnındaki ceninleri satmak İslâma göre icmâen haram'dır. Bu husus, Peygamber Efendimizden sâdir olan birçok hadisi şeriflerle ve mezhep imamlarının görüşleriyle sâbittir.

Ebû Said-i Hudri (R.A.) den rivâyet edildiğine göre Peygamber (S.A.V.); Hayvanlar yavrulayınca ya kadar karnlarındakini satmaktan nehyetmiştir.

Yine **Ebû Hüreyre** (R.A.) den rivâyet olunmuştur ki; **Rasûlullah** (S.A.V.); dışı devenin karnındaki cenin'leri satmaktan nehi buyurmuştur.

Bu hususta daha birçok Hadis-i Şerif serdetmek mümkün... Lâkin sütunumuz kifâyetsiz olduğu için bu Hadis-i Şerifle yetiniyor ve Mezhep imamlarının bu husustaki görüşlerini takdim ediyoruz:

Hanefilere göre; bir hayvanın karnındaki yavruyu ve doğacak yavrunun neslini satmak bâtıldır. Çünkü bu, mal değildir.

Şafii ve Hambelilere göre; bu alışveriş bâtil değil fâsittir. Bununla beraber onlara göre alışverişin bâtili ile fâsıtı aynı mânâyâ gelir ve ikisi de haram'dır.

Hanefiler ve Hambelilere ve lûgat ülemâsından bir cemaata göre, yasak edilmenin illeti, ortada mal diye bir şeyin bulunmaması ve teslimi muktedir olmamasıdır.

İmam-ı Şafii ve İmam-ı Mâlik: “Bu satışın yasak edilmesi, devenin kıymeti doğup meydana gelinece kadar te'cil olduğundandır” demişlerdir.

● MUSTAFA KEMAL:

Ankara Hacettepe Üniversitesinden sayın Alparslan ÖZYAZICI: “Atatürk Anadolu'ya ne sıfatla gönderilmiştir?”

M. Kemal Anadolu'ya; zaman - zaman Kıprdanışlar hâlinde olan Türk Milletini teşkilâtlandırmak için 3. Ordu Müfettişi sıfatıyla bizzat Sultan Vahdettin tarafından gönderilmiştir.

Bu hakikat Sultan Vahdettinin başkâtipliğinde bulunmuş ve hâtirâtı Cumhuriyet Hükümetinin Tarih Kurumu tarafından bastırılmış olan **Ali Fuat Türkgeldi'nin Görüp İştiklaklerim** adlı eserinde, **Kâzım Karabekir'in İstiklâl Harbimiz** adlı eserinde, **Kadir Mısıroğlu'nun Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücâhitler** adlı eserinde ve daha birçok eserlerde vesikalarla isbat edilmektedir. Hatta **Nutuk'da** da bu hususa ait vesikalar mevcuttur. Ve yine halen Fransada ikâmet etmekte olan Osmanlı Hânedânından

Mahmut Şevket Efendi de M. Kemal'in tüm Tarih kitaplarında yazıldığı şekilde kaçarak değil, bizzat Vahdettin tarafından vazifeyle gönderildiğini ifşa etmiştir.

Sultan Vahdettin M. Kemal'i Anadolu'ya göndermek için lâzım olan parayı bizzat şahsi atlarını satarak temin ettiği, bu suretle elde edilen 40 bin altını M. Kemal'e vererek onu Millî Mücadelenin başında manen olduğu kadar maddeten de tehziz ettiği, bu kadar büyük bir meblağın normal bir hâlen Fransada ikâmet etmekte olan Mahmut Şevket Efendinin bu meblağın müteaddid yardımlarla harca veya müfettişlik vazifesiyle ilgili herhangi bir tahsisat telâkki edilmesinin imkânsız olduğu, 400 bin altına yükseldiğini ifşa ettiği Kadîr Mısıroğlu'nun Sarıklı Mücahitler ad'ı eserinde arşivinden alınmış vesikalarla isbatlanmaktadır.

400 bin altın... Ve işte Sultan Vahdettin M. Kemal'e verdiği ve düşmana karşı "Asker, memur ve halk" ın yekvücut olarak mücadele etmelerini bildiren Hatt-ı Hümayûnun sûreti:

Yâverân-ı Şehriyarımdan Erkâm Harbiye Mirli-vası Mustafa Kemâl Paşaya;

Harbi Umûminin mütefikin hesabına ziyâ üzerine tahassül eden vâzîyet-i siyâsiye, ecdad-ı ızâmmın mülkünü ve makam-ı Hilâfet ve saltânatını müşkül ve tehlikeli bir sahaya sürüklediğinden hükümet-i seniye'min kararı ve hile tayin olunduğubir, M. Kemal'in hareketinden üç gün öncesinin ta'sûniyyetini, te'yid ve mülkünü eyâdi-i mütearrıruz mintıkada âsâyişi te'min ve maraza-i Şahâne me mugâyir ahvâlin hudûsunu men' ile cümleten zından tahlisi için yekvücut olarak hareket edilmedef-i sâile ezl-i cehd-ü gayret ederek milletimin masini, selâm-ı şâhânemle asker ve memurîn'e ve ehâliye tebliğini irâde ettim.

Mehmet Vahdettin.»

(Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücahitler, Sahife: 44)

Yukardaki eserin yazarı bu vesikânın tarihinin 14 mayıs 1919 olduğunu, yani İzmir'in işgelinden rihi olduğunu zikretmektedir.

Aynı eserin 47. sahifesinde de Mustafa Kemal'e Sultan Vahdettin'in emriyle verilen bu paralardan birine ait olup, Mustafa Kemal tarafından tanzim ve imzâ edilmiş muvakkat bir senedin suretini görmekteyiz ki aynen şöyle:

Dahiliye nezareti

Husûsî

Adet

1.000 ...

Yalnız bin Lira'dır.

Asâyiş-i dâhiliyyede görülecek lüzum üzerine sarfedilmek ve bâdehû teferrutlu hesap ile tebdil olunmak üzere işbu bâlâda muharer bin lirayı Osmanînin Dâhiliyye nezâret-i Celilesinden alındığını mübeyyin makbuzdur.

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi:

Mirliva Mustafa KEMAL

Esâsen: Sultan Vahdettin'in Mustafa Kemal'i

bizzat vazifelendirerek teşkilât kurması için Anadolu'ya gönderdiği vâkısı onun nutkunda da zımnen ifâde edilmektedir:

«Bu vasî selâhiyyetin beni İstanbul'dan nef' ve teb'id maksadıyla Anadolu'ya gönderenler tarafından bana nasul tevdi edildiği mücib-i istiğrâbımız olabilir. Derhal ifâde etmeliyim ki; Bana bu selâhiyyeti onlar bilerek ve anlayarak vermediler. Herçi Bâdâbâd benim İstanbul'dan uzaklaşmamı arzu edenlerin icat ettikleri sebep hayâlisindeki âsâyişsizliği mahallinde görüp tedbir almak için Sam-sun'a kadar gitmek idi.» (Mustafa Kemal, Nutuk. Ankara 1928, sahife 7.)

Sultan Vahdettin tarafından sun'î bir Memuriyet ihdas edilerek Anadolu'yu Teşkilâtlandırmak için gönderilen M. Kemal'in geri çağırılması için düşman kuvvetlerinin yaptıkları baskılar, Vahdettin'in onu ne zor şartlar altında gönderdiği Sarıklı Mücahitler'de uzun uzun bahsedilmektedir. Bizimse bunları yazmağa sahifelerimiz müsait değildir. Ancak daha geniş bir fikir verebilmek için Mustafa Kemal'in 3. Ordu Müfettişi sıfatıyla Anadolu'dan Sultan Vahdettine gönderdiği bir çok telgraftan bir iki tanesini zikredeceğiz.

İşte Vahdettine çekilen 85 satırlık telgraftan bazı pasajlar :

«Mâbeyn-i Hümayun Cenâb-ı Mülûkâne Başkî-tâet-i Celilesi vasıtasıyla Atabe-i Hümayun-ı Cenâb-ı Pâdişâhiye:

Bâyük milletin ve mukaddes Hilâfetin inadı sahih ve yegânesi bulunan saltanat-ı Hümayunlarını C. Hak, masun-ı âfal buyursun!... Şevketpenâhım!.. Memleketin bugün uğradığı âfât-ı tazyik ve tehlike-i inkisâm karşısında ancak Zatı Hümayunları başta olmak üzere, millî ve mukaddes bir kudretin sahyâ-i mevcûdiyyeti vatan-ı ve istiklâl-i devlet ve milleti ve hânedân-ı celil-us şânımız altı buçuk asırlık mübeccel tarihini kurtarabilir... ..İstanbul'dan en son müfarakat hareket edeceğim gün şeref mü-sûne nâil olmuştum.

... Dilhâh-ı Milkdâriyelerinden mülhem azim ve iman ile vazife-i âcizemde müdâvim bulunuyorum.

... Şu bir ay zarfında hemen tekmil Anadolu'yu şâhânelerinin vilâyet, elviye ve kazalarına ve hudud boylarına kadar olan efkâr ve âmel-i millete ve tekmil kumandanların ve tabaka-i memûrinin hissiyât ve icratına vukuf ve nüfûz hasıl ettim. Binnetice, bâriz bir sûrette tahakuk ediyor ki; Millet baştan aşağı uyanık olup, istiklâl-i devlet ve milleti ve Hukuk-ı Âliye-i Saltanat ve Hilâfeti teyid için hâvi bir azim ve imân ile mücehhez bulunuyor. İstanbul'da iken milletin bu kadar kuvvetli ve az vakitte felâketlerden bu derece müteyakkız olduğunu tahayyül edemezdim.

... Şevketpenâhım!.. Bu evsaf ve vaziyette ve zât-ı akdes-i hümayunlarına revâtıb-ı lâyezâl olan millet-i necibelerine tamâmiyle istinat ve bilmuka-

bele bütün mânasıyla bu millî ve vicdânî kuvvete müzâheret olunur. Son Hatt-ı Hümâyunları umum milletin azim ve celâdetini artırmıştır.

... Yalnız şâyânı dikkat ve teessürdür ki; bu nezih Anadolu halkı bugünkü hassas devirde bile İstanbulda câri tehâlûf ve münâferet-i efkârdan ve ihtirâsat-ı fitnekârîden pek mütezzi bulunuyorlar. Filhakika İstanbul muhitinin tefessuha müsâit ah-lâkı ve bundan istifâdeyi bilen ecebiler devlet ve milletin imhâsı ve devlet ve millete ve padişâhına sadâkat ve fedâkâriyle hizmet kabiliyetinde olanların ortadan kaldırılması için pek ileri gitmek cür'etini gösteriyorlar... ..İşte vicdân-ı millîdeki intihâbât-ı ciddiye ve tecelliyât-ı cedîdeyi menfaat-ı istilâcüyânelerine münâfi gören İngilizler ve vatanın zararına da olsa İngilizlere mûmaşarâtı meslek edinen zayıf seciyelliler bu kere acizlerini biliğfal İstanbulla celbe teşebbüs ediyorlar...

... Binaenaleyh abd-i memlûkleri bittabi Mal-taya gitmek veyahut en hafif olarak hal-i atâlete mahkûm edilmek gibi ihtimaller karşısında bırakıldım ve bittabi buna muvâfakatta mâzurum ve eğer icbâr edilsem memuriyyet-i âcizânemden istifâ e-derek kemekân Anadolu'da ve sine-i millette kala-cağım ve vazife-i vataniyyeme bu kere daha sarîh hatvellerle devâm edeceğim. Tâ ki Millet Mazhar-ı istiklâl ve saltanat ve hilâfet-i muazzama-i hümâ-yunları masun-ı indirâs olsun. Sadakat-ı âbidâne-min daima mütezâyid olduğuna itimad-ı şahânele-rini arz ve istivhâm'a mucâseret eylerim.

Üçüncü Ordu Müfettişi, Fahri
Yâver-i Hazret-i Şehriyâri

Mustafa Kemal

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: İstanbul 1945, cilt 1, s. 15)

4 Temmuz 1335 de Sivas Kongresinden önce Sivas vilâyetine çektiği telgraf ra hükûmet ve pa-dişaha bağılılığının ve Padişah tarafından gönderil-mesinin apaçık bir tezâhürüdür:

Cülûs-u Hümâyun-u Cenâb-ı Padişah-ı mûna-sebet-i celâlesiyle Erzurumda makâmât-ı mülkiye ve askeriyenin tebrikâtını kabul ve idrâk ile mübâ-hiyim. Bu vesile-i mübecceli ile devlet ve milletın giriftâr olduğu vaziyetten tecelliyât-ı hasene ile halâs ve ecnam-ı mes'ûd ile mazhar-u feyz-ü felâh olmasını temennî eyleyerek arz-ı tebrikât eylerim.

Üçüncü Ordu Müfettişi ve Fahri
Yaver-i Hazret-i Şehriyâri

Mustafa Kemal

(a. g. e. sh." 65)

14.1.1920'de Padişah'ın vâkı rahatsızlığı sebe-biyle de kendisine sıhhat ve âfiyet temnenisinde bu-lunmak üzere şu telgrafi çekmiştir:

Atebe-i Seniye-i Hazret-i Hilâfetpenâhiye;

Meclis-i milliyye teşrif-i şahânelerinden mah-rum brakan rahatsızlık bütün tabaa-yı hümâyunları meyânında, Hey'et-i temsiliyyemizi de pek ziyâde ducâr-ı teessür etti. Cenâb-u Hafız-ı Hakikî vücûd-u hümâyunlarını âfât-ı günüye ve semâviyeden ma-sun buyursun. Âmin.

Anadolu ve Rumeli Müdâfâ-i Hukuk
Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyesi nâmına,
Mustafa Kemal

(20 Ocak 1920 tarihli Hâkimiyet-i Miliye Gazetesi)

Yukarda serdettiğimiz vesikalar ve buna ben-zer daha birçok vesikalar, bağılılık telgraflarının zafere kadar her vesile ile temâdi edilmesi onun Anadolu'ya kaçarak değil, bizzat Sultan Vahdettin tarafından gönderilmesin'in bariz bir şekilde ifâdesi olsa gerektir.

Hoşça kalınız.

AĞLAT

Ağlat, akarak yaş silinir belki günâhım,
Ağlat, çekerek âh, açılır baht-ı siyâhım.

Ver, ver yaşı ver, sel gibi ırmak gibi
aksın
Âteş kesilip sonra melûl sînemi yakısın.

Güldük... Ne kazandık... Yine husrân,
yine feryâd,
Hieran dolu her hâtıra, hieran dolu her
yâd.

Son pâyesi gülmekse eğer arz-u
semânın,
Kopsun ve kırılsın teli tanbûr-u
keman'ın

HAK nevbeti vurdukça yaşar kalbi
perişan,
AŞK derdine yandıkça bulur mevki-i
zîşân..

Ağlat ki yanan ben olayım derdine
aşkın.
Ağlat ki tebessüm bile eyler beni
şaşkın.

Son isteğidir senden efendim bu, Murâd'm.
Yanmak... Yine yanmak.. Ezelî derdine
aşkın.

Mûsikî

Edip ÖZİŞİK

MİLLÎ MUSİKİMİZİ İLERİYE GÖTÜRMEK İÇİN NELER NASIL YAPILMALIDIR?

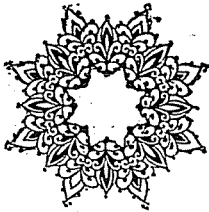
1 — MİLLÎ MUSİKİMİZİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ BAKIMINDAN BESTEKÂRLARA DÜŞEN VAZİFELER NELERDİR VE BUVAZİFELER NASIL YERİNE GETİRİLEBİLİR?

Peşinen itiraf edilmelidir ki bu konuda "yaratıcı" ve "kaynak" durumundaki bestekâr en önemli role sahiptir. Musiki sanatında işgal ettiği müstesna mevki dolayısıyla bestekâr daima en fazla alâkayı çeken şahıs olarak nazara alınmalıdır. O, musikide olan herşeyin baş müsebbibi, baş mesulü ve baş musahhihidir. Gerçekten de musikiyi yaratmakla musikinin müsebbibi, musikiyi şu veya bu yöne götürmekle musikinin mesulü ve kötü gid'işi sihirli hataları ile bir anda değiştirivermekle musikinin musahhihi olabilen bestekârın bu bukalemunlaşan görünüşleriyle en önemli sima olduğunda tereddüde mahal yoktur. Bunun içindir ki düğümlenen bütün problemler ancak ve ancak onun ellerile çözülebilecek, onun yardım ve çabası olmadan hiçbir teşebbüs başarısına ulaşamayacaktır. Hulâsa; musiki deyince "mutlak hükümdar"ın bestekâr olduğu pek aşikâr surette bellidir.

Buna göre; yepyeni bir musiki mi yaratılacaktır, bu görev bestekârı beklemektedir; mevcut musikiyi köklü bir değişmeye mi tâbi tutmak istenilmektedir, bu görev de bestekârı beklemektedir; musikiden toplum düzeninde en etkili sonuçlar alınması mı düşünülmektedir, gene bu görev de bestekârı beklemektedir. Onsuz bir musiki dünyasının tasarlanması bile imkânsızdır.

Bestekâr, üzerine aldığı bu fevkalâde sorumlulukları müdirlik olarak daima vazife başında olmalıdır. Kalblerimizi ısıtmak da, ruhlarımızı aydınlatmak da, yaşamamızın, yokluğun, neşenin ve kederin - hepsinin yerine göre - paha biçilmez zevkini tattırmak da onun hegemonyasındadır.

Biliyoruz ki beste yapılmasında içten gelen sebeplerle dıştan gelen sebepler her bestekâr için başka başka ve değişik olmakla beraber müşterek umumi noktaların varlığı da su gö-

türmemektedir. İlahî bir sevkiat-
biinin bestekârı alıp götürdüğü
vecd ve istiğraf âleminde onun il-
hamla vâkı ilâhî flörtünün açan
çiçekleri olarak kokladığımız bes-
tenin daha çok dış sebepler dolayı-
siyle meydana geldiği nazarları-
mızdan kaçmamaktadır. Dıştan
gelen sebepler bazan teşvik edici,
bazan zorlayıcı mahiyettedir. Dış-
tan veya içten gelen sebeplerle ol-
sun bestenin gayesi mesut etmek,
daha doğrusu mesut olmaktan iba-
rettir.

Burada bir sual hatıra geliyor:
Varlık sebebi mesut olmaktan
ibaret bulunan bestekâra, yarat-
manın hür kanunlarını sınırlaya-
rak şu veya bu şekilde müessir ol-
manın veya sipariş vermenin mâ-
nasızlığı meydana iken, onu gö-
revlendirmeğe kalkışmamız abes
olmuyor mu?

Bu suale evet demekte haklıyız
Ancak işin bir başka yönü daha
vardır: Yukarıda bestekâri beste
yapmağa teşvik eden sebeplerin
daha çok dıştan, yani toplumdan
ve tabiattan gelen sebepler' oldu-
ğunu söylemiştik. Dış dünyanın ve
hemcinslerinin indirekt de olsa
besteye verilecek yönde bestekâra
ne derece tesir yaptığı izahtan va-
restedir. Böyle olunca toplumdan
gelecek tepkiler - asla inkârı ka-
abil olmayacak bir nisbette - bes-
tekâri tesir altında bırakacaktır.
Eğer bestekârin içinde bulunduğu
yaratma âlemi ile toplumun tutu-
mu tamamen birbirine zıt ve ay-
kırı bir manzara arz etmiyorsa
zaten mesele yoktur. Yok eğer
bestekâr ile toplum yüzdeyüz ay-
rı kutuplara yönelmekte iseler bu-
rada zâhiren iki hal mevzu bahis-
tir: Bestekâr ya toplumun arzu-
suna tâbi olarak istikamet de-
ğiştirmekte tereddüt etmeyecek ve
o yolda başarılarının devamıyla
kendini mutlu kılacaktır ya da
toplumun karşısına çıkarak ken-
dini ona kabul ettirmeğe çalış-
cak ve halden ziyade istikbalin
tâkdiri ümitleriyle müteselli ola-
caktır. Gerçek ve büyük beste-
kâr'ın halde değil, sadece istik-
balde yaşayacağını söylemekte
hatâ yoktur. Rahatça iddia edebi-
liz ki bestekâri bugün değil, yar-
rın ilgilendirir; bir vâkıa olan bu-
cünün fethi yerine bir ümid olan

yarının istilâsı!

Burdan çıkan sonuç şudur: Bes-
tekâr bugünkü, olmazsa yarınki
toplumu eğitir ama o topluma
kendi kişiliğini ve orijinalitesini
"empoze" etmekten de asla vaz-
geçmez. Toplumun yüzdeyüz em-
rindeki bir bestekâr hiçbir zaman
bir hükümdar olamaz. Zira hük-
meime kudreti olmayanlar yarat-
ma kudretinden de yoksun kişi-
lerdir. Toplumun gö'gesindeki bir
bestekârın ise bir güneş olmaya-
cağı apaşıkârdır. Ve... güneşler
aydınlatmak ve ısıtmak içindir...

Bu genel görüşümüzün açıklan-
masından sonra sıra Bizim Bes-
tekârlarımızdır.

Gene bir sual soralım: Bizim
Bestekârlarımızın bugünkü durum
ve tutumları ne dereceye kadar
gerçek bestekârlılıkla bağdaşabi-
ler? Bestekârlıktaki güç ve de-
ğerleri nedir?

Bu soruyu cevaplandırmak ü-
zere onları iki ayrı grupta mü-
talea etmek zaruridir:

A — Türk Musikisi Bestekâr-
ları,

B — Batının Anlayım ve S.s-
temine göre çalışan Kompozitör-
ler.

A — TÜRK MUSİKİSİ BES-
TEKÂRLARIMIZIN MUSİKİ SA-
NATI BAKIMINDAN DURUM,
TUTUM, GÜÇ VE DEĞERLERİ:

Pesinen ifade edelim ki, bugün-
kü Türk Musikisi Bestekâri-
mizin "durumu" hiç de par'ak de-
ğildir. Memlektin ekonomik ve
sosyal şartlarının devamlı baskısı
altında istikrarlı bir sanat hayatı
sürdükleri asla söy'lenemez Mad-
deten ve manen huzur içinde ol-
madıklarından lâyıku veçhile sa-
natlariyle, sanat perileriyle "haşır
neşir" olmak imkânından mah-
rumdurlar. Genel görünüşün bu
olmasına karşılık, arada - sırada
saman alevi kabilinden tutuşma-
larla musiki atmosferine girebil-
meler orada - hemen de takâtleri-
nizin üstünde - bir çaba ile "bir-
sey'er" alıp getirmeğe ve sıcağı
sıcağına bizlere sunmağa çalış-
maktadır. Halbuki mangal dolusu
ateş olmadıkça sanatın tam ola-
mayacağı devamlı temas kurabi-
len'er, bu "mesut temas"ı idame
ettirdiklerini bol ve çeşitli eserle-
rile isabet edebilenler, hem halle-

rile isbat edebilenler, hem halle-
rile hem eserleri derin saygı
ve sevgimize hak kazanabilen-
ler enderdir. İçlerinde duygu-
ları kasırgalaşmayan, düşün-
celeri ummanlaşmayan kişi-
lerin eserlerinde kasırgaları ve
ummanları beyhude aramama-
lıdır. Umumi olarak beyan edile-
bilir ki "cevher"i "mücevher" ya-
pan bilgi ve kişiliği sanata yönel-
ten ortam olmadıkça sanat cılız
kalmağa mahkûmdur.

Türk Musikisi Bestekârlarımı-
zın bilgi bakımından mümkün
mertebe mücehhez olduklarını
müşahade etmekteyiz. Ancak mü-
cerret halde bilgi, sanatı yükseit-
meğe yetmemektedir. Sanatkârı
kâh birdenbire havalandıran, kâh
basamak basamak idealine yük-
selten ortam henüz tam mânasile
teşekkül etmemiştir. Ortamın
varlığı da kendi başına bir mâ-
na ifade etmez. Ortamın "ilgi" ile
destek'lenmesi gerektir. İlgî; sa-
natkârı sanatının zirvesine ulaştı-
ran kudrettir.

Söylediklerimizi özetleyip for-
müle edersek:

İham - Bilgi - Ortam - ilgi -
Sanatkâr diyebiliriz.

Bu formü'e göre Türk Musiki-
si Bestekârlarımızın durumunu
birkaç cümle ile tekrarlayalım:

Türk Musikisi Bestekârları "il-
ham" bakımından çoğunlukla "ri-
ayetkâr" değildiler: Besteyi ilha-
mın sürükleyici veya itici kuvveti
olmaksızın yaratmanın mümkün
olamayacağı gerçeği düşünülme-
kte, - sanki beste yüzdeyüz "iradi"
bir fiilin sonucu sayılabilmemiş gi-
bi - bestelemek bazan tabii bir va-
zifenin ifası, bazan önüne geçil-
mez bir hevesin meyvası, bazan
bir siparişin edası telâkki edil-
mektedir.

Türk Musikisi Bestekârlarının
"bilgi" bakımından çoğunlukla
mücehhez olduklarını yukarıda
söylemiştik. Bu ifademiz "Genel
Musiki Bilgileri" değil, sadece
"Türk Musikisi Bilgileri" itibarile
nazara alınmalıdır. Yoksa genel
musiki bilgileri bakımından ne
derece yetersiz durumda bulun-
dukları şüphesizdir.

— Türk Musikisi Bestekârları
"ortam" bakımından "oldukça
tatminkâr" durumdadırlar: Türk

halkının çoğunluğu Türk musikisi bestekârları için müsait bir zemin ve uygun bir ortamın hazırlanmasında birinci plânda role sahip görünmektedir. Bu husus Türk Musikisi Bestekârlığı hesabına mükemmel bir avantajdır.

— Türk Musikisi Bestekârları "ilgi" bakımından da "oldukça tatminkâr" durumdadırlar: Ortam ile ilgi birbirini takip etmekte ve tamamlamaktadır.

İşte Türk Musikisi Bestekârlarının bugünkü durumu budur. Bu durumda onların lehine ve aleyhine olan noktalar meydandadır.

Durumlarının belli olmasına karşılık, Türk Musikisi Bestekârlarımızın "tutum" larının ne olduğunu da tesbit etmek faydalı olacaktır:

Burada maalesef lehte mütalealarda bulunmamız imkânsızdır. Zira bestekârlarımızın umumiyetle menfi bir tutumda bulduklarını söyleyeceğiz. Bizatihi sanata karşı ve o sanattan faydalanan topluma karşı yönetilen bu menfi tutumun izahı pek müşküldür. Basit hesaplar uğruna sanatın a-saleti feda edilmekte ve sanatkârlıkla bağdaştırması mümkün olmayan bir zihniyetle halkın zevkî seliminin istismarına göz yumulmaktadır. Sanatkârın sanatına, sanatkârın sanatkâra, sanatkârın çevresine ve nihayet sanatkârın insanlığa karşı yüklenmiş olduğu sorumlulukların anlaşılmasını ve kavranılmaması ciddi üzüntü ve endişe verici bir manzara arz etmektedir.

Türk Musikisi Bestekârlarımızın durum ve tutumlarından sonra "güç" ve "değer"lerinin tesbitine geçiyorum.

Bugünkü Türk Musikisi Bestekârlarımızın Güçleri Nedir?

Burada da düne bakarak lehte kanaat beyanı mümkün değildir. Bir İtri'nin, bir Dede'nin teksesli musikimizde yaptıklarını, yapabildiklerini bugün - hiç olmazsa - "tekrarlayabildiklerini" iddia edebileceğimiz bir tek bestekârlarımızın varlığından hepimiz şüpheliyiz. Acaba bu "güç azlığı" kesin midir? Buna kimse ne evet, ne de hayır diyemez. Her kesin yardıda biraz yanılma payı olabilir. Meselâ; var olabildiğini düşündü-

gümüz bu gücün, bu "potansiyel enerjinin keşif ve tesbit safhalarından geçerek esere tahvilidir. Güç konusunda, arzu ve ümitle belirtelim ki, herşey mümkün ve muhtemeldir. İmkân ve ihtimalleri lehimize yormamak için sebep yoktur.

Şimdi Bugünkü Türk Musikisi Bestekârlığımızın musiki sanatı bakımından "değer"inin ne olduğu sorusuna cevap arayalım:

Günümüzde, tarihe mal olmuş birçok formlar arasında sözlü musiki de sadece şarkı formunun, sözsüz musikide ise - pek iltifat ve rağbet edilmemekle beraber - bazı saz musikisi formlarının kullanılmakta olduğunu görüyoruz. Meydana getirilen şarkı veya saz eserlerinin gerek şekil, gerek Kİlasik şekil ve ölçüler dışına çıkulmasını Türk musikisine nihayet sayan Demokles'in kılıcı el'an bestekârların başının üstündedir. Ne çare ki bu, kuru bir vehim değildir. Türk bestekârları anayasalarının birinci maddesine: (Her bestekâr hür doğar ve hür yaşar) hükmünü koysalar yeridir. Hürriyeti olabildiğince teneffüs edemeyenlerden derinliğine, genişliğine, yüksekliğine, yani hacimli eserler beklemek boşuna bir ümitdir. Bestekârlarımızı bu kapkara" kâbus"tan kurtarmak, ışyan güneşlerin aydınlığına çıkarmak ve cıvıldaayan kuşların, gülen çiçeklerin neşesine, saadetine kavuşturmak yollarının birincisinin hürriyet olduğu unutulmamalıdır.

İçinde tutsak olduğu kafesin parmaklıklarını korkusuzca kırıp bize hürriyet şarkılarını getiren "Kahraman Bestekâr" henüz ufukta görünmüyor: Korka korka, korku ile hürriyete gidiyoruz. Oysaki felâkete gider gibi hürriyete gidilemeyeceğini öğrenmek zorundayız.

Şurasını huzurla müşahade ediyoruz ki hürriyetin verilmeyip alınmış olduğu bütün açıklığı ile anlaşılacak üzeredir. Zayıf olanın, zayıf kafanın hürriyetine sahip olabilmesi için birleşmesi, kuvvetlenmesi zarureti kendini hissettirmiştir. Artık gerçek bir "hürriyet şur-

Bugün bu hürriyet tatbikatının ilk ışıklarının görmekte avunuyoruz. İlk müjdeciler ilk zaferleri

kazanmışlardır. Son zafer Türk musikisi bestekârlarımızın hepsinin zaferi olarak alkışlanacaktır.

Değer konusu dolayısıyla hürriyet bahsi üzerinde ısrar edişimiz sebepsiz karşılanmamalıdır. Değerden bahsederken yalnız eserlerin objektif değerlerinin ele alınmasının doğru olmayacağını, değer hükümlerimize böylesine müessir bir prensibin ihmalinin bizi yanlış sonuçlara götüreceğini bilmemiz tabiidir. Bu açıdan bakmak şartile Türk musikisi bestekârlarımızın eserlerinden birçoğunun teksesli musikinin güzel ve değerli örnekleri arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Şüphesiz değerli eserler yanında değersiz eserler de pek boldur.

Bizim dikkatimizi çeken asıl nokta; "değer şuru"nun eksikliği, daha doğrusu hiç yokluğudur. Bestekârlarımızın büyük ekseriyeti -maalesef- bir musiki eserinin değerlendirilmesindeki aşağı - yukarı objektif esaslara vakıf bulunmadıklarından âdeta meçhulde ilerlemektedirler. Böyle olunca bu meçhulde gidişin onları hangi yüksek ideal (!) e ulaştıracağını kestirmek için "kâhin" olmak lâzımdır. Değer; belki tesadüfen elde edilen bir sonuç ama tesadüfen bilinen bir sonuç değildir.

Belli ve alışılan formlar dışına çıkılmayı muhakkak ki değer hükümlerimizde menfi rol oynamaktadır. Ne var ki bu ifade bestekârlarımızı kısır gördüğümüz mânasına alınmamalıdır. Biliyoruz ki musikide esas olan ifade ve tesir kudretidir. Bestekârlarımızın dokunduıkları motif ve temalarda, ifade yönünden başarıya ulaşmakta devam edegeldikleri yalanlanamayacak bir gerçektir. Fakat "ifade konuları" bakımından tam ve yeter bir gelişme ve genişlemeye henüz pek uzak olduğumuz da bir gerçektir. Tabir caizse bestekârlarımız ifadede derinlikte mükemmel, ifadede yükseklikte iyi ve ifaedde genişlikte orta not almışlardır. Buna göre yapılacak iş; ifadede genişlik sağlamaktan ibrettir. Geleceğin bestekârları özellikle ifadede genişlik sağlamak amacıyla olmak zorundadırlar.

Tesir kudretine gelince: burada ifade kudretine nisbetle - başarı düşüktür. İfadenin gayesi tesirdir. İfade; istenen ve beklenen tesiri yapamazsa, sanat bakımından umulan sonuç alınamamış demektir. Her bestekâr için, eserinin, çevresine ifade ile oranlı bir etki yapması idealdir.

Acaba bugünün Türk musikisi bestekârları eserlerinin daha etkili olması bakımından neler yapmışlardır?

Bize kahrırsa bestekârlarımız daha etkili eserler vermek veya eserlerinin etkilerini arttıracak çareleri bulmak hususunda düşünmemişler ve duygularının yalın ve çıplak ifadelerini yeter görerek eserlerini daha etkili kılmaya ihtiyaç duymamışlardır. Halbuki tesir kudretinin değer hükümlerimizde nasıl ağır bastığı izahtan varestedir.

Böylece Türk Musikisi Bestekârlarımızın tek sesli musiki bakımından durum, tutum, güç ve değerlerine kısaca işaret etmiş oluyoruz.

Türk musikisi bestekârlarımız çevrelerine (ve insanlığa) daha etkili eserler verebilmek, bütün dünyaya değerlerini kabul ettirebilmek için ne yapmalıydılar?

Muhakkak ki üzerinde durulması gereken en önemli mesele budur. Bugüne kadar, Türk musikisinin daha etkili hale getirilmesi için, bestekârlarımızca hummalı bir faaliyetin gösterildiği asla ileri sürülemez. Türk musikisi ırmağı 100 yıl önce nasıl akmakta ise bugün de aynı mecrada, aynı şekilde akmaktadır. Türk musikisinin tesir kudretini daha da arttırmak için yürünecek yolların araştırılması lüzum ve zureetine hiçbir zaman inanılmamıştır.

Şükranla kaydetmeliyiz ki **A R E L E K O L Ü**, Türk musikisinin geleceği bakımından polifoninin getireceği yenilikleri vaktinde görmüş ve Polifonik Türk Musikisinin esaslarını tesbit etmiştir. İtiraf etmek yerinde olur ki polifonik Türk musikisi kolay bir musiki değildir. Zira burada geniş muhayyile, "geniş polifoni bilgisi" ve "yüksek düzen zevki" yer almaktadır. Orta bir yaratma gücünün yeterliğine

rağmen bu saydıklarımızdan tam not alamayan bir bestekârın başarı şansı zayıftır. Orkestrasyon ve enstrümantasyon bilgilerine hakkiyle vâkıf olmadan vücuda getirilen polifonik eserler gülünç olmaktan kurtulamazlar. Yaratıcılığın ve tekniğin birlikte ve müşterek zaferi olan polifonik eserlerin yaratma şartlarındaki ağırlık yanında icra ve yorumu da ayrı bir mesele teşkil etmektedir.

Türk musikisi bestekârlarının bugün için dört başı mâmur

bir polifonik eser yarattıkları söylenemez. Bununla beraber Türk musikisi sisteminin, polifoniye Batı musikisinden kat kat fazlasıyla elverişli bulunduğu ilmen isbat edilmiş olup Türk ruhunu aksettiren gerçek polifonik eserlerin yapılması bestekârlarını beklemektedir. Türk musikisi bestekârlarından "millî" polifonik eserler yaratmalarını istemek bizim vazifemiz, yaratmak onların dehalarına kalmış bir iş-tir.

- 1 — Yaz kâtip, dinle Hâkim bey
Anlatacağım mühîm şey
Doğu, batı, güney, kuzey
Kanım öksüz, etim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 2 — İnansam suç, yapsam ceza
Dert mi biter yaza yaza
Vilâyet, Köy, Bucak, Kaza
Hakkım, hürriyetim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 3 — Adalet birine bir ton
Birine beş, birine on
Ölçüyü yitirdim en son
Sırtımda ceketim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 4 — Sevgiyi katletti korku
Yenilmez bu, çekilmez bu
Aşk, ışık, hava, toprak, su
En makbul servetim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 5 — Kilitlenmiş elim ağzım
Böyle midir alın yazım
Anam, Babam, Oğlum, Kızım
Zeynep'im, Mehmed'im öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 6 — Dâvam var, Kanuum yoktur
Derdim var, bilmiyor doktor
Anlatacak haller çoktur
Bahtım, şikâyetim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.
- 7 — Hırsıza hırsız diyemem
Kaygusuz ekmek yiyemem
Söz çok ama söyleyemem
Kanım öksüz, etim öksüz
Yurdumda Milletim öksüz.

ABDURRAHİM KARAKOÇ

İ f a d e

Sahne

Hilmi KURTULMUŞ

© Yalova Kaymakamı'nın bir bölümünde sanatçılar toplu halde...

Tiyatro San'atına İğrenç Bir Tecavüz «Yalova Kaymakamı»

YAZAN: ORHAN KEMAL

SAHNEYE KOYAN: ULVİ URAZ

OYNAYANLAR: URAZ TİYATROSU SANATÇILARI

HİKAYEDEN GERÇEĞE

azırının sıcak ve ışıklı güneşi, Opera tiyatrosu'nun salonunda loş ve serindi; havasızdı da. Bir esrarlı sessizlik, çılgin ve gerçek alluşların bir zamanlar yankılandığı salonda, küskün ve unutkan bir yalnızlık içinde büyüyordu. Boş koltuklara arkasını, bir mağara ağzı karanlığındaki sahneye yüzünü dönmüş bir adam düşünüyordu.

Bu sahne, zaferlerle büyümüş, fiyaskolarla daralmış, yenilgilerle yorulmuş ama, dayanmıştı. Bu sahnede dev oyuncular daha devlenmiş; bu sahnede güçsüz ve gelişimsiz oyuncular, şişrilmiş bir balon korkaklığı içinde sağa sola uçmuştu. Ve bu sahne, bir kez daha silkinip o eski zafer türkülerine dönebilecek miydi?

Sahne kenarına dirseklerini dayamış ve dalıp g'etmiş olan adam, belki bunları düşünüyordu; düşünen adam Ulvi Uraz'dı.

Bu mevsim başlangıcında, bu tiyatronun Ulvi Uraz tarafından diriltileceğine umut bağlayanlar, yeni ve kitmiyecek bir zaferler silsilesinin başlayacağına inananlar olmuştu. Hele telif oyunlarını repertuvarına almak arzusu ve bu arzunun ısrar haline gelişi, yarınki Türk tiyatrosunun dourğa ulaşmasını isteyenlerce

bir minnet duygusuyla karşılanmıştı. Ama, inançların çok kolay ve birden yıkıldığı bir memlekette, Türkiyede bu inancın da kısa zamanda yıkıldığı görüldü. Ulvi Uraz, nedense bir büyük dönüş yaparak Tiyatro'dan 180 derece birden ayrılmış, bir kör labirentin içinde bocalamağa başlamıştı. Seçtiği eserler de ucuzdu, sudandı, güçsüzdü, hiç biri tiyatroya değildi. Ve Uraz'ın tiyatrosu, bir yanı boş terazî kefesi sarsaklığını çoktan su yüzüne çıkarmış oldu.

Bir gün, bir reklâm furyası, belli ve yapma bir acelecilik içinde, son kozunu oynadı: Yalova Kaymakamı!..

TIYATRODAN ORTA OYUNA:

Yalova Kaymakamı, bir tiyatro eseri midir? Bu durumuyla bu soruya evet diyebilmek imkânsızdır. Giraudoux'un deyimiyile "mânevî ve artistik eğitimin tek yolu" olması gereken tiyatroyu bir yana bırakalım, en ilkel anlamıyla tiyatro eserinin temeli olan "karakter" lerin sallantıda olduğu - hattâ çoğu zaman bir çirkin replik veya espri uğruna harcanarak büsbütün yok edildiği - bölük börtük anılar panoraması hiç bir zaman bir tiyatro eseri olamaz. Kaldı ki, tiyatro eserlerinin dayandığı temel, karakterlerin sağlamlığı ve güven verici oluşu yanında, dil'dir; tiyatro yazarının dilini, bir kuyumcu titizliği ve kuşkusuz içinde işlemesi gerekir. Dil; tiyatro eserinin can damarı ve vazgeçilmez unsurudur. Argo, çirkin kelimeler ve bozuk repliklerin ancak, mecbur kalındığı zaman ve en hasis endişelerle dirhem dirhem kullanılmak gerekliliği, tiyatro yazarının, var sandığı hürriyetini sınırlar. Yalova Kaymakamı bu bakımdan da tiyatro eseri niteliğini taşıyamıyor ve maksatlı bir şekilde Türk Dilinin seviyesizleştirmeğe, bayağı, bir kısırlık içinde yavanlaştırılmağa götürülmek istendiği açıkça görülüyor. Ayrıca zaman ve mekân bakımından da Yalova Kaymakamı, tiyatro eseri hüviyetini yitiriyor. Gerçi modern tiyatro zaman ve mekân anlayışını yıkmıştır. Ama bu, hiç bir zaman, zamanın ve mekânın karikatürize edilmesi gereğini doğurmaz. Tiyatronun tahammül edemediği şey, tiyatronun alaya alınmasıdır.

Bir odada başlayan oyun, hole, kapı önüne ve sokağa atlarken zaman, geri plânda bir şaşkın ışık bocalamasıyla dolaşüyor. Ve Şemsi İnkaya rolünün sallapati kabadayılığıyla birlikte iyice vuzuhlaşıyor. Bütün bunlar ise, Yalova Kaymakamı'nı bir tiyatro eseri değerinden alıp başarısız ve noksan bir ortaoyunu hüviyetine itiyor. Hatta yer yer, orta oyunlarının tekniğini, Yalova Kaymakamı'nda, boş yere aradığımız bile oluyor.

KARAKTERLERDEN OYUNCUYA:

Bir işçi çocuk, bir tacir.. gerçekte ve tiyatrodaki, tek yanlı bir kişinin yaşamış olması imkânsızdır. Bütünüyle iyi ya da bütünüyle kötü bir kişi ancak eski masallarda vardır. Yalova Kaymakamı'nı başarısızlığa götüren birinci karakter bu işçi çocuk ile tacir arasında olmuştur. Ve Şemsi İnkaya kendisine has tikleri ve anlayışı içinde bu karakteri ne kadar gerçekten uzak yapabilmek gerekiyorsa o kadar uzak yapabilmıştır. Yazarının büyük acemiliğine rağmen, çok rahat bir anlayış içinde oynanabilirdi.

Bu rolün mahiyeti ne idi? Zeki, sevimli bir kabadayı çocuk mu? Baş kaldıran bir serkeş mi? Ne yaptığını bilmeyen bir delikanlı mı? Zavallı Anadolu türküsüyle acındığı, gürük ve köksüz bir toplumculuk edebiyatıyla konuştuğu zaman mı gerçektir. Yoksa bir heves karakteri mi idi?

ÇIKARKEN:

Bütünüyle her şey salonda kaldı. Dışarı çıkarken seyirciler, beraberinde sadece Ulvi Uraz'ı götürdüler. O, bir dirseğini sahnenin kenarına dayayıp, bir daha, başladığı günkü düşüncelerine dönemiyecekti.

GERÇEKTEN HİKÂYE:

Bir Haziran günü Uraz tiyatrosunun salonu bombostu; Ulvi Uraz da yoktu. Sadece gişe açıldı ve gişenin camında, aylık biletlerin satışa çıkarıldığı yazılıydı. Çünkü şuurlu ve imanlı seyirci Yalova Kaymakamı'nın yazarını da, yönetenini de iyi tanıyordu. Ne istediklerini anlamıştı. Başları ezilecek iki yılın olduklarını biliyordu.....

Haber·Röportaj·Gezi·Aktüalite

İsmet SELİM
(Ordu Müftüsü)

Ali Ulvî Bey'le bir mülâkat...

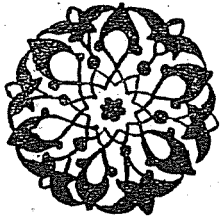

Muhterem okuyucularımız, Allah Resûlünün aşkı ile içimiz dolu olarak o mukaddes belgeleri görebilmemizin heyecanı içerisinde ve Ordulu Müslüman cemaatımızın büyük ilgi ve sevgi tezahürleri arasında 17.2.1968 tarihinde öğle namazını müteakip Ordudan ayrıldık o günün Akşamı Samsunda kaldık. 18.2.1968 de sabahın erken saatlerinde ve Pazar olmasına rağmen oldukça büyük bir kalabalık tarafından uğurlanarak Karadenizin bu güzel şehrinde ayrıldık. Ankaraya kadar bütün yol boyunca her yerde Müslümanlar tarafından selâmlandık ve uğurlandık. Ancak Merzifonluların büyük tezahüratı müstesna bir yer işgal ediyordu. Yediden yetmişe kadar kadın erkek, çouk çocuk sokaklara dökülmüştü. Herkes el salıyor, "bize de dua edin, Rasûlullah'a selam götürün" diye sesleniyorlar, mümine ve mes-türe olan hanımlar aşk ve heyecanından hüngür, hüngür ağladıkları görülyordu. Bu ahval karşısında ağlamadan kendini tutabilmek mümkün değildi ve biz de dayanamadan bu imanlı dindaşlarımıza uyararak gözlerimiz yaşlı şehri vasıtalarımızla dolaşıp çıktık ve Çoruma doğru hareket ettik. Esasen Ordudan beri bizi uğurlayanların hepsi Peygamber S.A.V. Efendimize selâm gönderiyor. Ve bizden dua rica ediyorlardı.

Ankaraya varıp 6 saat kadar yatıp istirahat ettikten sonra Konya yoluna düştük iki Akşam da Konyada kalıp gerekli ziyaretlerden sonra Adanaya hareket ve Ashab-ı Kehfi ziyaret edip Hataya indik. Sabahleyin Antakyadan hareketle Cilvegözü'nden Suriyeye geçtik.

HUMUSTA SABAH NAMAZI

23.2.1968 saat 0,6 Humustayız, Cennet Mekanı sultan 2. Abdulhamid Hanın yaptırmış olduğu Halid İbni Velid Cami'inde Sabah namazını büyük bir cemaatla eda ettik. Burada Halid İbni Velid ile Hz. Ömer (R.A.) Çocuklarının metfun olduğunu ilgililerden öğrendik. Müslüman Türkün bir eseri olan bu Cami çok muhteşemdi.

Aynı gün saat 10 da Şam'a indik. Birçok Sahabe-i Kiram ve Evliya Ullahın Medfun bulunduğu bu şehir dünyanın en modern ve güzel şehirlerinden biriydi. Hele de Cami'i Emeviye bütün haşmetiyle şehrin güzelliğini kat kat artırıyor. Şamda bir gün kaldık. tan sonra yolumuza devam edip gece Ammandan geçip Maan'a ve oradan da Çöle girdik iki gece gölde yattıktan sonra 26.2.1968 de Medinenin Tebuk İlçesine yasl olduk. Burada bir gün kalıp muamelelerin ikmalinden sonra akşamdan yola çıkıp gece devam ederek sabah namazı Hayber Kalesine vardık. Namazı orada yeni yapılan bir Camide kılıp kalenin kalıntılarını gezdikten sonra hareketle nihayet Selatu Selam, dua ve ilâhilerle... Saat 12 de Medine-i-Münevvereye kavuştuk.

Vazifemizi yaptık emanetleri tevdi, selâmları tebliğ ettikten sonra dışarı çıkınca Bağdat İmamı Ebu Hanife Cami'nin İmamı ile tanıştım. Benim 1. nci gelişim onunda 4. seferi olduğundan kendisinden çok faydalandım. Allah razı olsun, bana hayli yardımları dokundu. Aradığım bazı yerleri gösterdiler. Çok güzel fahiş arapça konuşuyorlardı. Güzelce anlaştık ve hoş sohbetler ettik. Ondan ayrıldıktan sonra Ali Ulvi kurucu hocamızla görüşmek üzere kütüphanesine çıktım.

ÜSTADIN HUZURUNDA

Değerli okuyucularımızın çoğunun da bildiği gibi Muhterem hocamız Ali Ulvi Bey, Aslen Konyalı olup halen Medine-i Münevverede Mescid-i-Nebevide Bab-Ussıdk-ın üstündeki kütüphanenin Müdürüdür. Arapçaya ve edebiyatına bihakkın vakıf. Büyük bir âlim, emsalsiz bir şâir ve aynı zamanda müteşerri, mütesennin, âbid, zâhid, edip ve belîğ bir muhterem zattır. Kendisini gyaben çok eskiden tanurdum. Güzel şiirleri fikriyatının kalesidir. Bir çok va'zlarında konuşmamı mısraları ile süslerim.

1966 yılında Konyada açılan, İİ Müftüleri seminerinde bir yemekte bizzat kendisini tanımak şerefine nail olmuştum. Fakat bu

tanışma çok kısa ve ayak üstü idi ki o, bu görüşmemizi hatırlamazdı. Ben bile ikinci görüşümde zor tanıdım. Fakat o etrafına toplanan insanlar arasında kendini tanıyordu.

Kendine lâik bir vakar ve o dercede bir tevazu ile Makamında oturuyor ve misafirleri ile sohbet ediyordu. Yaklaşarak selâm verdim ve gereken vazifemi yaptıktan sonra oturdum. Hemen kendimi tanıttım ve mecmuanın 6. sayısından 1 adet kendisine takdim eyledim. Muhabirlik görevim olduğuna ve kendisiyle İslâm medeniyetini röportaj yapmak istediğimi ifade ettim. O anda vaktinin olmadığını beyanla akşama yatsı namazını müteakip Aslan Türk olan ve şu anda ismini hatırlayamadığım bir zat'ın kütüphanesinde buluşabileceğimizi söylediler. Böylece vedalaşip ayrıldım. Vakit gelince Mescid-i-Nebevinin güneyindeki bu kütüphanede buluştuk. Ben daha önce tevcih edeceğim soruları hazırlamıştım. Hocamız tam saatinde geldiler oradaki setler üzerinde oturduk. Bir hayli hususi sohbette bulunduktan sonra sallerimi tevcih ettim. Üstad hepsini cevaplandırdılar. Şimdi bunları siz okuyucularımıza sırası ile arz ediyorum.

SUALLERE — CEVAPLAR

SUAL : İslâm Medeniyetini nasıl buluyorsunuz, ne gibi tavsiyeleriniz olur ?

CEVAP : Mecmuanız muntazaman bize gelmekle beraber ruhumu dalga dalga heyecan fırtınaları ile dolduran bir tekâmül kutbuna doğru akıp gitmektedir. Ben uzun zamandan beri İman gençliğinin böyle bir Mecmuayı mukaddes davamızın sancağı halinde dalgalandırmasını temenni ediyordum. Bu temennimin bu şekilde parlak bir tecelli halinde tahakkukunu görmekte ömrümün en bahtiyar anlarını yaşıyorum, dersim mubalağa etmiş olmam. Zaten İman cephemiz bundan böyle bu ilâhi sancağın tam manası ile ehliyet, liyâkat ve şahsiyet sahibi fertemiz ellerde görmesini bir ideal hasreti ile arzu etmekteyim.

Geçen sayılardan birinde Ahmet Vefa isminde bir kardeşimizin tenkit safhasında yazmış ol-

duğu bir "Tenkit ve Tahli" makalesinin hâla hayranıyım. Demek ki bu güzel mecmua her mühim sahada, yetişen nesle örnekler vermekte muvaffak olacaktır. Bu güne kadar yazmış olduğum naziz mısralarımın her birinde bu gibi ulvi vazifelerin ağır ve mukaddes yükünü omuzlarında taşımayı bir iman borcu ve bir ruh ideali olarak telakki eden bir gençliğe haykırdığım sezilir. O gündün bu güne ruhumun sonsuz ufkularını,, büyük ve cihangir atalarımızın şanlı mirasına bihakkın sahip çıkacak gençlerin taze baharlar halinde süslemekte olduğunu görürdüm. Bu gün bu ilâhi doğuşun ruhumu vedle dolduran aydınlığı içinde dergah-ı Kibriya'ya arz eylediğim dualarımın kabul olduğunu görmekte müstesna bir saadet hissi ile kalben ve fikren dolup taşmaktayım.

SUAL : Her zaman olmasa bile bazı kere yazmak lutfunda bulunabilir misiniz ?

CEVAP : Sizden evvel bazı dini, fikri ve edebi Gazete ve Mecmualara da bu hususta va'atte bulunmuştum. Fakat nedense yazı yazma hususunda korkuk bir mecalessizlik içindeyim. Ama bütün bunlara rağmen ilmi, fikri ve edebi vakarına hayran olduğum bu güzel mecmuaya gelecek sayılarında yazı yazmak isterim. Gerçi kalemler (Maşaallah) bizlerin yazısına ihtiyaç bırakmayacak parlaklığa erişmiştir. Kendilerini candan tebrik ederken daha büyük tekâmül merhalelerini rüzgâr gibi bir hızla aşmalarını huzur-u saadette dilemekteyim" dedi ve bu inci gibi sözleriyle tevazu'nu bir kere daha ifade buyurdular. Arkasından hemen üçüncü sorumu tevcih ettim.

SUAL : Bu yılki hac mevsimi ve huccac hakkındaki intibaları nız nelerdir ?

CEVAP : Bu sene Türkiye hacılarında geçen senelere nisbeten daha şuurlu bir neş'eyi sezme nimetine mazhar oldum. Bilhassa vaiz efendilerin aralarında kardeşçe anlaşmadan doğan vazife taksimi ayrıca memnuniyetimi temin etmiştir. Görüldüğü gibi Harem-i-Şerifte kitle halinde ders dinleyen Türk hacıları idi. Bu hal

diğer Milletleri de hayran bırakmıştır.

Vaiz efendilerin konuşmalarında suurlu bir uyanışın ilâhî neşesi bilişürleşmekte idi. Hac ve ziyaretten maksat ve gayenin ilâhî surlarından bahsedilirken bunu derin bir aşk ve vecd neşesi içinde düşünmekten sıkılmayan milletimizin bu nurlu sahada hayli den hayliye ilerlemiş olduğunu görmekte bahtiyar oldum. Demek ki İmân davasının bin yıldır varisi olan bu asil ve temiz millet her haliyle büyük cedlerimizin ruhlarını memnun edecek gayret ve hamiyeti göstermekte devam edecektir. Bilhassa hacılar içinde genç ve dinç simaları görmek, bu mukaddes kervandan daha büyük ve ulvî zaferler beklemek heyecanına beni sürükledi.

SUAL: Türk hacılarında terip ve düzen bakımından ne gibi eksikler buluyorsunuz? tavsiyeleriniz olurmu?

CEVAP: "Ben işin terğibi taraftarıyım. Diğer hususları sizler yazınız" dedi ve bu hususta konuşmak istemedi. Benim gayem ise gördüğüm birçok eksik ve yanlış işler hakkında üstadı koşturmaktı. O da bu görevi bana devretti. İleride yazacağım hac hatıralarımda bu işler acısı hatalara da geniş olarak inşallah temas edeceğiz.

Böylece mülakatımız tatlı tatlı devam ederken suallerimi daha önemli noktalara yönelttim.

SUAL: "Bugün İslâm âleminin en büyük eksikleri sizce nelerdir" sorusunu sordum.

CEVAP: Uzun bir zamandır bir felaket gecesi halinde Müslüman ülkelerin semasını örten çığıttı istila ve tehakkümler maaiesef müslüman dünyasında hazin bir ümitsizlik hali doğurmuştur. Binaenaleyh, en büyük davasının zaferi hakkında aşk ve şevkini ümit ve neşesini kaybeden bir toplumun eksiklikleri sayılamıyacak kadar çoktur.

Bu ümitsizlik çünkü aydınlarda İslâmî bir manada uyanmanın lüzumunu bile hissetmeyecek kadar unutulmuş bir hal almıştır. Bu sebepten bugün Türkiyede olduğu gibi İslâm âleminin her tarafında İman ve irfan davasını inanan ve onun uğrunda her türlü fedakâr-

lığa katlanmayı en mukaddes bir vazife bilen bir neslin, bir ideal neslinin yetişmesi zaruridir. Bu manada bir nesil yetişmedikçe İslâm âleminde ehl-i İmana ümit verecek bir hamleyi beklemek saf.lık olur. Zira bu dâva dünün cansız ve heyecansız çalışma tarzı ile kazanılamaz. Kur'an-ı Kerim'in cihad ile alakalı her ayeti kerimesi bu coşkun ruhu imanlarımıza nefhetmektedir.

SORU: Bütün İslâm memleketlerinde ve bilhassa mukaddes beldelerde şahsi ve çevre temizliği meselesinin halli ne zaman ve nasıl mümkün olabilir?

CEVAP: "Bu konu fert ve Cemiyetle ilgili o kadar geniş bir mahiyet arz gösterir. Bunu da büyük davanın çerçevesi içinde görmedikçe çevrelerimizi bu acıklı halden kurtaramayız."

Bu arada vakit hayli ilerlemişti sıcaktan ve uzun bir yolculuğun tesirinden olacak ki bu kadar bir tatlı görüşmeye rağmen uyku beni iyice sıkıştırıyordu. Bunun farkına varan Muhterem hocamız "İstersen şurada biraz uyu sonra devam ederiz" dedi. Tabii bu sözler çok tatlı ve samimi olmakla beni uyarmayı da temin eyledi. Böylece sorularına devam ettim.

SORU: Müslümanları gafletten uyandırmak ve cihad şuurunu aşılatabilmek için ne yapmak lâzım?

CEVAP: Bu mühim noktayı ilâhî vazifelerimizin baştaçı olarak kabullenmemiz gerekir. Cihad ruhunu gönüllere nakşedebilmek için evvela cihad mevzuunun İslâm'daki mukaddes değerini tesbit etmek başta gelir.

Evet, bugün birçok temiz kalpli kardeşlerimizin semaverlerin başında, sanki müslüman dünyasını saran hiçbir tehlike yokmuş gibi gaye ve davadan uzak, ölmüş ruhları ebediyen uyanmazcasına bir hissizlik gırdabına atmaları ve bilakis Milletce bir uyanış şuurunun bahis konusu edildiği sohbetleri malayani kabul etmeleri yaranızın kanayan tarafıdır. Binaenaleyh, bütün derflerle tek devası feragat ve fedakârlığın tablolaştırıldığı bir aşk hamlesidir.

SORU: İslâm ve İman davası uğrunda yapılan çalışmalarda İslâm memleketlerinde ve bu arada

Türkiyedeki Müslümanların durumunu nasıl buluyorsunuz?

CEVAP: Her Müslümanda, çevresinde bugün diktiği fidanın hemen yarım meyvasını toplamak aceleciliğini görüyorum. En çok etrafına zararlı olan kimseler, ruhunu ye'se kaplılar olmuştur. Bunların ağzlarında çürümüş bir sakız gibi çiğnedikleri söz şudur: "Bizler hiç bir iş yapamayız. Bu mevzu da ne adımlar atıldı. Ne teşebbüsler yapıldı. Fakat hiç birisi de fayda vermedi". Halbuki karşı tarafın ateşli çalışmaları ile böbürlendiği çalışmacılar denizden bir katre sayılmaz. Yıkıcı teşekküllerin korkunç faaliyet ve fedakârlığının karşısında bizler henüz hiç bir şey yapmış sayılmayız. Müslüman âleminin her tarafında görülen acıklı haller çünkü yıkıcı çalışmaların korkunç neticeleridir. Nitekim son yazdığım bir manzûmede bu kanayan yara ya şöyle temas etmiştim.

Atılan çünkü tohum işte filiz vermekte
Ufka baykuş gibi bir zümre kanat
germekte
Müslüman birliğinin ufku karanlık hâlâ
Çalkamp durmada her cephesi
buhranlarla
Türkün idrakine yıllardır ufuklar
kapalı
Her değer ölçüsü düşmanların ak-
tarma malı,
Kara günlerde de gelmezsek eğer
kendimize
Bizi düşman getirir sonra huzurunda dize.
Bize gösterme ilâhî o felâketli günü
Şanlı Tarihime son perdenin örtüldüğünü.

SUAL: Hac mevsiminde Mesjid-i Nebevide İslâm memleketlerinden gelen Ulema ve huffazın bir program dahilinde va'zetmeleri ve Kur'an-ı Kerim tilâvet buyurmaları sizce faydalı mıdır. Ve mümkün olur mu

CEVAP: Faydalı olur. Ve bu da resmi makamlarla gerekli temas ve anlaşmadan sonra mümkün olur kanaatindeyim.

SORU: Mekke-i Mükerrerede Minada kesilen kurbanların zayı o'maması için bir soğuk hava deposu yapılmasını İslâmî bakım-

dan nasıl karşılırsınız ve böyle bir çalışma var mıdır?

CEVAP : Nil ve Fırat Nehirlerinin civarında bulunan bir kimşenin kullandığı suyu israf etmeyi haram kılan İslâm dîni hiç şüpheden edilmezki israfın her nev'ini haram kılar.

Minada kesilecek kurbanlar dînimizde zaman ve mekan kayıtları ile mukayyet olmasına binaen bu ilâhî emri harfi harfine yerine getirirken kesilen kurbanların bir zerresinin bile israf edilmemesi her Müslümanın istediği bir husustur. Bu gayeyi istihdaf ederek Şuâdi Arabistan hükümeti bugünlerde bunu ele almıştır. Son teknik usullerle ihtiyaca cevap verecek bir çapta son sistem bir soğuk hava tesisatı vücuda getirilmekte olduğunu mahallî gaz etelerde okuyorum. Tebük'ü Maan'a bağlayan karayolunun bir an evvel bitmesi ile yukardaki tesisin faaliyete geçmesi hususunu Kral Faysal Hazretlerinden ricada bulunmanızı tavsiye ederim.

SORU : İslâm medeniyeti mecmuasına ve Türkiye'deki Müslümanlara neler söylemek istersiniz?

CEVOP : Benim, mecmuanız ve Türkiye'deki Müslümanlar için tavsiye edeceğim sonsuz dilekleri, sevgili Peygamberimizin şu mealdeki hadisi şerifleri bilfırlaştırmaktadır: "İki günü birbirine müsavi olan kimse mutlaka hüsrandır." Bu hikmete mebnidir ki, fert ve cemiyet olarak bugünü-mümüzü dünümüzden, yarınımızı bugünümüzden daha üstün bir seviyeye yükseltmezsek hayatta zararların en acıklısına maruz kalmışız demektir.

Tarihte bütün terakkî ve teâliler hamle ve heyecanlarına bu düştürden hız ve feyz almışlardır. Binaenaleyh, kıymetli mecmuanıza devamlı inkişaf ve teâlî hamleleri tavsiye ederken Müslüman Türk'e de bu gibi kıymetli iman ve irfan bayraklarını gönüllerinin en ulvî tepelerine rekzetmelerini ve artık bundan böyle dîni neşriyatın yaşamasında en müessir âmil olmayı ilâhî vecibelerin ana temeli olarak kabul etmelerini bir dîn borcu olarak bütün ruhumla tavsiye ve rica ederim. Ve sözleri.

me, başlayıp ta hac mevsimi dolayısıyla tamamlayamadığım bir manzumenin bazı mısraları ile son vermek istiyorum.

Hak bildiği davaya gönül vermeyen insan,
Her türlü fedakârlığı göstermeyen insan,

Yerlerde perişan sürünen bir diri
İştir,

Zillet denen alçak puta tapmışlara
estir.

İnsanlığın Allahtan uzaklaştığı
gündür,

Binlerce putun herbiri bir dikta-
töründür.

Bir beldeki her an çürüyüp çök-
meye mahkûm,

Sakinleri yıllar yılı yaş dökmeye
mahkûm..

**Ey Hak yolunun yolcusu deryaları aşanda,
Her türlü fedakârlığı göster bu
savaştta.
Didara açıldıkça sen iman deni-
zinde,
Millet yürüsün haşra kadar nurlu
izinde...**

Mülâkatımız sona ermişti. Medine'de en tatlı saatlerimizden bir kısmı da muhterem hocamızla beraber geçen bu zamanlar oldu. Raportajımızı okuyucularımıza sunarken hiç çekinmeden, hayli meşgul olmasına rağmen değerli vakitlerini İslâm Medeniyeti okuyucularına ayırmak lütfunda bulunan muhterem hocamıza Müslüman kardeşlerim adına alenî teşekkürlerimi arzederim.

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜLERİ AKADEMİ OLUYOR

Federasyonumuzun iki yıldan beri üzerinde çalıştığı akademi meselesi büyük bir mesafe katetmiştir. Mayıs ayı içinde Millî Eğitim Bakanlığına takdim edilen kanun teklifi metni halen Tâlim Terbiyede bulunmaktadır.

Haziran ayı içinde bütün yüksek öğrenim müesseselerinde yürütölmek istenilen boykot ve işgal hareketleri karşısında normal olarak imtihanlara giren Yüksek İslâm Enstitüleri talebeleri imtihanlarını bitirerek tatile başlamışlardır. Yüksek İslâm Enstitülerinin bu jesti halkımız tarafından memnuniyetle karşılanırken, Federasyonumuz tarafından yürütölen Akademi dâvası da desteklenmektedir. Haziran ayı içinde Ankara'da fevkalâde bir toplantı yapan Federasyon yetkilileri, Millî Eğitim Bakanı ile görüşmüşler ve Yüksek İslâm Enstitülerinin Akademi haline getirilmeleri hususunda söz almışlardır.

Son talebe hareketleri hakkında Ankarada bir basın toplantısı yapan Federasyon Genel Başkanımız Cahid Baltacı, genel maarif politikamızın aksaklıkları, yüksek öğrenimin ve Yüksek İslâm Enstitülerinin meseleleri üzerinde uzun uzadıya durmuş ve halli için bazı tekliflerde bulunmuşdur. Genel olarak işgal ve anarşiye karşı bulunduğunu, hakların kanunlar çerçevesi

içinde istenmesi lâzım geldiğini ifade eden Baltacı, «Meşrû isteğe evet, işgal ve anarşiye hayır» demiş ve Yüksek İslâm Enstitülerinin en kısa zamanda «İslâmî İlimler Akademileri» haline getirilmelerini istemiştir.

● **İSTANBUL VE KONYA YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜLERİ MEZUNLARINI VERDİLER:**

1959 yılında ilk olarak İstanbulda açılan Yüksek İslâm Enstitüsü ve bunu takibeden Konya, Kayseri ve İzmir Yüksek İslâm Enstitülerinden bu yıl İstanbul, altıncı devre; Konya üçüncü devre mezunlarını vermişlerdir. Kayseri, gelecek yıl; İzmir de iki yıl sonra mezunlarını vereceklerdir. İstanbul ve Konya Yüksek İslâm Enstitülerinin mezunlarını vermeleri münasebetiyle tertip edilen toplantıda Enstitü Müdürleri ve talebe temsilcileri birer konuşma yaparak, Yüksek İslâm Enstitüsü mezunlarına düşen vazifeleri belirtmişlerdir.

● **T.İ.E.T.F. ANADOLUYU GEZİYOR:**

Geçen sene olduğu gibi, bu sene de Federasyonumuz, «Anadoluya Doğru» kampanyasını açarak dört Yüksek İslâm Enstitüsünden müteşekkil dört ayrı ekip yola çıkmışlardır. Tesbit edilen programa göre:

İstanbul ekibi: Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, İzmit, Adapazarı.

Kayseri ekibi: G. Antep, Urfa, Diyarbakır, Siirt, Mardin.

Konya ekibi: Çorum, Kastamonu, Amasya, Tokat, Sivas.

İzmir ekibi: Aydın, Denizli, Burdur, Muğla.

Vilâyet ve bunlara bağlı kazaları gezecekler, konferans, sohbet toplantıları yapacak ve vaaz vereceklerdir.

● **ANTALYA'DA KÜLTÜREL FAALİYETLER İLERLİYOR:**

Şehrimiz Yeşilay şubesinin tertiplediği seri konferanslar, halkımız tarafından alâka ile takip edilmektedir. Mustafa Yazgan tarafından «İlim-Ahlâk-İslâm ve Alkol» mevzuunda verilen konferans, kalabalık bir dinleyici kitlesi tarafından takip edilmiş ve yine Yeşilay şubesinde tertiplenen okullar arası münazarada Antalya İmam - Hatip Okulu ekibi birinci olmuştur. Türkiyenin kalkınmasında mânevîyatın rolünün maddeden daha müessir olduğunu savunan İmam - Hatip Okulunun bu başarısı bölgede büyük memnuniyet uyandırmıştır. Bunu takiben Alanya, Manavgat, Bucak kazalarında da İmam - Hatip Okullarının açılması için yapılan çalışmalar arttırılmış ve önümüzdeki yıla tamamlayabilmek için sıkı faaliyete geçilmiştir.

● **ADANA İMAM - HATİP OKULU'NUN FAALİYETİ:**

Diğer taraftan şehrimiz İmam - Hatip Okulu da kültürel ve meslekî çalışmalarına hız vermektedir. Bu cümleden olarak Adanada ilk defa bir Kur'an-ı Kerim Okuma Müsabakası açılmış ve halkın göz yaşları içinde takip edilmiştir. İmam - Hatip Okulu talebeleri arasında yapılan müsabakada sıra ile şu talebeler derece almışlardır:

1. Mehmet Çelik: I. H. Sınıfı
2. a) Mehmet Ahs: 3. C. Sınıfı
b) Hanifi Abacı: 3. E. Sınıfı
3. a) Sabahaddin Özkan: 4. C. Sınıfı
b) Mehmet Dünder: 3. B. Sınıfı
c) Bahaddin Bildik: 6. C. Sınıfı
4. a) Ali Kılıç: 7. A. Sınıfı
b) Harun Kendirli: I. E. Sınıfı
c) Mustafa Ağca: 6. C. Sınıfı
d) Arif Ateş: 7. Sınıf
5. a) Hüsnü Bodur: 2. G. Sınıfı
b) Abdullah Tüler: 4. Sınıf
c) Ethem Dinçaslan: 7. Sınıf
d) Naim Turhal: 2. H. Sınıfı
e) Necmeddin Berber: 2. B. Sınıfı

FİHRİST

İSLÂM MEDENİYETİ BİRİNCİ CİLTTE NEŞREDİLEN MAKALELER FİHRİSTİ (Sütun Başlıklarına Göre)

Yazı	Yazarı	Mütrc.	sayı	sayfa
AHLAK :				
1 — İslâm Ahlak Güzelliğinden ibârettir	Veli Ertan	—	3	27
BIYOĞRAFI :				
1 — Ahmet Hamdi Akseki	Veli Ertan	—	6	29
2 — Bağil	Fehmi Kuru	—	9	31
3 — Kaybettiğimiz Değer: M. Sait Mutlu	İsmail Dayı	—	3	21
4 — Merhun Abdullah Şkalyıç	H. Ömer Musıç	—	9	31
5 — Merhun Dr. Şakir Sikiriç	H. Ömer Musıç	—	2	18
6 — Mimar Sinan	Hasan Özönder	—	9	26
7 — Nâsreddin Hoca	Hasan Özönder	—	12	22
8 — Şemsettin Sâmî	Veli Ertan	—	1	15
9 — Zeyd İbn Sabit	Süleyman Ates	—	4	22
DİL :				
1 — Başlarken ve bir kaç kelime	Prof. F.K. Timurtaş	—	3	35
2 — Dilimiz ve Meseleleri	Prof. F.K. Timurtaş	—	4	35
3 — İkinci Dil Kongresi Münasebetiyle.	Mahir İz	—	11	22
4 — Kelimeler Dünyasından	Prof. F.K. Timurtaş	—	6	39
5 — Kur'an-ı Kerim ve Türkçe	Nihat Sami Banarlı	—	5	41
6 — Türk dilinin Müdafası	Prof. Osman Turan	—	2	36
DÜŞÜNEN GENÇLİK :				
1 — Buhran	Cahit Zarifoğlu	—	7	33
2 — Diyanet ve Din Eğitimi mensupları Tüketim Kooperatifi.	Sefer Dönmez	—	8	41
3 — İslami Türk Kültürü ve Bugünkü nesil	Necat Birinci	—	8	39
EDEBİYAT :				
1 — Bir Tenkit Münasebetiyle	Dr. Necla Pekolçay	—	12	18
2 — Dönüş	İsmail L.Çakan	—	8	17
3 — İki Makale Hakkında	Prof. M. Hamidullah	—	11	18
4 — İslami Davranış	Ömer Kirazoğlu	—	5	55
5 — İslami Türk Edebiyatına girerken	Dr. Necla Pekolçay	—	2	31
6 — Karahanlılar Devrinde İslami Eserler	Dr. Necla Pekolçay	—	3	33
7 — Kur'an Hadis ve islamiyetin Arap dili üzerindeki tesirleri	H. Küçükalay	—	5	44
8 — Kutadgu Bilig ve Atıf'etü'l Hakayık'ın Karşılaştırılması	Dr. Necla Pekolçay	—	4	33
9 — Mehmed Akif'in Sarahat'da Bulunmayan bir şiiri üzerine:	Sabit Ayasbeyoğlu	—	9	19
11 — Şair Fatih	F. K. Timurtaş	—	10	34
10 — Nisan Yağmuru	İsmail L. Çakan	—	9	25
12 — Tefvik Fikret	Mahir İz	—	7	16
13 — Tefvik Fikret'e Reddiye.	Ahmet Avni	—	7	16
FELSEFE :				
1 — İslam Düşüncesine Dair.	Arif Erkan	—	9	33
FİZİK :				
1 — İslam Dini ve Modern Fizik.	Nahit Dinger	—	7	26

HİKAYELER :

1 — İbrahim Padişah	E. İşımsu Okçu	—	6	41
2 — Çoban	E. İşımsu Okçu	—	6	42

HUKUK :

+ 1 — Alım - Satım Akdi	Dr. Yusuf Ziya Kavakçı	—	7	19
+ 2 — Altın ve gümüş fiatları karşısında Zekat, sadaka-ı Fıtır ve Kurban'ın Durumu	Ali Şafak	—	8	18
+ 3 — İslamda Hukuk Araştırmaları	Dr. Y. Ziya Kavakçı	—	1	22
○ 4 — İslam Hukuk Kürsüsü İhdası Zaruridir	Bekir Yücel	—	9	17
+ 5 — İslam Hukukunun Tekevvünü	Dr. İZya Kavakçı	—	12	16
+ 6 — İslam Hukuku ve Medeniyet.	Prof. L.V. Vaglieri	M.Y. Kandemir	2	25
+ 7 — İslam Hukuku ve Medeniyet.	Prof. L.V. Vaglieri	M.Y. Kandemir	3	23
○ 8 — Kanunlar karşısında Toprak davasının manası	Prof. Şakir Berki	—	9	15
+ 9 — Mecelle	Ali Himmet Berki	—	4	27
○ 10 — Zekat Muvacehesinde borç ve alacakların durumu	Ali Şafak	—	11	15

İKTİSAT:

+ 1 — İslâm'da Vergi Hukukunun tekevvünü	Dr. Salih Tuğ	—	1	25
+ 2 — İslâm'ın İktisadi-Esasları	Hamdi Mert	—	4	30
+ 3 — » » »	» »	—	6	35
○ 4 — Milliyetçilik ve Millî Ekonomi	Prof. Cengiz Uluçay	—	2	29

İLÂHİYAT :

1 — Allah'a İman	Mevdudi	Mehmet Aydın	7	2
2 — Allah'a İman	Mevdudi	Mehmet Aydın	8	2
3 — Batı Düşüncesinde İslâm'ın Tesirleri	Prof. F. Heiler	—	6	52
4 — Batımlerin Tefsirdeki Yeri	Doğ. İ. Cerrahoğlu	—	11	2
5 — Batımlerin Tefsirdeki Yeri	Doğ. İ. Cerrahoğlu	—	12	3
6 — Bir Konuşma üzerine	Muhammed Paşç	—	11	8
7 — Din Alimi Din Adamı	Mahir İz	—	2	7
8 — İman ve Ahlak Buhramı	Nedevi ..	—	4	3
9 — İman ve Ahlak Buhramı	Nedevi ...	—	6	2
10 — İnsan ve Benlik	Prof. A.N. Tarlan	—	2	5
11 — İslamda Edep	T. Büyükkörükçü	—	4	6
12 — İslamda Din Eğitimi ve Öğretimi	Z. Canan	—	11	6
13 — İslamda Din Eğitimi ve Öğretimi	Z. Canan	—	12	9
14 — İslamda Haç	T. Çapacı	—	7	9
15 — İslamda Tefekkür	T. Büyükkörükçü	—	1	7
16 — İslamda Vahdet	T. Büyükkörükçü	—	7	10
17 — İslamiyetin Getirdikleri	Tahsin Ünal	—	6	9
18 — İslamiyet müsamaha Dinidir.	Z. Danışman	—	3	12
19 — İslam Sadelik ve kolaylıklar dinidir	Mehmet Sofuoğlu	—	3	6
20 — İslam Sadelik ve Ko'aylıklar Dinidir	Mehmet Sofuoğlu	—	4	8
21 — » » » »	» »	—	6	6
22 — » » » »	» »	—	7	5
23 — Kendini Tanımak	Prof. A. N. Tarlan	—	3	10
24 — » »	» »	—	4	12
25 — Kur'an	Prof. M. Hamdullah	—	1	4
26 — Kurban ve Bayram	İ. N. Nursaçan	—	8	6
27 — Mâlâyânî	Ali Özek	—	9	10
28 — Müsteşrikler ve İslâm	Dr. Abdülhamid	Avni İlhan	9	2
29 — Şekil ve Ruh	Nedevi	B. Topaloğlu	2	2
30 — » » » »	» »	—	3	4
31 — Tevrat ve İncilde Şarap, Domuz, Sünnet, Örtünme ve Teaddüd-ü Zevcat	Prof. Muhammed Ali Dr. Salih Mehmetoğlu	6	12	12
32 — Vahdaniyet	Mustafa Varlı	—	9	11
33 — Zamanımızın Cihadı	M. Hüseyin	Fatma Altunç	12	11

COĞRAFYA:

1 — İslâm Dini ve İslâm Âlemi	Veli Ertan	—	8	26
---	------------	---	---	----

MAARİF:

1 — Bir Öğretmenin Vasıfları	Dr. N. Hacıeminoğlu —	6	33
2 — Din Eğitiminde Samimi miyiz?	Dündar Fani —	11	20
3 — Eski Yazı ile Yeni Yazı	Sabri Akdeniz —	7	21
4 — Garb Ülkelerinde ve Bizde Din Dersleri	Hayrettin Güldiken —	7	23
5 — İlkokullarda Ahlak Eğitimi	Doç. N. Topçu —	4	24
6 — Okullarımızda Din ve Ahlak	» » —	1	17

MATEMATİK:

1 — Kutadgu Bilig'in İki Beyit'i Hakkında	Prof. Cengiz Uluçay —	3	37
---	-----------------------	---	----

MENKİBELER:

1 — Ebû Ubeyde B. Cerrah	M. Gazioğlu —	2	22
2 — Ka'b b. Zuheyr	Süleyman Tülücü —	8	37
3 — Usame Ordusu	M. Gazioğlu —	2	42

MUSİKİ:

1 — Gazetelerde Musiki Müsabakaları	C. Öney —	9	40
2 — Millî Musikimizi İleri Götürmek İçin Neler, Nasıl Yapılmalıdır?	E. Özışık —	11	42
3 — Millî Musikimizi İleri Götürmek İçin Neler, Nasıl Yapılmalıdır?	Edip Özışık —	12	32
4 — Musikimizin Mahvına Doğru	Cahit Öney —	7	38

NEŞRİYAT — TENKİT — TAHLİL:

1 — Fetih Hilâlinin Büyük Zaferi	İ. Şemaheddin Cem —	5	62
2 — Her Yol Mekkiye Gider	» » —	5	62
3 — İslâm Açısından Sosyalizm	A. Vefa Çamdibi —	3	45
4 — İslâm'da Fıkhi Mezhepler Tarihi	M. Fayda —	11	40
5 — İslâmî Türk Edebiyatı	Doç. Dr. K. Bilgegil —	1	40
6 — İslâm Nazarında Doğum Kontrolü	İ. S. Cem —	4	42
7 — Muhyiddin İbn. Arabî	» » —	9	44
8 — Tarih ve Lisaniyet, İslâm Ansiklopedisinde "İstanbul" adı	» » —	7	36

PEDAGOJİ:

1 — Terbiyeye Dair	S. Parlatur —	3	30
------------------------------	---------------	---	----

PSİKOLOJİ:

1 — Allaha İnananlarla, İnanmayanlar Arasındaki Fark	Sabri Akdeniz —	8	30
2 — İslâm'da Dünya Görüşü	Mehmed Aydın —	2	31
3 — İslâm İdealizmi	Faik Türkmen —	1	29

SAHNE:

1 — Ayyar Hamza	Hilmi Kurtuluş —	8	44
2 — Bugünkü Türk Tiyatrosu ve Özel Sahnelerimiz	» » —	4	45
3 — Devr-i Süleyman	» » —	9	38
4 — Ezilenler	» » —	7	44
5 — İstanbul'un Fethi ve Rumelihisarındaki Tiyatro Festivali	» » —	10	52
6 — Kelepçe	» » —	4	44
7 — Trampacılar	» » —	11	38
8 — Yalova Kaymakamı	» » —	12	36

SAN'AT:

1 — Elsiz Bir Hattatımız	Uğur Derman —	3	42
2 — Sinema Silâhtir	Yücel Hekimoğlu —	1	36

SORUNUZ SÖYLİYELİM:

1 — Sorunuz Söyliyelim	Gazi Mert —	4	39
2 — » »	» » —	5	56
3 — » »	» » —	6	43
4 — » »	» » —	7	30
5 — » »	» » —	8	42
6 — » »	» » —	9	42
7 — » »	» » —	10	47
8 — » »	» » —	11	34
9 — » »	» » —	12	27

SOSYOLOJİ:

1 — Akademik Hürriyet	Nahit Dinçer —	8	32
---------------------------------	----------------	---	----

2 — İbret Alınacak Çok Şeylerimiz Var. Ama Alabilenler nerede?	H. Dikeçligil	—	11	32
3 — Kalkınma Köyden Başlamalıdır	Cahit Baltacı	—	11	32
4 — Komünist Cemiyetlerde Din Hayatı	M. Abdülhamit	T.Altıkulaç	9	35
5 — Türk Toplumundaki Bölünme Sebepleri, Eğitim ve Lâiklik	Sabri Akdeniz	—	11	28
6 — Türk Toplumundaki Bölünme Sebepleri, Eğitim ve Lâiklik	» »	—	12	19

TASAVVUF:

1 — Ahmed b. Asım el-Antâki	Dr. A. S. Furat	—	11	12
2 — Ahmed b. Ebil-Havari	» » »	—	9	12
3 — Cafer B. Muhammed El-Huldi	» » »	—	4	14
4 — Cüneyd-i Bağdâdi	Süleyman Aateş	—	11	10
5 — Ebû Bekr El-Kettani	Dr. A. S. Furat	—	8	12
6 — Ebû Bekr El-Vasîfi	» » »	—	3	14
7 — Ebû Hafs El-Haddad en-Neysabûri	» » »	—	2	9
8 — Hatimü'l-Esam	» » »	—	12	13
10 — Hayr'un-Nessac	» » »	—	5	37
11 — Mevlâna'mızın Sözleri ve Hallerinden Alınacak Dersler	Prof. S. Ünver	—	6	18
12 — Ruveym B. Ahmet	Dr. A. S. Furat	—	6	14
13 — Tasavvuf	Selçuk Eraydın	—	8	9
14 — Yahya B. Muaz Er-Razî	Dr. A. S. Furat	—	1	9

TARİH:

1 — Asr-ı Seadette Yahudiler	M. Hulûsi Bolay	—	2	23
2 — » » »	» » »	—	4	20
3 — » » »	» » »	—	6	20
4 — Filistin Meselesi	A. J. Toynee	Coşkun Kutay	4	17
5 — İslâm Medeniyeti	Sırrı Üçer	—	8	23
6 — İslâm Medeniyetinde İlim Hayatı	M. Z. Konrepa	—	6	23
7 — İslâm Medeniyetinde Türkler	» » »	—	3	17
8 — Medeniyet Tarihinde İslâm Medeniyetinin Yeri	» » »	—	1	13
9 — Mehmet Akif	V. Vakıasoğlu	—	5	47
10 — Mihr-i Vefa	Prof. S. Ünver	—	2	16
11 — Türklerin İslâm'a Yaptıkları Hizmetler (Cumhuriyetten önce)	Dr. Y. Ziya Kavakçı	—	11	25
12 — 26 Ağustos	Mirza Hayıt	—	2	12

TIB:

1 — Doğum Kontrolü ve Nüfus Plânlama	Dr. A. Ataseven	—	—	—
» » » »	Dr. G. Ataseven	—	1	34
2 — Günümüzde Kanser	Dr. Baha Kitapçı	—	2	40
3 — Hastalık - Şifa - İhtiyarlık - Ölüm	Dr. Asaf Ataseven	—	3	39
4 — Kız mı, Oğlan mı?	» » »	—	8	35
5 — Misvak - Diş Fırçası	» » »	—	7	40
6 — Veba Hastalığı ve Karantina	» » »	—	4	37

BİRİNCİ CİLTTE NEŞREDİLEN ŞİRLERİN YAZARLARINA GÖRE FİHRİSTİ:

1 — Abdülkadir Güler	Ya Muhammed	11	39
2 — Abdürrahman Ş. Güzelyazıcı	Âşık	6	38
3 — Abdürrahim Karakoç	Sokakların Şehri	11	38
4 — Ahmed Alpay	İfade	12	35
5 — Ahmed İhsan Genç	Cesaret	5	60
6 — Ahmed Vanlı	Ne Söylüyor?	7	15
7 — Ali Ulvi Kurucu	Enstitü Ruhuna	4	13
8 — Arif Emre	Yük. İsl. Enst. Öğrencisine	1	38
9 — Arif Nihat Asya	İmam - Hatip Mezunlarına	3	38
10 — Arif Nihat Asya	Kur'an	5	61
11 — Arif Nihat Asya	Nurâni Zuhur	2	17
12 — Arif Nihat Asya	Bursa'da Mânâ	8	34
13 — Arif Nihat Asya	İstanbul'un Fethi	10	28
14 — Arif Nihat Asya	Cemaat	2	28

	Dudaklar	3	34
	Fetih	10	10
	Fetih	10	54
10 — Adnan Giz	Tarih Hasreti	8	22
11 — Cahit Zarifoğlu	İç Zihet	6	28
12 — Cahit Öney	Dua	12	10
13 — Günay Dulkar	Şafak Sökerken	11	45
14 — Hersekli A. Hikmet Bey	Naat-ı Şerif	7	35
15 — Hayrunnisa Çiğdem	İslâm Medeniyeti	6	25
16 — Halide Nusret Zorlutuna	Ya İlahî	1	39
	Fatih Sultan Mehmed'e	10	59
17 — İbrahim Güleç	İslâm'a Hayranlık	11	17
18 — İsmail Bayram	Yol, Bu Gerçek Yol Olmalı	9	16
19 — İsmail Safa	Tehlil	8	25
20 — Kenen Seyithanoğlu	Fetih	10	40
	Borçlu Kalmayalım	4	7
	Minareler	11	5
21 — Mehmet Sait Özdemir	Özleyiş	4	32
22 — Mestan Günel	Ferman Dileği	7	29
23 — Mehmet Aysar	Yar Olur	2	39
	Başka İklim	3	22
24 — Muhsin İlyas Subaşı	Seherde Dua	7	25
	Hz. Peygamberin	8	11
	Gördüklerimiz	11	37
25 — Murat Aslan	Ağlat	12	21
26 — Mustafa Yazgan	Dua	3	16
27 — Mustafa Miyasoğlu	Karanlığın Sesi	12	17
28 — Mustafa Topuz	Ümit Kapısı	4	34
29 — Nihat Yazar	Surların İsyanı	2	30
30 — Nihat M. Çetin Doç.	Fatih'e	10	25
31 — Nuri Yüce	Anâma - Mektup	3	20
32 — Nuri Baş	Yüksek İslâm Enstitüsü	12	21
33 — Osman Nuri Dinçsoy	Anne	9	41
34 — Rekin Ertem	İnanmak İstiyorum	2	35
	Sevgi	3	19
	Kubbelerin Altında	5	40
	Gurbette Bayram	8	5
	Bir Sabah	9	37
	Çağrı	11	37
35 — Reşat Cantaş	Beyitlerle Sesleniş	3	29
36 — T. Sıtkı Balcı	Gel Gidelim	3	13
	Yoksa	4	41
	Veda	10	46
37 — Yamandede	Cananımın Hariminde	4	11
	Ağlatma Beni	5	43
38 — Yaşar Fersahoğlu	Yabancılar	4	26
	Zulmetten Nura	6	17

BİRİNCİ CILTE NEŞREDİLEN BAŞ YAZILAR FİHRİSTİ:

1 — Birinci Cildi Tamamlarken	İslâm Medeniyeti	12	1
2 — Çıkarken	İslâm Medeniyeti	1	1
3 — Fetih ve Fatih	Nihat Sami Banarlı	10	2
4 — Kur'an-ı Kerim	T. Büyükkörükçü	5	3
5 — Yeniden Doğuş	Cahit Baltacı	3	2

ÖZEL SAYILARIN ÖZEL FİHRİSTLERİ:

KUR'AN-I KERİM ÖZEL SAYISI: MAKALELER

1 — Her Yol Mekkeye Gider	İs. S. Cem	—	5	62
2 — İnsanlığın Ebedî Kitabı Kur'an-ı Kerim	Ali Cammaz	Ali Özek	5	21
3 — İslâm'ın Beş Şartından Oruç	Mahmud Özakkas	—	5	34
4 — İslâmî Davranış	Ömer Kirazoğlu	—	5	55

5 — Kur'an-ı Kerim	T. Büyükkörükçü	—	5	3
6 — Kur'an'ın Eşsizliği	Ali Özek	—	5	25
7 — Kur'an-ı Kerim'in Özellikleri ve Meziyetleri	Y. El-Karadavi	Yusuf Kılıç	5	21
8 — Kur'an Sevgisi	Doç. N. Keklik	—	5	17
9 — Kur'an, Hadis ve İslâmiyetin Arap Dili Üzerindeki Tesirleri	H. Küçükalay	—	5	44
10 — Kur'an-ı Kerim ve Türkçe	Nihat Sami Banarlı	—	5	41
11 — Mehmet Akif	V. Vakıtasoğlu	—	5	47
12 — Oruç ve Kurban	Prof. M. Tanci	—	5	14
13 — Ramazan Orucunun Hikmeti.	Prof. M. Hamidullah	Hamza Aktan	5	7
14 — Sorun Söylüelim	Gazi Mert	—	5	56

ŞİRLER:

1 — Ağlatma Beni	Yamandede	—	5	43
2 — Cesaret	Ahmet Alpay	—	5	60
3 — Kubbelerin Altında	Rekin Ertem	—	5	40
4 — Kur'an	A. Ulvi Kurucu	—	5	60

FETİH ÖZEL SAYISI : MAKALELER:

1 — Ayasofya	N. Fazıl Kısakürek	—	10	11
2 — Ayasofya, Ne Kadar Sabırlıdır	S. Karakoç	—	10	36
3 — Çehresi Değişen Şehir	E. Haklı Ayverdi	—	10	44
4 — Edirne Kapı	Hasan Özönder	—	10	41
5 — Fatih'i Anlamak	Sabri Akdeniz	—	10	37
6 — Fatih'in Gayesi	Ömer Kirazoğlu	—	10	24
7 — Fatih ve O'nu Yetiştirirken Muhit	Prof. B. N. Şehsuvaroğlu	—	10	2
8 — Fetih Hilâlinin Büyük Zaferi	İb. S. Cem	—	10	55
9 — Fetih Hakkında Bibliyografya	Prof. Ş. Telkindağ	—	10	16
10 — Fetih ve Fatih	Nihat Sami Banarlı	—	10	2
11 — Fetih'in 515. Yılı Münasebetiyle	Prof. Z. F. Fındıkoğlu	—	10	26
12 — İstanbul'un Fethi	Tahsin Ünal	—	10	7
13 — İstanbul'un Fethi'nin manası.	Prof. S. Ünver	—	10	14
14 — İstanbul'un Fethi ve Rumeli H'zarındaki tiyat-ro Festivali.	Hilmi Kurtuluş	—	10	52
15 — İstanbul'un Kuruluşu	Prof. M. Halil Yınanç	—	10	60
16 — Rum Mayası	Prof. M.Ş. Tunç	—	10	22
17 — Suallere Cevaplar	Gazi Mert	—	10	47
18 — Şair Fatih	Prof. F.K. Timurtaş	—	10	34
19 — Ve 29 Mayıs	A. Himmet Berki	—	10	29

ŞİRLER :

1 — Fatih'e	Doç. N.M. Çetin	—	10	25
2 — Fatih Sultan Mehmed'e	Hayrunnisa Çiğdem	—	10	59
3 — Fetih	A. Nihat Asya	—	10	10
4 — Fetih	Kenan Seyitoğlu	—	10	40
5 — Fetih	A. Nihat Asya	—	10	54
6 — İstanbul'un Fethi	Arif Emre	—	10	28
7 — Veda	T. Sıtkı Balcı	—	10	46

Not:

- 1 — Bu fihrist'e selâm yazıları ve haberler dahil edilmemiştir.
2 — Özel sayılardaki o sayıya has olmayan yazılar, umumi fihristte ait oldukları bölümlere alınmışlardır.

(İ. L. Ç.)